

Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuring

ARUANNE

22.08.2017

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Sisukord

Sisukord	1
Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu	4
Lühikokkuvõte	6
Executive summary	8
1. Sissejuhatus	10
1.1 Uuringu eesmärk ja ulatus	10
1.2 Metoodika	11
2. Uuringu tulemused	18
2.1 Eriala ja kõrgkooli valiku põhjused	18
2.2 Tagasivaade õpingutele	22
2.2.1 Välisriigis õppimine või praktilal viibimine	22
2.2.2 Õpingute ajal töötamine	26
2.2.3 Õpingute kestus	31
2.2.4 Õppetoetuste mõju töötamisele	33
2.2.5 VÕTA kasutamine	34
2.2.6 Tugisüsteemid	35
2.3 Õpingutejärgne tegevus	37
2.3.1 Õppimine ja edasiõppimiskavatsus	39
2.3.2 Töötamine	44
2.4 Õpingutega rahulolu ja vilistlaste pädevused	54
2.4.1 Üldine rahulolu	54
2.4.2 Pädevuste kujunemine	61
2.5 Välismaalastest vilistlaste hinnangud	67
3. Kokkuvõte	71
3.1 Ülevaade uuringust	71
3.2 Uuringu tulemused	72
3.3 Peamised järeldused	76
Lisad	78
Lisa 1. Tööl olulised pädevused ning vilistlaste enesehinnanguline tugevus eri valdkondades	78
Lisa 2. Kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemisel	81
Lisa 3. Faktoranalüüs Herzbergi sisemiste ja välimiste tegurite rahulolu teooria testimiseks	84
Lisa 4. Faktoranalüüs pädevuste seoste leidmiseks	87
Lisa 5. Enesehinnanguliste pädevuste ning rahulolu kahe aspekti vaheline korrelatsioon	90
Lisa 6. Veebipõhine küsitlusankeet	91
Lisa 7. Intervjuuankeet	104

Jooniste loetelu

Joonis 1. Vastajate vanuseline jaotus kõrgharidusõpete lõikes (n = 2197; kaalumata andmed)	16
Joonis 2. Vastajate sooline jaotus õppevaldkondade lõikes (n = 2217; kaalumata andmed)	16
Joonis 3. Vilistlaste kõrgkooli ja eriala valikut mõjutanud tegurid (n = 2528)	19
Joonis 4. Välisüliõpilastest vilistlaste kõrgkooli ja eriala valikut mõjutanud tegurid (n = 89)	20
Joonis 5. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimine (n = 2344)	22
Joonis 6. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimise kestus (n = 555)	22
Joonis 7. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimise kestus kõrgharidusõpete lõikes (n = 555; ainult seoses õpingutega välisriigis viibinud vilistlased)	23
Joonis 8. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibinud vilistlaste kogetud probleemid (n = 555)	24
Joonis 9. Takistused välisriiki õppima või praktikale minekul (vilistlased, kes ei viibinud välismaal) (n = 1973)	25
Joonis 10. Õpingute ajal töötamine, 2009, 2012, 2015	27
Joonis 11. Õpingute ajal töötamine kõrgharidusõpete lõikes (n = 2531)	27
Joonis 12. Õpingute ajal töötamine vanusegruppide lõikes (n = 2345)	28
Joonis 13. Õpingute ajal töötamine õppevaldkondade lõikes (n = 2403)	28
Joonis 14. Seos õpinguteaegse töö ja õpitava eriala vahel, 2006, 2009, 2012, 2015	30
Joonis 15. Seos õpinguteaegse töö ja õpitava eriala vahel kõrgharidusõpete lõikes (n = 1939)	30
Joonis 16. Seos õpinguteaegse töö ja õpitava eriala vahel õppevaldkondade lõikes (n = 1849)	31
Joonis 17. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes kõrgharidusõpete lõikes (n = 2528)	31
Joonis 18. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes õppevaldkondade lõikes (n = 2403)	32
Joonis 19. Kõrgkooliõpingute ajal tugisüsteemide abi kasutamine kõrgharidusõpete lõikes (n = 2364)	36
Joonis 20. Kõrgkooliõpingute ajal tugisüsteemide abi kasutamine vanuserühmade lõikes (n = 2346)	36
Joonis 21. Praegune hõiveseisund sugude lõikes (n = 2507)	37
Joonis 22. Praegune hõiveseisund kõrgharidusõpete lõikes (n = 2528)	38
Joonis 23. Praegune hõiveseisund õppevaldkondade lõikes (n = 2403)	38
Joonis 24. Praegu õppivate vilistlaste õppetasemete valikud kõrgharidusõpete lõikes (n = 722)	39
Joonis 25. Hetkel mitteõppivate vilistlaste kavatsus lähiajal (1-2 aastat) õpingutega jätkata kõrgharidusõpete lõikes (n = 1754)	40
Joonis 26. Lähitulevikus õpingutega jätkata soovivate vilistlaste edasiõppimise valikud kõrgharidusõpete lõikes (n = 422)	40
Joonis 27. Hetkel mitteõppivate vilistlaste kavatsus lähiajal (1-2 aastat) õpingutega jätkata õppevaldkondade lõikes (n = 1669)	41

Joonis 28. Hetkel mitteõppivate, kuid lähiajal õpingutega jätkata kavatsevate vilistlaste edasiõppimise valikud õppevaldkondade lõikes (n = 398)	41
Joonis 29. Hetkel mitteõppivate, kuid lähiajal õpingutega jätkata kavatsevate vilistlaste õpingutega jätkamise põhjused (n = 423)	42
Joonis 30. Praegu õppivate vilistlaste edasiõppimise põhjused (n = 722)	43
Joonis 31. Töökoha saamist mõjutanud tegurid hetkel töötavate vilistlaste jaoks (n = 2114)	45
Joonis 32. Haridustaseme nõue praegusel ametikohal võrdluses omandatud haridustasemega (n = 2113)	46
Joonis 33. Õpingutejärgselt erialase töö leidmiseks kulunud aeg õppevaldkondade lõikes (n = 1523)	46
Joonis 34. Õpingutejärgselt töö leidmiseks kulunud aeg vanuserühmade lõikes (n = 1500)	47
Joonis 35. Praeguse põhitöö ja õpitud eriala vastavus kõrgharidusõpete lõikes (n = 2114)	47
Joonis 36. Praeguse põhitöö ja õpitud eriala vastavus õppevaldkondade lõikes (n = 2009)	48
Joonis 37. Põhjused, miks praegune põhitöö ei ole või on vähesel määral õpitud erialaga seotud (n = 511)	49
Joonis 38. Osaajaga töötamine vanuserühmade lõikes (n = 239)	50
Joonis 39. Praegu töötavate vilistlaste töökoha asukoht NUTS 3 järgi (nendest, kelle töökoht asub Eestis) (n = 1979)	51
Joonis 40. Täiskoormusel töötavate vilistlaste brutotöötasu kõrgharidusõpete lõikes (n = 1792)	52
Joonis 41. Täiskoormusel töötavate vilistlaste brutotöötasu õppevaldkondade lõikes (n = 1697)	53
Joonis 42. Täiskoormusel töötavate vilistlaste töötasu vanuserühmade lõikes (n = 1672)	53
Joonis 43. Õppekava eesmärgid, selle vastavus vilistlaste ootustega ning erialaste teadmiste kasutamine töökeskkonnas (n = 2362)	62
Joonis 44. Vilistlaste hinnangud kõige olulisematele pädevustele või oskustele oma praegusel ametikohal (n = 1989)	63
Joonis 45. Vilistlaste hinnangud kõrgkooliõpingute rollile pädevuste kujunemises (n = 2360)	64
Joonis 46. Vastajate hinnangud oma pädevustele (n = 2360)	65
Joonis 47. Faktorigraaf sisemistest ja välimistest teguritest	84

Tabelite loetelu

Tabel 1. Uuringuga hõlmatud kõrgkoolid	10
Tabel 2. Laekunud vastuste arv kõrgkoolide lõikes.....	14
Tabel 3. Laekunud vastuste arv sugude, vanuserühmade, kõrgharidusõpete ning õppevaldkondade lõikes	15
Tabel 4. Välisüliõpilastest vilistlaste vastuste arv sugude, vanuserühmade, kõrgharidusõpete ning õppevaldkondade lõikes.....	17
Tabel 5. Eriala ja kõrgkooli valikut enim mõjutanud tegurid õpingute ajal töötamise lõikes (n = 2528)	21
Tabel 6. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimine kõrgharidusõpete ja kõrgharidusõpete lõikes	23
Tabel 7. Õpingute ajal töötamine (üldvalim: n = 2528; välistudengid: n = 89).....	26
Tabel 8. Õpingute ajal töötamise peamised põhjused (2012. ja 2015. aasta võrdluses)*	29
Tabel 9. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes vanuserühmade ja sugude lõikes (n = 2341)	32
Tabel 10. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes õpingute ajal töötamise lõikes (n = 2530)	33
Tabel 11. Õppetoetuse/stipendiumi saamine (n = 2527) ja selle mõju töötamisele (n = 1080) kõrgharidusõpete lõikes.....	33
Tabel 12. Õppetoetuse/stipendiumi saamine (n = 2403) ja selle mõju töötamisele (n = 1046) õppevaldkondade lõikes.....	34
Tabel 13. VÕTA (varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine) kasutamine	35
Tabel 14. Kõrgkooliõpingute ajal tugisüsteemide abi kasutamine ankeedi täitmise keele järgi (n = 2361)	36
Tabel 15. Hetkel mitteõppivate vilistlaste kavatsus lähiajal (1-2 aastat) õpingutega jätkata	39
Tabel 16. Õpinguid jätkanud ja hetkel mitte-õppivate, kuid õpinguid jätkata kavatsevate vilistlaste edasiõppimise haridustasemete valikud kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes	44
Tabel 17. Töötavate vilistlaste töökoormus praegusel hetkel	49
Tabel 18. Täiskoormusel töötavate vilistlaste palgaskv ja selle põhjused kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes.....	52
Tabel 19. Kõikide vilistlaste (n = 2359) ning välisriigist pärit vilistlaste (n = 81) rahulolu lõpetatud õpingute ja praeguse tööga.....	55
Tabel 20. Väliste tegurite	56
Tabel 21. Indikaatori "Olen oma eluga rahul" seos kõrgkooliõpingute ja praeguse tööga (n = 2359)	57
Tabel 22. Vilistlaste rahulolu praktikavõimalustega kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes	58
Tabel 23. Vilistlaste rahulolu kõrgkooli õppetöö korraldusega kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes	59
Tabel 24. Vilistlaste rahulolu valitud õppekava/eriala valikuga kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes	60
Tabel 25. Üldine rahulolu omandatud kõrgharidusega täistööajaga töötavate vilistlaste põhitöö keskmise brutotasu lõikes (n = 1667)	60

Tabel 26. Vilistlaste poolt viis tööl kõige olulisemaks hinnatud pädevust (n1) ning vilistlaste poolt viis enesehinnanguliselt kõige tugevamaks hinnatud pädevust (n2) kõrgharidusõpetekõrgharidustaseme õpete ja õppevaldkondade lõikes	78
Tabel 27. Kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemisel kõrgharidusõpeteõpete lõikes (n = 2360) ..	81
Tabel 28. Kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemisel õppevaldkondade lõikes (n = 2247)	82
Tabel 29. Kinnitava faktoranalüüsi sobivusnäitajad.....	84
Tabel 30. Rahulolufaktorite kommunaliteedid (KMO = 0,92)	85
Tabel 31. Rahulolufaktorite kirjeldusvõime	85
Tabel 32. Pööratud faktormaatriks	86
Tabel 33. Rahulolufaktorite algtunnuste sisereliaablus.....	86
Tabel 34. Pädevuste algtunnuste kommunaliteedid (KMO = 0,93).....	87
Tabel 35. Pädevuste algtunnuste kirjeldusvõime	88
Tabel 36. Pööratud neljafaktoriline faktormaatriks	89
Tabel 37. Pädevuste faktorite algtunnuste sisereliaablus	89
Tabel 38. Pädevuste loodud nelja faktori ja rahulolu 2 faktori Pädevuste ning rahulolu vaheline seosemaatriks	90

Lühikokkuvõte

Haridus- ja Teadusministeerium viis koostöös Ernst & Young Baltic AS-iga läbi Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuringu, et koguda sisendit Eesti kõrghariduspoliitika kujundamiseks ning kõrgkoolide õppetöö arendamiseks. Uuringu eesmärgiks oli anda ülevaade Eesti kõrgkoolide vilistlaste õpingutega seotud taustast, lõpetamisjärgsest tegevusest, toimetulekust tööturul ning omandatud pädevustest ja rahulolust õpingutega, samuti anda kõrgkoolidele tagasisidet õppetöö kvaliteedi kohta. Ühtlasi võimaldas uuring hinnata muutusi võrreldes varasemate aastatega.

Uuringust selgus, et 2015. aasta vilistlaste eriala ja kõrgkooli valik tulenes sarnaselt varasematele aastatele peamiselt isiklikust huvist valdkonna või eriala vastu. Oluline on ka tööturu perspektiiv, millest lähtuvalt on eriala valikul olulisteks faktoriteks töö leidmise võimalus ning hea palga teenimise soov. Karjäärinõustamise teenust ning vanemate või tuttavate soovitusi ei peeta sarnaselt varasematele vilistlaste uuringutele eriala või kõrgkooli valikul enamasti oluliseks.

Vilistlasuuringu andmetel töötas õpingute ajal enam kui kolm neljandikku vilistlastest, sealjuures töötasid ligikaudu pooled vilistlastest nii enne õpingute algust kui õpingute ajal ning neljandik asusid töötama alles õpingute ajal. Õpingute ajal töötavate tudengite osatähtsus on jäänud varasemate vilistlasuuringutega samasse suurusjärku. Ootuspäraselt oli kõrgematel kõrgharidusõpetel õpingute ajal töötamine rohkem levinud. Õpingute ajal töötamise põhjustena toodi välja majandusliku toimetuleku tagamist, eneseteostuse soovi ning soovi omandada töökogemust. Üle poole (58%) töötavatest vilistlastest töötasid õpingute ajal töökohal, mis oli nende erialaga lähedalt või suurel määral seotud. Kõige enam oli õpinguteaegne töö seotud tervise ja heaolu valdkonna vilistlaste seas.

Uuringule vastanud vilistlastest 60% said õpingute käigus mingil ajal õppetoetust või stipendiumi. Õppetoetuse või stipendiumi saamine ei mõjutanud kuigi palju õpinguteaegset töötamist: vaid iga kümnes õppetoetuse või stipendiumi saaja vähendas tänu sellele oma töökoormust ning vaid üks sajast tudengist sai tänu toetusele või stipendiumile töötamise lõpetada. Märgatav erisus esines aga doktoriõppe vilistlaste seas, kellest peaaegu kolmandik sai tänu õppetoetustele töökoormust vähendada või töötamise sootuks lõpetada. Vilistlastelt uuriti ka seda, kas nad said õpingute ajal piisavalt oma õpinguteks tuge. Pea pooled vilistlastest hindasid, et neil ei olnud sellist tuge õpingute ajal vaja, samas kui ligi kolmandik (31%) vastanutest said oma hinnangul õpinguteks piisavalt tuge. Keskmiselt iga üheksas 2015. aasta vilistlane ei olnud üldse tugiteenuste kasutamise võimalusest teadlik.

Ligikaudu viiendik 2015. aasta vilistlastest viibisid läbitud õpingute ajal välisriigis. Õpingute ajal olid kõige mobiilsemad doktoriõppe tudengid, kellest 90% viibis õpingutega seoses välisriigis, neist 80% osalesid lühiajalisel õppereisil, konverentsil, teadustöös, keelekursusel, suve- või talvekoolis vms. Teiste kõrgharidusõpete vilistlased olid õpingute ajal oluliselt vähem mobiilsed. Välisriigis viibimise ajal peeti suurimaks probleemiks sellega kaasnevaid rahalisi kulusi.

Aktiivsus tööturul jätkub ka pärast lõpetamist. Uuringu läbiviimise hetkel olid 84% 2015. aasta vilistlastest tööturul hõivatud, kusjuures neljandik (21%) neist õppis samal ajal, ning üksnes paar protsenti kõikidest vastanutest ei töötanud ega õppinud. Doktoriõppest on suundunud peale õpingute lõpetamist tööle 94% kõikidest vastajatest. Vilistlaste (kõikide õpete) hinnangul aitasid nende praeguse töökoha saamisele kõige rohkem kaasa erialased teadmised ja oskused. Väga oluliseks teguriks olid töökoha saamisel ka eesti keele oskus (eeskätt välisriigist pärit tudengite puhul) ning omandatud kõrgharidustase või -diplom. Praegu töötavatest vastanutest töötavad kolm neljandikku omandatud erialale lähedasel ametikohal. Kõige vähem on praegune töökoht ja omandatud eriala seotud bakalaureuseõppe vilistlaste puhul. Kõikidest vastanutest töötab 70% neljas suuremas linnas ning 6% välisriigis.

Suur osa kõrgkoolide 2015. aasta vilistlastest on läbitud õpingutega rahul, kuid rahulolevuse hinnangud varieeruvad isiklikest valikutest ning välistest teguritest tulenevate tegurite osas. Kõige rahulolevamad

ollakse kõrgkooli valiku, töölase toimetuleku ning valitud õppekava või erialaga, keskmiselt kõige madalamalt hinnatakse aga praktikavõimalusi ning õppetöö korraldust. Rahuloluhinnangutel on ka omamoodi seos sissetulekutega: madalamat sissetulekut teenivad inimesed on omandatud kõrgharidusega mõnevõrra vähem rahul kui kõrgemat palka teenivad isikud.

Oma tugevust erinevates valdkondades hindavad vilistlased suhteliselt kõrgelt. Neid, kes oma pädevusi erinevates valdkondades „väga tugevaks“ hindavad, iseloomustab pigem kõrgem vanus ning kõrgem kõrgharidusõpe. Erialaste teadmiste ja oskuste kõrval peetakse väga oluliseks ka suhtlusoskust, iseseisvat tegutsemist ning probleemide lahendamise ja analüüsioskusi. Kõrgkooliõpingute panust hinnatakse kõige mõjusamaks just analüüsioskuste ning erialaste teadmiste kujunemises.

Kokkuvõttvalt võib uuringu andmete põhjal välja tuua järgmised olulisemad järeldused.

1. **Eesti kõrgkoolide vilistlaste üldine rahulolu omandatud kõrgharidusega on kõrge (üheksa kümnest vilistlasest on rahul) ning kaheksa kümnest vilistlasest tunneb ennast tööturul konkurentsivõimelisena.** Kõrgemalt hinnatakse rahulolu isiklikest valikutest tulenevate teguritega, sh kõrgkooli ja eriala valik või töökohal toimetulek. Rahulolu on mõnevõrra madalam väliste ehk kõrgkoolist tulenevate tegurite osas. Kõige rahulolematud ollakse praktikavõimaluste ning õppetöö korraldusega.
2. **Ligikaudu viiendik vilistlastest osales õpirändes (sh nii lühi- kui ka pikaajaline mobiilsus).** Õpingute ajal olid kõige mobiilsemad doktoriõppe tudengid, kellest 90% viibis õpingutega seoses välisriigis (enamasti lühiajaliselt). Teiste õppeastmete vilistlased olid õpingute ajal oluliselt vähem mobiilsed. Välisriigis viibimise ajal peeti suurimaks probleemiks sellega kaasnevaid rahalisi kulutusi, mis oli ka peamiseks põhjuseks, miks välisriiki minemata jäeti, ning õppekava/eriala ühilduvust.
3. **Eesti kõrgkoolides õppijaid iseloomustab õpinguteaegne aktiivsus tööturul:** enam kui kolm neljandikku vilistlastest töötasid õpingute ajal, mis on põhjustatud peamiselt majandusliku toimetuleku tagamise vajadusest.
4. **Tänu õppetoetusele või stipendiumile vähendasid oma töökoormust või lõpetasid üldse õpinguteaegse töötamise peaaegu kolmandik (29%) doktorantidest.** Teistes õppeastmetes oli õppetoetuse või stipendiumi mõju õpinguteaegsele töötamisele väiksem.
5. **Kõrgkoolide lõpetanute hulgas on tööturul hõivatute osakaal küllalt kõrge. Uuringu läbiviimise hetkel oli 84% vilistlastest tööturul hõivatud ning kolm neljandikku lõpetanutest töötavad oma erialale lähedasel ametikohal.** Õpingute ja ametikoha vastavus on võrreldes eelmise vilistlaste uuringuga veidi paranenud. Õppevaldkondade lõikes töötab õpitud erialale lähedasel ametikohal enim tervise ja heaolu ning hariduse valdkonna vilistlasi. Uuring näitas, et **80% kõrgkoolide lõpetajate töökohtadest on koondunud Harju- ja Tartumaale.**
6. **Peaaegu pooled Eesti kõrgkoolide vilistlased jätkavad edasiõppimist või kavatsevad seda lähitulevikus teha,** sh rohkem kui neljandik (28%) vilistlastest on uuringu läbiviimise hetkel juba õpinguid jätkamas. Ülejäänutest umbes neljandik kavatseb edasi õppida lähitulevikus. Edasiõppimine on kõige enam levinud loodus- ja täppisteaduste ning humanitaaria ja kunstide valdkonna lõpetajate seas; kõige vähem edasiõppijaid või seda kavandavaid vilistlasi on hariduse ja teeninduse valdkonnas.
7. **Välistudengina õppinud vilistlased on üldiselt Eestis omandatud kõrgharidusega rahul (üheksa kümnest välistudengist on rahul), kuid rahulolematud ollakse praktikavõimaluste ning juhendamisega.** Samuti vajaksid välistudengite arvates parandamist kõrgkoolide pakutavad nõustamis- ja infoteenused. Tööturule siirdumise osas näevad välistudengid peamise takistusena vähest eesti keele oskust (v.a infotehnoloogia valdkonnas), mistõttu nähti vajadust õppekavasisesest eesti keele õppe laiendamisest.

Executive summary

The Estonian Ministry of Education and Research in cooperation with Ernst & Young Baltic AS has carried out a survey among the 2015 alumni of Estonia's higher education institutions in order to get input for shaping the higher education policy and developing fields of education. The aim of the survey was to provide an overview of the background of the alumni of Estonia's higher education institutions, their activities after graduation, their success on the labor market as well as their opinions regarding the quality of their studies and the level of professional competence thereby acquired, but also give feedback for the higher education institutions about the quality of studies. It was also possible to analyze changes from previous years.

The survey indicates that the number one factor influencing the choice of specialty or higher education institution continues to be personal interest in the field or specialty (same in previous years). Personal interest is often supported by the labor market perspective, evidenced by the significance of future work opportunities and great salary expectations in choosing a specialty. Career counseling and recommendations of parents or acquaintances continue to be the least influential factors when it comes to choosing a specialty.

The survey revealed that more than three quarters of respondents worked during their studies. Almost half of them worked both before and during their studies and a quarter entered the labor market during their studies. The share of students who work during their studies has remained on the same level with previous surveys. As expected, those studying to obtain higher levels of education were more likely to work during their studies. The most frequently cited reasons for working during one's studies were financial need, the desire to prove oneself and the wish to gain work experience. More than half (58%) of the alumni who worked during their studies were working on a position either very closely or to a large extent related to their specialty. Positions held during their studies by those who studied in the fields of health and welfare were most often related to their specialty.

60% of the respondents received study allowance or scholarship during their studies. The survey revealed that study allowance or scholarship did not substantially affect working during the studies: just one in ten reduced their workload and one in a hundred managed to stop working. The situation was different however among the alumni of doctoral studies: almost 1/3 of the students could significantly reduce their work load or quit their positions for good. The alumni were also asked whether they got enough support during their studies. Almost half of them said they did not need any support, while around a third (31%) stated they got enough support. On the average one in nine admitted they were not aware of the available support services.

More than a fifth of the alumni of 2015 spent some time abroad during their studies. Highest rates of study mobility were reported among the doctoral students: 90% of them spent some time abroad due to their studies; 80% of these students were abroad to participate in a study trip or conference, for research purposes, to attend a language course, summer or winter school etc. The students of other levels of higher education were significantly less mobile during their studies. Respondents considered accompanying expenses to be the biggest issue when it comes to studying abroad.

Active participation on the labor market continues also after graduation. At the time of the survey, 84% of the respondents were employed, out of whom a quarter (21%) was working and studying simultaneously, and only 2% were neither working nor studying. 94% of the respondents who graduated with a doctoral degree were employed. Alumni believed that professional skills and knowledge were the number one reason they were hired to fill their present positions. Estonian language skills (especially among foreign students) and a higher education diploma were also considered important. Three quarters of the respondents who were working at the time of the survey were working on a position related to their specialty. The work of those who graduated with a bachelor's degree was the least associated with their specialty. 70% of all the respondents worked in the four largest cities and 6% abroad.

Majority of the alumni of 2015 are satisfied with the studies they have completed, but the satisfaction evaluations vary when it comes to assessing factors stemming from personal choices and those arising from external influencers. The alumni are most satisfied with their choice of higher education institution and study program, also with their current performance at work. The average satisfaction rating was the lowest for internship opportunities. There appears to be a certain correlation between satisfaction ratings and income: those earning less tend to be a little less satisfied with their higher education than those earning more.

Alumni have a relatively high belief in their strengths in different fields. Respondents who assess their competence in different fields as “very high” are generally older and have completed studies at higher levels of education. Alongside with field-specific knowledge, the alumni value communication skills, ability to work independently and solve problems, and analytical skills. Higher education studies are deemed to have had the most positive effect on developing alumni’s analytical skills and professional knowledge.

The most important conclusions of the survey can be summarized as follows.

1. **The overall satisfaction rate of the alumni of Estonian higher education institutions is high (nine out of ten alumni are satisfied) and eight out of ten alumni feel that they can compete on the labor market.** Alumni are most satisfied with factors stemming from personal choices, including choice of higher education institution, study field or their performance at work. Satisfaction rate is somewhat lower in case of external factors, and it is the lowest regarding internship options and study organization.
2. **Roughly 1/5 of the alumni participated in learning mobility (including short- and long-term mobility).** Highest rates of mobility were reported by among doctoral students – 90% stayed abroad due to their studies (usually for a short period). Alumni of other education levels were notably less mobile. Main issue when staying abroad and also the primary reason not to participate in study mobility were the related expenses and compability of the study program.
3. **Students of Estonian higher education institutions are very active on the labor market:** more than ¾ of the alumni reported that they worked during their studies, mainly because they had to provide economic support for themselves.
4. **After being granted study allowances or stipendiums, 29% of doctoral students decreased their work load or left their jobs altogether.** The effect of study allowances and stipendiums for students engaged in other levels of higher education was smaller.
5. The share of alumni on the labor market is relatively high. **During the time the survey was carried out, 84% of the alumni were employed, ¾ are working on a position that is close to their field of studies.** Compared to the previous survey, the relation between alumni’s field of study and occupation seems to have improved. Positions held by those who studied in the fields of health, welfare and education are most often related to their specialty. The survey showed that 80% of the positions held by alumni are located in Harju and Tartu Counties.
6. **Almost half of the alumni continue or plan to continue their studies.** 28% reported that they already have enrolled again, and ¼ expressed an intent to do so in near future. Most active in this matter are the alumni of nature, science, humanities and arts faculties, least interested in continuing their studies are the graduates of education and service related fields.
7. **Foreign alumni are generally satisfied with the education they received in Estonia (nine out of ten are satisfied), but alumni reported dissatisfaction with internship opportunities and mentoring.** Foreign students also pointed out that higher education institutions should improve their counseling and information services. Main issue that hinders foreign alumni from entering the local labor market (except in IT) is their low level of Estonian, wherefore the alumni deem it necessary that inter-curriculum Estonian language courses are expanded.

1. Sissejuhatus

1.1 Uuringu eesmärk ja ulatus

Haridus- ja Teadusministeerium (edaspidi HTM) viis koostöös Ernst & Young Baltic AS-iga läbi Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuringu, et koguda sisendit Eesti kõrghariduspoliitika kujundamiseks ning kõrgkoolide õppevaldkondade arendamiseks. Uuringu eesmärgiks oli anda ülevaade Eesti kõrgkoolide vilistlaste õpingutega seotud taustast, lõpetamisjärgsest tegevusest, toimetulekust tööturul ning omandatud pädevustest ja rahulolust õpingutega, samuti anda kõrgkoolidele tagasisidet õppetöö kvaliteedi kohta. Ühtlasi võimaldas uuring hinnata muutusi võrreldes varasemate aastatega, kuna sarnaseid uuringuid on tehtud ka 2006., 2009. ja 2012. aasta vilistlaste kohta.

Uuring viidi läbi 2015. aastal Eestis kõrgharidusõpingud lõpetanud vilistlaste seas. Uuring hõlmas 20 Eesti kõrgkooli, kus 2017. aasta seisuga kõrgharidusõpet pakutakse, sh 7 ülikooli ning 13 rakenduskõrgkooli (tabel 1). Uuringus ei osalenud ainult üks väike erarakenduskõrgkool. Kokku lõpetas 2015. aastal Eesti kõrgkooli ligikaudu 10 000 tudengit, kellest üle poole õppisid kolmes suuremas ülikoolis (Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool). Eraldi sihtrühma moodustasid Eesti kõrgkoolide 2013.–2015. kalendriaasta jooksul lõpetanud välisriikidest pärit vilistlased, kellega viidi täiendavalt läbi intervjuud, et uurida põhjalikumalt nende lõpetamisjärgse tegevuse ja rahulolu kohta Eestis pakutava kõrgharidusega.

Tabel 1. Uuringuga hõlmatud kõrgkoolid

Ülikoolid	Rakenduskõrgkoolid
<ul style="list-style-type: none">▶ Eesti Kunstiakadeemia▶ Eesti Maaülikool▶ Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia▶ Estonian Business School▶ Tallinna Tehnikaülikool▶ Tallinna Ülikool▶ Tartu Ülikool	<ul style="list-style-type: none">▶ EELK Usuteaduse Instituut▶ Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor▶ Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar▶ Eesti Lennuakadeemia▶ Eesti Infotehnoloogia Kolledž▶ Euroakadeemia▶ Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused▶ Lääne-Viru Rakenduskõrgkool▶ Sisekaitseakadeemia▶ Tallinna Tehnikakõrgkool▶ Tallinna Tervishoiu Kõrgkool▶ Tartu Kõrgem Kunstikool▶ Tartu Tervishoiu Kõrgkool

Allikas: EHIS

Uuring hõlmas erinevaid aspekte seoses kõrgkooliõpingute ning lõpetamisjärgse tegevusega. Järgnevalt on toodud uuringule seatud uurimisküsimused, mida analüüsiti kõikide sihtrühma kuuluvate vilistlaste osas (sh välisriigist pärit lõpetajad).

1. Millised on vilistlaste (sh välismaalastest vilistlaste) eriala valikut mõjutanud tegurid?
2. Milline on vilistlaste rahulolu lõpetatud õpingutega ja õppekorraldusega?
3. Kuidas mõjutas töötamine õpingute ajal õpinguid ning hilisemat tööle asumist ja töökoha valikut?
4. Kas õppetoetuse või stipendiumi saamine mõjutas õpingute ajal töötamist?
5. Millised on vilistlaste kogemused seoses välismaal õppimise või praktikaga (lühiajaline mobiilsus)?
6. Millised on vilistlaste õpingutejärgsed plaanid ja tegevused (töötamine, õpingud) ning kuidas on need mõjutatud eelnenud õpingutest?

7. Kuivõrd edukad on vilistlased tööturul ning millised tegurid mõjutasid töökoha valikut (sh lõpetatud õpingutega seotud mõju)?
8. Kuivõrd vastavad vilistlaste töökohal nõutavad pädevused tööandjate ootustele ja milline on lõpetatud õpingute panus nende kujunemisesse?
9. Millised on muutused, trendid võrreldes eelmiste sarnaste uuringute tulemustega ning millised erisused või sarnasused ilmnevad eeltoodud küsimustes kõrgkoolide, õppevaldkondade ja muude oluliste gruppide lõikes (nt välismaalastest vilistlastest)?

Eesti kõrgkooli lõpetanud välismaalastest vilistlastega viidi lisaks läbi intervjuud, et uurida nende hinnanguid alltoodud küsimustes.

1. Millised olid vilistlaste ootused Eestis läbitud õpingutele ning kas õpingud vastasid ootustele?
2. Kuivõrd motiveeritud on vilistlased jääma Eestisse edasi õppima või tööle ning kas nad oleksid huvitatud teadustööst Eesti kõrgkoolis või teaduskoostööst Eesti kõrgkoolidega juhul, kui nad on Eestist lahkunud (magistri ja doktoriõppe lõpetanud)?
3. Milline on vilistlaste rahulolu oma konkurentsivõimega tööturul ning neile suunatud tugiteenustega?

Uuring viidi läbi 2016. aasta detsembrist 2017. aasta juunini. Uuringu tellis Haridus- ja Teadusministeerium ning teostas Ernst & Young Baltic AS. Töö teostamisel tehti vilistlaste kontaktide hankimiseks ja/või küsitluse levitamiseks koostööd Eesti kõrgkoolidega.

Uuringu aruanne koosneb viiest sisulisest peatükist ning lisadest. Välismaalastest vilistlastelt intervjuude käigus kogutud hinnangud on integreeritud osaliselt analüüsipeatükkidesse ning põhjalikum kvalitatiivne analüüs on esitatud aruande viimases sisupeatükis. Aruande lisas on toodud küsitlusankeedid ning eraldi failina kuuluvad aruande juurde ka anonümiseeritud küsitlustulemused.

Uuringu läbiviijad tänavad tellija esindajad ning kõiki uuringus osalenud kõrgkooli ja nende kontaktisikuid hea koostöö eest: Aune Valk, Sigrid Vaher ning Tiiu Kreegipuu Haridus- ja Teadusministeeriumist, Signe Vanker Eesti Lennuakadeemiast, Teele Arak Tartu Ülikoolist, Sirje Ruus Eesti Maaülikoolist, Sirli Kalep Estonian Business Schoolist, Lilian Rajavee-Salundo Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiast, Ele Hansen Tartu Tervishoiu Kõrgkoolist, Velli Võsu ja Kristina Piliste Tallinna Tehnikaülikoolist, Helen Joost Tallinna Ülikoolist, Veera Truljova Euroakadeemiast, Kadi Tingas EEKBK Liidu Kõrgemast Usuteaduslikust Seminarist, Kristiina Pullerits Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolist, Eve Põldsaar Eesti Kunstiakadeemiast, Jaana Vatsar Tallinna Tehnikakõrgkoolist, Merle Varendi Eesti Infotehnoloogia Kolledžist, Aet Ollisaar Tartu Kõrgemast Kunstikoolist, Mariann Münter EELK Usuteaduste Instituudist, Jaana Siik Lääne-Viru Rakenduskõrgkoolist, Anna Seifullina Eesti Metodisti Kiriku Teoloogilisest Seminarist, Marion Mang Kaitseväge Ühendatud Õppeasutustest, Merle Tammela Sisekaitseakadeemiast ning Aire Vaigu Eesti Ettevõtluskõrgkoolist Mainor. Eriline tänu kuulub kõikidele uuringus osalenud vilistlastele.

1.2 Metoodika

Uurimisküsimustele vastamiseks viidi läbi veebipõhine ankeetküsitlus Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste seas. Välismaalastest vilistlaste puhul küsitleti Eesti kõrgkoolide 2013.-2015. aasta lõpetanuid. Täiendavalt viidi läbi 20 intervjuud välismaalastest vilistlastega, et koguda põhjalikumalt teavet nende hinnangute ja rahuolu kohta. Veebiküsitluse ja intervjuude ankeedid põhinesid varasematel, 2009. aasta¹ ja 2012. aasta² vilistlasuuringutel, mida käesoleva uuringu raames kaasajastati. Õpingute ja omandatud pädevustega rahulolu uurimise aluseks oli HTM-i tellitud ja

¹ Eesti kõrgkoolide 2009. aasta vilistlaste uuring. (2011). Haridus- ja Teadusministeerium, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE.

² Eesti kõrgkoolide 2012. aasta vilistlaste uuring. (2015). Haridus- ja Teadusministeerium, Cumulus Consulting OÜ.

2016. aastal Tartu Ülikooli poolt koostatud haridusega rahulolu uurimise kontseptsioon ja vastavad küsimustikud³. Teemad, mille kohta välisriigist pärit vilistlastelt uuriti, on toodud peatükis 1.1. Andmeanalüüsiks on kasutatud statistikaprogrammi SPSS (versioon 24) ning joonised on koostatud tabeltöötlusprogrammiga MS Excel (2013). Kirjeldava faktoranalüüsi teostamiseks on kasutatud programmi SPSS (versioon 22); kinnitav faktoranalüüs on tehtud tarkavarapakettidega R (versioon 3.4) ning Lavaan (versioon 0.5-23).

Intervjuud

Uuringu käigus viidi läbi 20 intervjuud välismaalastest vilistlastega, kes lõpetasid Eesti kõrgkooli 2013.-2015. aastal. Intervjueeritavate seas oli erinevatest riikidest pärit vilistlasi, samuti erinevate kõrgkoolide ning kõrgharidusõpete lõpetanuid. Ligi pooled (8 isikut) intervjueeritavatest olid pärast lõpetamist jäänud Eestisse, ülejäänud olid uuringu läbiviimise ajaks Eestist lahkunud. Intervjuud toimusid veebruaris 2017 telefoni ja Skype'i teel, kuus intervjuud viidi läbi ka silmast silma.

Tulenevalt uurimiseesmärgist (mitme juhtumi võrdlemine ning läbivate teemade leidmine) on intervjuude analüüsimisel kombineeritud juhtumiülest ning temaatilist analüüsi, mis tähendab, et korraga vaadeldi mitut analüüsitavat juhtumit konkreetsete teemade (tulenevalt uurimisküsimustest) käsitlemist kõikide intervjuude lõikes. Täiendavalt on konteksti loomiseks kasutatud taustifnormatsioonina ka latentset analüüsi, st teksti emotsionaalset rõhuasetust. Analüüsi eesmärk ei olnud tulemusi kvantifitseerida (ega sellest tulenevalt kodeerida).

Veebiküsitlus

Veebiküsitlus viidi läbi kuue nädala jooksul 2017. aasta veebruari lõpust aprilli alguseni. Küsitluse läbiviimisel kasutati nii personaliseeritud kui avatud küsitluslinke vastavalt sellele, kas kõrgkooli vilistlaste kontaktid olid kättesaadavad või mitte. Nende kõrgkoolide puhul (17 kõrgkooli), kes edastasid uuringu läbiviijale oma vilistlaste kontaktid, saadeti vilistlastele personaalsed küsitluslingid. Selle kaudu oli võimalik jälgida vastuste laekumist ning saata vajadusel meeldetuletusi. Kolmel kõrgkoolil ei olnud võimalik edastada oma lõpetajate kontakte, nende vilistlastele levitasid avatud küsitluslinki kõrgkoolide esindajad. Küsitluse läbiviimise ajal saadeti välja kolm meeldetuletust. Meeldetuletusi ei saadetud neile, kes olid juba küsitlusele vastanud.

Küsitlusandmete kaalumine

Et tagada küsitlusandmete parem vastavus uuringu üldkogumile, kaaluti veebiküsitlusega kogutud andmestikku kolme tunnuse alusel: lõpetatud õppeasutus (20 kõrgkooli), lõpetatud kõrgharidustaseme õpe (5 õpet) ning õppevaldkond (8 valdkonda), mis tähendab, et vastuseid võrreldi üldkogumiga ning valimis alaesindatud rühmadele anti suurem ja ülesindatud rühmadele väiksem kaal⁴.

Valimi andmed on kaalutud võttes arvesse EHS-e andmeid kõigi lõpetanute kohta ning arvestades vaid neid kõrgkoole, mis olid esindatud puhastatud valimis. Tunnuste kombinatsioone esines küsitlusandmestikus enam kui EHS-e andmetel võimalik, mis tulenes asjaolust, et kõikidele küsimustele vastamine polnud kohustuslik ning küsimustikus on kodeeritud õppevaldkond „puuduv“. Puuduva kihtkuuluvuse tunnusega vastajad on kaasatud analüüsi kaaluga 1, kokku oli neid valimis 239⁵. Keskmiseks kaalu väärtuseks on 1,07 (mediaan 1,0), miinimum on 0,15 ning maksimumväärtus

³ Lukk, M., Sammul, M., Tamm, A., Leijen, Ä., Adov, L., Aksel, M., Thomas, A. (2016). Kontseptsioon ja mõõtevahendid hindamaks rahulolu üld-, kutse- ja kõrgharidusega ning täiendusõppe võimalustega. Tartu: Tartu Ülikool. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/55482/Uuringuaruanne_nr_1_Hariduse_rahulolu_kontseptsioon_loplik.pdf?sequence=13&isAllowed=y

⁴ Kaal < 1 näitab, mitu korda on vastav respondent alaesindatud ning kaal > 1, mitu korda on vastav respondent ülesindatud; kaal "1" viitab perfektsele esinduslikkusele.

⁵ Puuduva kihtkuuluvuse tunnusega respondentidele (177) lisaks oli kaks valimikihti väärtusega 1 (62 respondenti).

on 12,5; kaalutunnuse jaotus vastab normaaljaotusele. Tulenevalt teatud kihtide väiksusest on kaalumine läbi viidud täpsusega neli kohta peale koma.

Ülevaade vastanutest

Ankeedile laekus 2199 lõpuni täidetud vastust, millele lisandus 159 osaliselt täidetud ankeeti, mida oli võimalik tulemuste analüüsis kasutada. Osaliselt täidetud ankeetide puhul võeti arvesse nende vilistlaste vastuseid, kes olid vastanud vähemalt pooltele küsimustele, sh eriala ja kõrgkooli valikut, välismaal õppimist või praktilist viibimist, õpinguteaegset töötamist ning õpingutejärgset tegevust (töötamine või õppimine) puudutavatele küsimustele. Ankeedi täitmine katkestati kõige sagedamini peatükis, mis puudutas vilistlaste hinnanguid oma kõrgkooliõpingute käigus omandatud pädevustele ning kõrgkooli lõpetanute rahulolu õpingutega. Ankeedi täitmise katkestavate vastajate arvu vähendamiseks järgmistes vilistlasuuringutes tasuks kaaluda uuringuankeedi mahu piiramist, sh lihtsustada küsimuste sõnastust, piirata küsimuste ja vastusevariantide arvu ning vähendada avatud küsimuste hulka. Vastamisaktiivsuse tõstmiseks tasuks kaaluda ka auhinnaloosi (nn vastajaauhind).

Kokku viidi analüüs läbi 2358 originaalvastuse põhjal⁶. Uuringu tulemuste tõlgendamisel tuleb silmas pidada, et vastajate arv varieerub küsimuste lõikes, kuna kõik küsimused polnud kohustuslikud ning arvesse on võetud ka osaliselt täidetud ankeete. Igale küsimusele vastanute arv⁷ on esitatud vastava joonise või tabeli juures.

Küsitlusankeet koostati eesti, vene ja inglise keeles ning igal vastajal oli võimalik valida endale sobilik ankeedi täitmise keel. Eestikeelse ankeedi täitjaid oli 92% kõikidest vastajatest, vene ja inglise keeles täitis ankeedi mõlema keele puhul 4% vastajatest.⁸ Eesti kohalikest (st mitte välistudengina õppinud) vilistlastest vastas eesti keeles 95% vastanutest, vene keeles 4% ning inglise keeles 1%. Küsitlusele vastas ka 97 välisriigist pärit vilistlast, kes lõpetasid Eesti kõrgkooli perioodil 2013-2015. Nendest 83% täitsid ankeedi inglise keeles, 11% eesti keeles ning 6% vene keeles. Eesti keeles vastasid ankeedile enamasti need välistudengina õppinud vilistlased, kes olid pärit Soomest.

Õppeasutuse tüübi poolest oli rohkem vastajaid ülikoolidest (81%), rakenduskõrgkoolide vilistlaste vastused moodustasid 19% laekunud vastustest. Kõige rohkem vastuseid laekus kolme kõige suurema ülikooli vilistlastelt (tabel 2 „Vastanute arv”). Ülejäänud 29% vastustest laekus teiste 17 kõrgkooli vilistlastelt. Valim vastab suhteliselt hästi üldkogumi struktuurile, kuid kuna üldkogumiga kõrvutades esines kõrgkoole, kelle vilistlased oli väiksel määral üle- või alaesindatud, siis kaaluti andmeid muu hulgas kõrgkoolide alusel.

⁶ Andmeanalüüsi käigus on andmeid kaalutud, täpsem vastuste laekumine enne kaalumist ning andmete uued väärtused pärast kaalumist on esitatud tabelis 2. Analüüsis (ptk 2) kasutatakse mõistet „vastaja” kaalutud andmete parameetrina.

⁷ Esitatud on kaalumise tulemusel saadud väärtused, kui joonise või tabeli juures pole märgitud teisiti.

⁸ Kaalumise tulemusel omandasid venekeelsed vastused osatähtsuse 3% ja ingliskeelsed vastused 5% kõikidest vastanutest.

Tabel 2. Laekunud vastuste arv kõrgkoolide lõikes

Kõrgkool	Vastanute arv	Vilistlaste arv ⁹	Vastanute osakaal (%) kõrgkooli vilistlastest	Kaalumisel omandatud väärtus
Tartu Ülikool	615	2 941	21%	713
Tallinna Tehnikaülikool	599	2 341	26%	549
Tallinna Ülikool	481	1 928	25%	478
Eesti Maaülikool	133	662	20%	162
Tartu Tervishoiu Kõrgkool	95	263	36%	62
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool	68	380	18%	89
Tallinna Tehnikakõrgkool	66	297	22%	92
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	54	213	25%	58
Eesti Kunstiakadeemia	46	238	19%	58
Estonian Business School	41	223	18%	46
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	32	168	19%	48
Sisekaitseakadeemia	25	214	12%	52
Tartu Kõrgem Kunstikool	22	57	39%	16
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	20	179	11%	34
Eesti Lennuakadeemia	15	47	32%	8
Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused	14	43	33%	10
Eesti Infotehnoloogia Kolledž	14	81	17%	19
Euroakadeemia	11	104	11%	29
EELK Usuteaduse Instituut	6	17	35%	4
Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar	1	2	50%	1
Kokku	2 358	10 398	23%	2 528

Allikas: EHIS, EY, 2017

Kõikidest küsitlusele vastanutest ligi kolm neljandikku (73%) õppis tasuta õppekohal ning neljandik (25%) tasulisel kohal¹⁰, välisüliõpilastest õppis tasuta õppekohal 29% ja tasulisel 55%. Ülejäänud vastanud moodustasid need vilistlased, kes õppisid pool õpingutest tasuta ning pool tasulisel õppekohal. Laekunud vastuste jaotumine soo, vanuserühmade, kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes (vastavalt kõrgharidusstandardi lisale 2¹¹) on toodud tabelis 3. Küsitlusele vastanute hulgas oli ligikaudu kolm neljandikku naisi ning üks neljandik mehi. Pääaegu kaks kolmandikku vastanutest olid nooremad kui 30 eluaastat. Meeste ja naiste vanuseline jaotus vastanute hulgas oli üldiselt sarnane, meeste osatähtsus oli veidi kõrgem vaid 25-29-aastaste grupis ning naistel üle 40-aastaste grupis.

Üldkogumiga kõrvutades selgub, et esineb valdkondi, mis on vastanute seas ala- või üleesindatud. Kõige rohkem oli vastanute hulgas sotsiaalteaduste, äriduse ja õiguse valdkonna erialade lõpetanuid (28%). Nende erialade lõpetanuid oli ka vilistlaste üldkogumis kõige rohkem. Kõige vähem oli vastanuid põllumajanduse (2%), teeninduse (6%) ning hariduse (8%) valdkonna erialadelt. Seetõttu kaaluti andmeid ka õppevaldkondade¹² alusel.

⁹ Kõik 2015. aasta vilistlased, sh nii kohalikud kui välisüliõpilased, ning 2013. ja 2014. aasta välisüliõpilased (355). Välisriigist pärit vilistlased lõpetasid järgmised koolid: Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Maaülikool, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Estonian Business School, Euroakadeemia, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool.

¹⁰ EHIS-e andmetel oli 2014/2015. õppeaastal tasuta ja tasulistel õppekohtadel lõpetanud vilistlaste vastavalt 65% ja 35%.

¹¹ Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2008. a määruse nr 178 „Kõrgharidusstandard“ lisa 2.

¹² Õppevaldkondade liigitusel on lähtutud 2015. aastal kehtinud õppevaldkondade kaheksasest liigitusest (ISCED 97).

Tabel 3. Laekunud vastuste arv sugude, vanuserühmade, kõrgharidusõpete ning õppevaldkondade lõikes

	Tunnus	Vastanute arv	Osakaal (%) kõikidest vastustest	Vilistlaste arv ¹³	Vastanute osakaal (%) vilistlastest	Kaalumisel omandatud väärtus
Sugu	Mees	642	27%	3 468	19%	690
	Naine	1 699	72%	6 577	26%	1 818
	Vastus puudub	17	1%	N/A	N/A	21
Vanuserühmad	Kuni 24	487	21%	4 526	11%	563
	25-29	990	42%	3 388	29%	1 039
	30-34	303	13%	1 018	30%	302
	35-39	143	6%	623	23%	148
	40 ja vanemad	274	12%	843	33%	292
	Vastus puudub	161	7%	N/A	N/A	183
Kõrgharidusõpe ¹⁴	Doktoriõpe	62	3%	224	28%	51
	Magistriõpe	830	35%	2 917	28%	732
	Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	99	4%	521	19%	135
	Bakalaureuseõpe	807	34%	3 703	22%	911
	Rakenduskõrgharidusõpe	560	24%	2 680	21%	700
Õppevaldkond	Haridus	190	8%	840	23%	204
	Humanitaaria ja kunstid	288	12%	1 388	21%	323
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	664	28%	3 291	20%	746
	Loodus- ja täppisteadused	351	15%	1 177	30%	277
	Tehnika, tootmine ja ehitus	287	12%	1 411	20%	323
	Põllumajandus	39	2%	218	18%	45
	Tervis ja heaolu	282	12%	1 280	22%	301
	Teenindus	132	6%	793	17%	184
	Vastus puudub	125	5%	N/A	N/A	125
Kokku		2 358	100%	10 398	23%	N/A¹⁵

Allikas: EY, 2017

Ligikaudu kolmandik vastanud vilistlastest lõpetasid uuritud perioodil bakalaureuse- ja kolmandik magistriõppe. Rakenduskõrgharidusõppe lõpetanuid oli vastanute hulgas 24%, doktoriõppe ning bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppe lõpetanuid vastavalt 3% ja 4%. Kuna magistriõppe vilistlased olid vastanute hulgas üleesindatud ning teised rühmad sellevõrra alaesindatud, on andmeid kaalutud ka kõrgharidusõpete alusel.

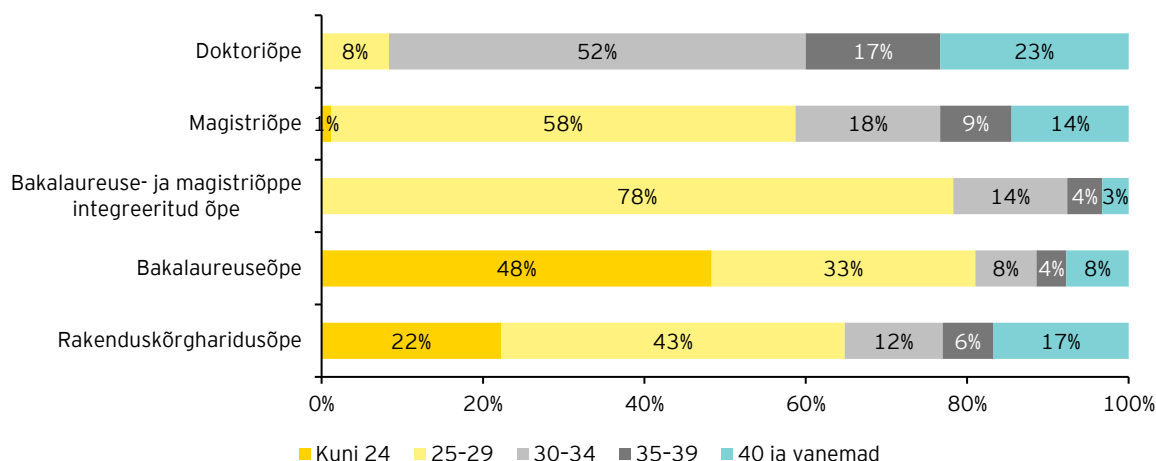
Vastajate vanuseline jaotus kõrgharidusõpete lõikes on toodud joonisel 1. Ootuspäraselt moodustavad bakalaureuseõppe vilistlastest kõige suurema osa alla 24-aastased vastajad. Magistriõppe ning integreeritud õppe vilistlastest vastanute hulgas on ülekaalus 25-29-aastased ning doktoriõppe

¹³ Kõik 2015. aasta vilistlased, sh nii kohalikud kui välistudengid, ning 2013. ja 2014. aasta välistudengid (355). Välisriigist pärit vilistlased lõpetasid järgmised koolid: Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Maaülikool, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Estonian Business School, Euroakadeemia, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Taru Ülikool.

¹⁴ Integreeritud õppe ning doktoriõppe tulemuste tõlgendamisesse tuleks suhtuda teatud reservatsiooniga, arvestades nende kõrgharidusõpete madalat vastajate arvu.

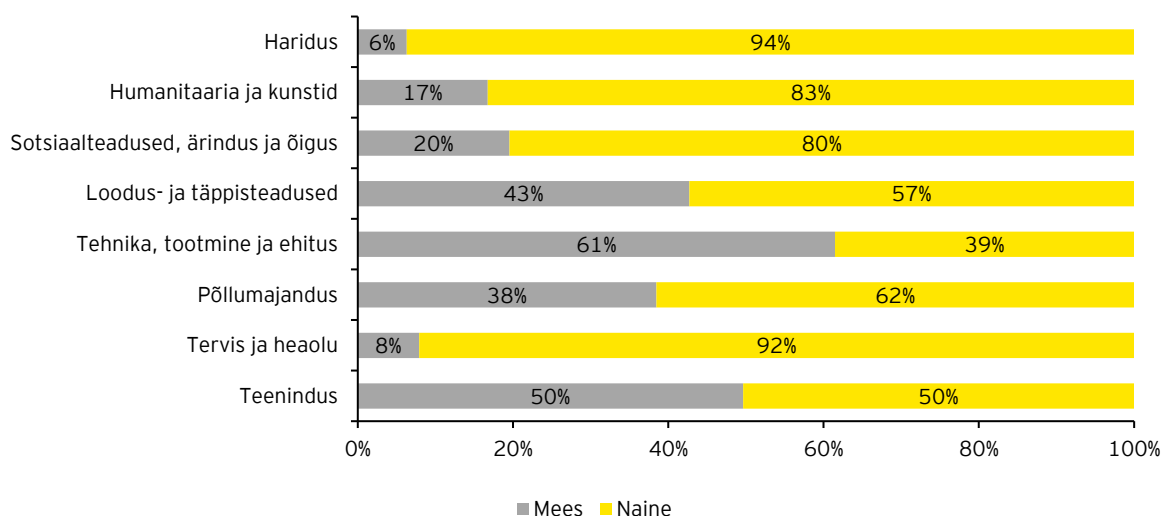
¹⁵ Kaalumise tulemuste esimese täisarvuni ümardamisest tulenevalt varieerub vastajate koguarv eri tunnuste lõikes +/-2.

lõpetajad on valdavas enamikus üle 30-aastased. Rakenduskõrgharidusõppe vilistlaste vanuseline jaotus on võrreldes teiste kõrgharidusõpetega kõige ühtlasem.

Joonis 1. Vastajate vanuseline jaotus kõrgharidusõpete lõikes (n = 2197; kaalumata andmed)

Analüüsidest vastanute valdkondlikku jaotumist soo järgi (joonis 2) selgub, et naissoost vastajad on kõige suuremas ülekaalus hariduse (94%), tervise ja heaolu (92%), humanitaaria ja kunstide (83%) ning sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse (80%) valdkonnas. Meessoost vastajad on ülekaalus vaid tehnika, tootmise ja ehituse erialadel (61% vastanutest on mehed). Selline sooline jaotus (sh valdkondlik) on laias laastus kooskõlas 2015. aastal Eestis kõrgkooli lõpetanud vilistlaste üldise profiiliga.¹⁶

Joonis 2. Vastajate sooline jaotus õppevaldkondade lõikes (n = 2217; kaalumata andmed)

Välisüliõpilasena Eesti kõrgkooli lõpetanud oli küsitlusankeedile vastanute seas 4%. Kokku vastas veebiküsitlusele 10% perioodil 2013-2015 Eesti kõrgkooli välistudengina lõpetanud vilistlastest. Tabelis 4 on toodud välistudengitest vilistlastelt laekunud vastuste jaotumine tunnuste lõikes. Õpete poolest laekus kõige rohkem vastuseid magistriõppe lõpetanud välistudengina õppinud vilistlastelt (62%) ning erialadest olid ülekaalus sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse valdkonna erialade vilistlased. Need rühmad on ülekaalus ka välistudengitest vilistlaste üldkogumis.

¹⁶ Käesoleva uuringu andmetel on meeste-naiste suhe 27:73, 2015. kalendriaastal kõrgkooli lõpetanute puhul on see suhe 35:65.

Tabel 4. Välisüliõpilastest vilistlaste vastuste arv sugude, vanuserühmade, kõrgharidusõpete ning õppevaldkondade lõikes

	Tunnus	Vastanute arv	Osakaal (%) kõigist vastanutest ¹⁷	Vilistlaste arv (2013-2015)	Vastanute osakaal (%) vilistlastest	Kaalumisel omandatud väärtus
Sugu	Mees	53	55%	510	10%	46
	Naine	42	43%	505	8%	40
	Vastus puudub	2	2%	N/A	N/A	2
Vanuserühmad	Kuni 24	8	8%	356	2%	8
	25-29	41	42%	454	9%	39
	30-34	28	29%	140	20%	22
	35-39	10	10%	43	23%	8
	40 ja vanemad	3	3%	22	14%	3
	Vastus puudub	7	7%	N/A	N/A	8
Kõrgharidusaste	Doktoriõpe	7	7%	46	15%	5
	Magistriõpe	60	62%	451	13%	50
	Bakalaureuse ja magistri integreeritud õpe	3	3%	96	3%	3
	Bakalaureuseõpe	26	27%	418	6%	29
	Rakenduskõrgharidusõpe	1	1%	4	25%	1
Õppevaldkond	Haridus	1	1%	1 ¹⁸	100%	1
	Humanitaaria ja kunstid	10	10%	178	6%	9
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	48	49%	544	9%	48
	Loodus- ja täppisteadused	14	14%	91	15%	10
	Tehnika, tootmine ja ehitus	16	16%	98	16%	12
	Põllumajandus	4	4%	62	6%	4
	Tervis ja heaolu	0	0%	34	0%	0
	Teenindus	0	0%	7	0%	0
	Vastus puudub	4	4%	N/A	N/A	4
Kokku		97	100%	1 015	10%	89

Allikas: EY, 2017

¹⁷ Edaspidi on käsitletud „osakaaluna kõigist vastanutest“ vastavasse gruppi (vt tunnused tabelis 4) kuuluvaid vastanuid.

¹⁸ Analüüsis ei käsitleta välisüliõpilaste puhul hariduse valdkonda.

2. Uuringu tulemused

Uuringu tulemusi on käsitletud viies sisulises peatükis. Peatükis 2.1 antakse ülevaade eriala ja kõrgkooli valiku põhjustest ning peatükis 2.2 on toodud tagasisivaade läbitud õpingutele, sh ülevaade välisriigis õppimisest ja praktikast, õpingute ajal töötamisest, õpingute kestusest, õppetoetuste ja stipendiumite saamisest, VÕTA (varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine) taotlemisest ning tugisüsteemidest. Lõpetajate edasist tegevust (töötamine, edasiõppimine) käsitletakse peatükis 2.3 ning vilistlaste hinnanguid rahulolule kõrgkooli õpingutega ja kujunenud pädevustele (sh kõrgkooliõpingute käigus omandatud pädevused) peatükis 2.4. Peatükis 2.5 antakse ülevaade välisstudengitest vilistlastega tehtud intervjuude tulemustest, sh nende rahulolust läbitud õpingutega ning hinnangutest tööturule siirdumisele ja kujunenud pädevustele.¹⁹

2.1 Eriala ja kõrgkooli valiku põhjused

Eriala valik on kompleksne protsess, mida mõjutavad ühest küljest isiklikud ja sotsiaal-majanduslikud tegurid ning teisalt ka haridussüsteem ja tööturu struktuur. Valikute tegemisel lähtutakse võimalustest aga ka võimalikust tasuvusest ehk kasust. Käesolevas peatükis on käsitletud 2015. aasta kõrgkoolide vilistlaste hinnanguid erinevate tegurite mõju kohta nende eriala ja kõrgkooli valikule.

Peamine tegur eriala valikul oli isiklik huvi valdkonna või eriala vastu, mida pidas oluliseks või väga oluliseks 96% vastanutest (joonis 3). Selles osas pole toimunud muutusi võrreldes 2012. aasta vilistlaste uuringuga, küll aga on huvi muutunud olulisemaks teguriks kui 2009. aasta vilistlaste uuringus (11 protsendipunkti²⁰). Keskmiselt iga kaheksas vilistlane oli õpinguid alustades teadlik õppekava eesmärkidest ning õpiväljunditest (joonis 43), mis on samuti märk eriala valiku teadlikumaks muutumisest.

Lisaks isiklikule huvile mängivad eriala valikul olulist rolli ka perspektiivikus tööturu kontekstis, kuna tähtsaks peetakse ka töö leidmise võimalust (73% peab oluliseks) ning head palka tulevikus (66% peab oluliseks). Valikut mõjutavad ka kooli ja eriala maine, kusjuures kooli mainet peetakse olulisemaks kui eriala mainet.

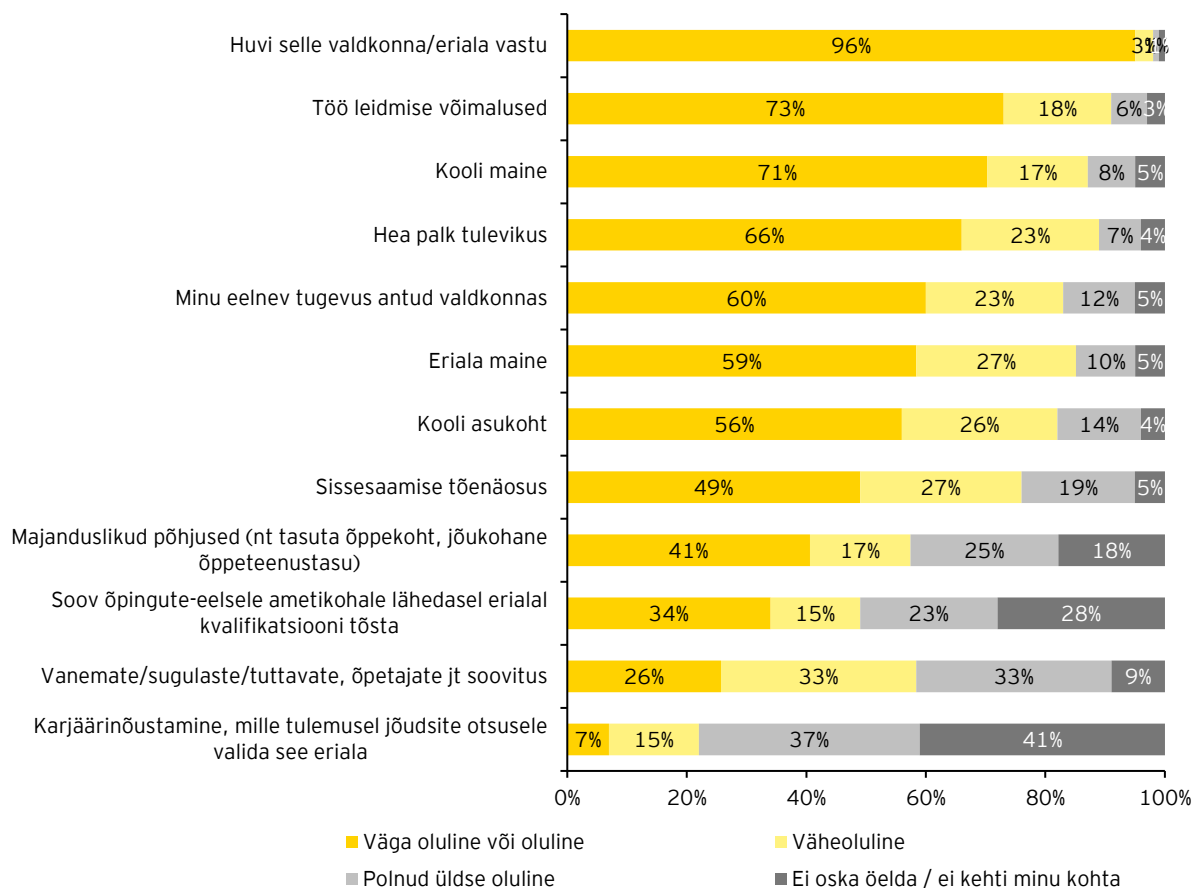
Analüüsides eriala valiku põhjuseid õppevaldkondade lõikes selgub, et huvi valdkonna vastu on eriala valikul ülekaalukalt kõige olulisem tegur kõikide õppevaldkondade puhul. Näiteks tervise ja heaolu ning hariduse valdkonna vilistlastest peavad seda väga oluliseks või oluliseks teguriks 99% vastanutest. Hea palk on olulisim valikut mõjutav tegur tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna vilistlaste seas, kus 82% vastajatest pidas seda väga oluliseks või oluliseks. Kõige vähem oluline oli töötasu aspekt eriala/kooli valikul humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlaste jaoks, kellest vaid veidi üle kolmandiku (36%) pidas seda oluliseks teguriks.

Uuringu andmetel on võrreldes 2012. aastaga veidi kasvanud majanduslike põhjuste (nt tasuta õppekoht, jõukohane õppeteenustasu) olulisus eriala valikul. Kui 2012. aasta vilistlastest pidas enam kui kolmandik (35%) majanduslike põhjuseid eriala valikul väga oluliseks või oluliseks, siis 2015. aasta vilistlastele puhul oli vastav näitaja 41%. Ootuspäraselt olid majanduslikud põhjused tasuta õppekohal õppinud vilistlaste jaoks eriala/kooli valikul olulisemad kui tasulisel kohal õppijatele. Kui tasuta õppekohal õppinud vilistlastest pidasid majanduslike põhjuseid oluliseks pooled, siis tasulisel õppekohal õppinud vastanutest vaid umbes iga viies. Ebaoluliseks teguriks pidas majanduslike põhjuseid 21% tasuta õppekohal ning 35% tasulisel õppekohal õppinud vilistlastest. Majanduslikud põhjused olid eriala/kõrgkooli valikul kõige olulisemad tehnika, tootmise ja ehituse

¹⁹ Osadele küsimustele ankeedis oli võimalik vastata, valides mitu vastusevarianti. Vastusevariantide täpsem info on esitatud konkreetse teema analüüsi juures.

²⁰ Muutuste hindamiseks tuleks suhtuda pigem kriitiliselt, kuna eriala valiku põhjuste küsimise metoodika on kahe uuringu puhul erinev. 2009. aasta uuringus küsiti vilistlastelt „Miks Te asusite õppima seda eriala?“, 2015. aasta uuringus aga „Kui oluline mõju oli järgmistel teguritel Teie eriala ja kõrgkooli valikul?“. Mõlemas uuringus oli võimalik märkida/hinnata mitut tegurit.

eriala vilistlaste puhul (oluline tegur 53% vastanute jaoks) ning kõige vähem olulised sotsiaalteaduste, ärinduse ja õiguse erialade vilistlaste jaoks (oluline tegur 31% vastanute jaoks), mis võib osaliselt tuleneda tasuta ja tasuliste õppekohtade arvu suhtest konkreetsetes valdkondades.

Joonis 3. Vilistlaste kõrgkooli ja eriala valikut mõjutanud tegurid (n = 2528)

Uuringu tulemused viitavad, et võrreldes 2012. aastaga võib olla olulisemaks teguriks saanud kooli või erialale sissesaamise tõenäosus. Kui 2012. aastal pidas konkreetse eriala ja kõrgkooli valikul õppekavale sissesaamist väga oluliseks või oluliseks iga kümnes vilistlane, siis 2015. aasta uuringus iga teine. Samas tuleb arvesse võtta, et kuna ankeedis muudeti sissesaamise tõenäosust puudutavate vastusevariantide sõnastust, siis võib see muutus olla seotud hoopis vastusevariantide erineva tajumisega²¹.

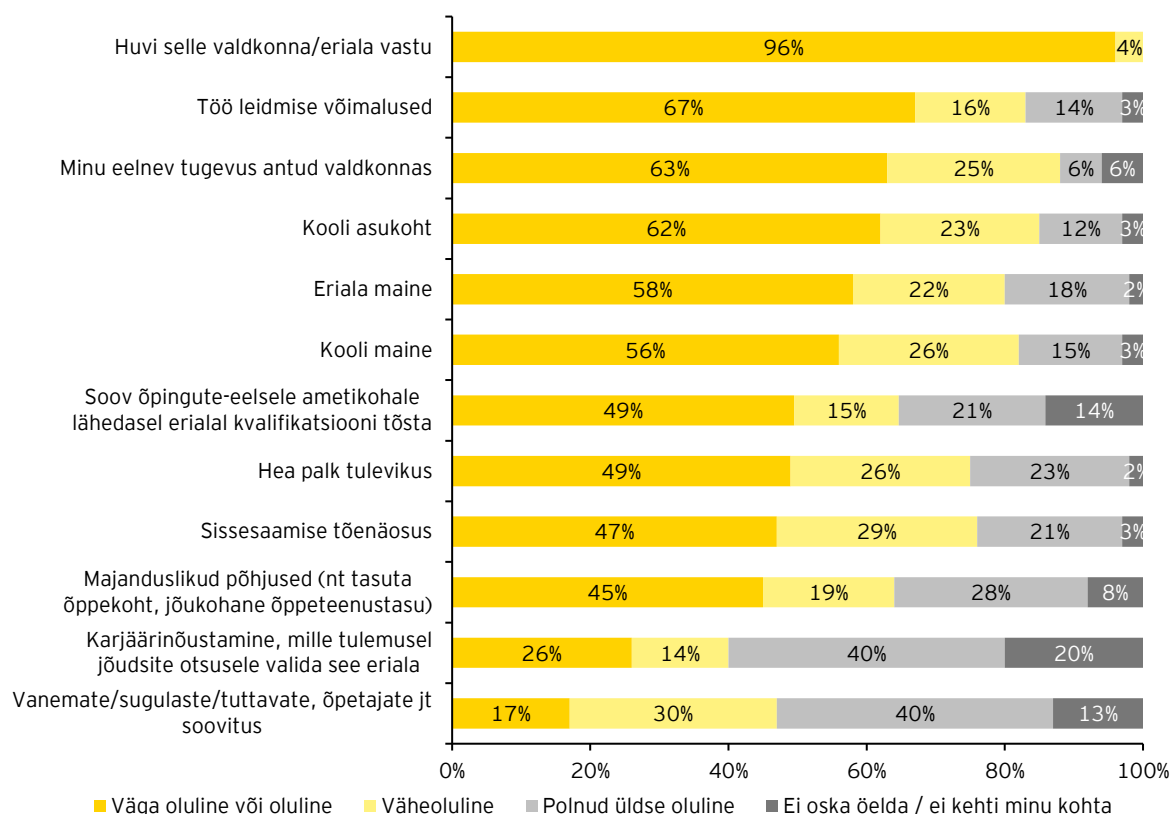
Karjäärinõustamise teenust ning vanemate või tuttavate soovitusi ei peeta sarnaselt varasematele vilistlaste uuringutele eriala või kõrgkooli valikul enamasti oluliseks. Karjäärinõustamine omas eriala või kooli valikule olulist mõju vaid 7% vilistlaste puhul (2015), kusjuures õppevaldkondade lõikes oli karjäärinõustamine kõige olulisemaks teguriks tervise ja heaolu valdkonnas (9% vilistlaste jaoks oluline). Vanemate või tuttavate soovitusi peetakse enamasti kas väheoluliseks (33%) või ebaoluliseks (33%) teguriks.

Vastajatel oli võimalik tuua välja ka muid tegureid, mida vastusevariantidena polnud esitatud. Ligikaudu 4% valisid vastusevariandi „Muu“, kus toodi esile näiteks enesearengut, õppekorraldust (nt

²¹ Antud uuringus muudeti sissesaamise tõenäosust puudutavate valikuvariantide sõnastust, mistõttu ei saa tulemusi päris üks ühele võrrelda. Kui 2012. aasta uuringus oli valikuvariantideks „Sellele õppekavale oli kõige lihtsam sisse saada“ ning „Esimese eelistusena valitud õppekavale ei saanud sisse“, siis 2015. aasta uuringus kasutati varianti „Sissesaamise tõenäosus“.

kaugõppe võimalused), muid väliseid tegureid (nt kooli asukoha lähedus kodule²²) või soovi saada diplom „lihtsa vaevaga“.

Ka välisüliõpilaste puhul olid eriala/kooli valikul kõige olulisemad tegurid huvi valdkonna/eriala vastu ning töö leidmise võimalused (joonis 4). Siiski esineb välistudengite ja vastanute üldvalimi võrdluses mõningaid erinevusi. Näiteks peavad välistudengid vähem oluliseks tulevikus hea palga teenimise võimalust (peab oluliseks 49% välistudengitest ning 66% üldvalimist), teisalt on neile olulisem aga näiteks karjäärinõustamine (26% vs. 7%). Kui kohalikele tudengitele on kooli maine olulisem kui eriala maine, siis välistudengite puhul on vastupidi, eriala maine on mõnevõrra olulisem. Ka kooli asukoht on välistudengite jaoks eriala/kooli valikut mõjutavate tegurite seas kõrgemal positsioonil kui kohalike tudengite seas.

Joonis 4. Välisüliõpilastest vilistlaste kõrgkooli ja eriala valikut mõjutanud tegurid (n = 89)

Töötamine ning õppimine on omavahel tihedalt seotud - töötamine võib olla ajendiks õppimaasumisel, kuid teisalt võivad õpingud olla ka tööleasumise üheks põhjuseks. Tabelis 5 on võrreldud eriala ja kooli valiku tegureid õpingute ajal töötamise või mittetöötamise lõikes. Tabelis on toodud õpingute ajal töötamise lõikes neli vilistlaste poolt väga oluliseks hinnatud eriala valiku tegurit. Nii õpingute ajal töötanud kui mitte-töötanud lõpetanute jaoks oli kõige olulisemaks eriala/kõrgkooli valiku teguriks huvi valdkonna vastu (väga oluline 95-98% vastanute jaoks). Töö leidmise võimalused olid oluliselt teiseks teguriks nii õpingute aja töötanud kui mitte-töötanud vilistlastele, v.a neile, kes ei töötanud õpingute ajal ega enne õpinguid. Viimati nimetatud vilistlaste rühmale oli töö leidmisest veidi olulisemaks teguriks kooli maine. Vilistlased, kes olid töötanud juba enne õpinguid, lähtusid oma eriala valikul olulisel määral ka oma eelnevast tugevusest antud valdkonnas (66%).

²² Kohalike vilistlaste seas pidasid kooli asukohta eriala ja kõrgkooli valikul oluliseks enam need vilistlased, kelle praegune töökoht asub Kirde- ja/või Kesk-Eestis, vastavalt 78% ja 68% kõigist vastanutest.

Tabel 5. Eriala ja kõrgkooli valikut enim mõjutanud tegurid õpingute ajal töötamise lõikes (n = 2528)

Töötamine	Eriala valiku tegur	Olulisus (%)
Enne õppima asumist ja ka õpingute ajal	Huvi valdkonna vastu	97%
	Töö leidmise võimalused	74%
	Kooli maine	71%
	Minu eelnev tugevus antud valdkonnas	66%
Õpingute ajal, kuid mitte enne õppima asumist	Huvi valdkonna vastu	95%
	Töö leidmise võimalused	74%
	Kooli maine	69%
	Hea palk tulevikus	69%
Enne õppima asumist, kuid mitte õpingute ajal	Huvi valdkonna vastu	98%
	Töö leidmise võimalused	74%
	Hea palk tulevikus	69%
	Kooli maine	68%
Ei töötanud enne õppima asumist ega ka õpingute ajal	Huvi valdkonna vastu	95%
	Kooli maine	73%
	Töö leidmise võimalused	69%
	Hea palk tulevikus	62%

Allikas: EY, 2017

Võrreldes erakõrgkooli ning riigi- ja avalik-õiguslike kõrgkooli, võib märgata hea palga ning eriala ja kooli maine olulisuse erinevust. Kui avalik-õiguslikus kõrgkoolis õppinud vastajatest peab head palka väga oluliseks või oluliseks 65%, siis erakõrgkoolide vilistlaste seas on see näitaja 82%. Võrreldes näiteks rakenduskõrgharidusõppe ja bakalaureuseõppe vilistlaste hinnanguid hea palga olulisusele, hindasid rakenduskõrgharidusõppe vilistlased head palka olulisemaks kui bakalaureuseõppe vilistlased: väga oluliseks pidasid seda vastavalt 33% ja 19% vilistlastest.

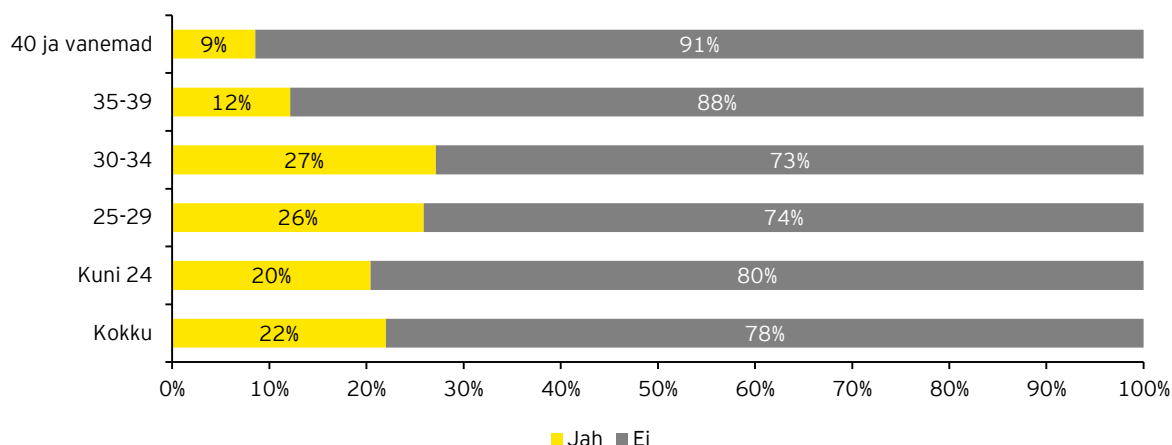
Eriala mainet hindavad oluliseks 79% erakõrgkoolide vilistlastest, riigikoolide ning avalik-õiguslike koolide puhul on näitaja 57%, samas kui kooli mainet hindavad veidi enam oluliseks avalik-õiguslike ja riigikõrgkoolide vilistlased: 71% peab seda eriala valikul oluliseks, erakõrgkoolide vilistlastest peab seda oluliseks 63%. Ka vanemate või tuttavate soovitus kui üks eriala valikut mõjutanud teguritest on erakõrgkoolide vilistlaste jaoks olulisem. Ligikaudu kolmandik (32%) erakõrgkoolis õppinutest pidas seda väga oluliseks või oluliseks, keskmine näitaja oli 26%.

2.2 Tagasivaade õpingutele

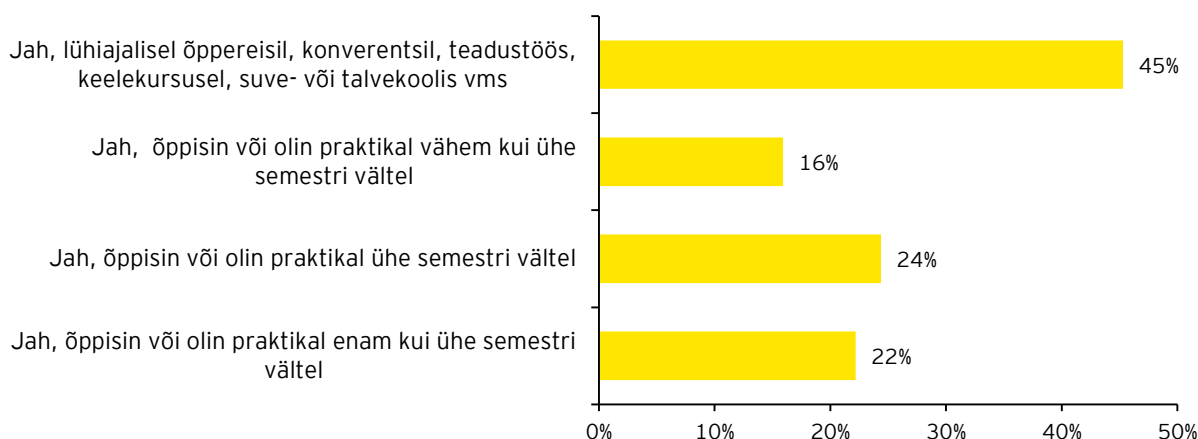
2.2.1 Välisriigis õppimine või praktilal viibimine

Antud peatükis on käsitletud Eesti kõrgkoolide vilistlaste kogemusi seoses välisriigis õppimise või praktilal viibimisega. Ligikaudu viiendik (22%) kõikidest vastanutest viibisid läbitud õpingute ajal kas lühi- või pikaajaliselt välisriigis (joonis 5). Peaaegu pooled (45%) õpingute ajal välisriigis viibinutest käisid lühiajalisel õppereisil, konverentsil, keelekursusel vms. Pea neljandik (24%) välismaal viibinutest õppisid välisriigis ühe semestri (joonis 6).

Võrreldes vilistlaste õpinguteaegset mobiilsust demograafiliste tunnuste lõikes, võib kergeid erisusi märgata vanuserühmade vahel. Kõige enam viibisid õpingute või praktikaga seoses välisriigis 30-34-aastased (27% vastanutest) ning 25-29-aastased (26%). Üsna ootuspäraselt kahaneb mobiilsus vanuse kasvades, kuigi mobiilsed ollakse igas vanuses (joonis 5). Lühiajaliselt viibitakse õpingute või praktikaga seoses välisriigis pigem vanemas eas (seotud suuresti kõrgema õppeastmega, sh doktoriõppega), pikemalt kui üks semester viibisid välisriigis enim 25-29-aastased (28% vastanutest, üle 40-aastaste seas oli näitaja 8%). Meeste ja naiste aktiivsus välisriigis õpingute ja/või praktika sooritamisel jääb samasse suurusjärku: enam kui viiendik nii meestest (21%) kui naistest (22%) vastasid, et nad viibisid õpingutega seoses välisriigis.

Joonis 5. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimine (n = 2344)

Joonis 6. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimise kestus (n = 555)²³

²³ Välisriigis viibimise kestuse puhul oli vastajatel võimalik valida mitu vastusevarianti.

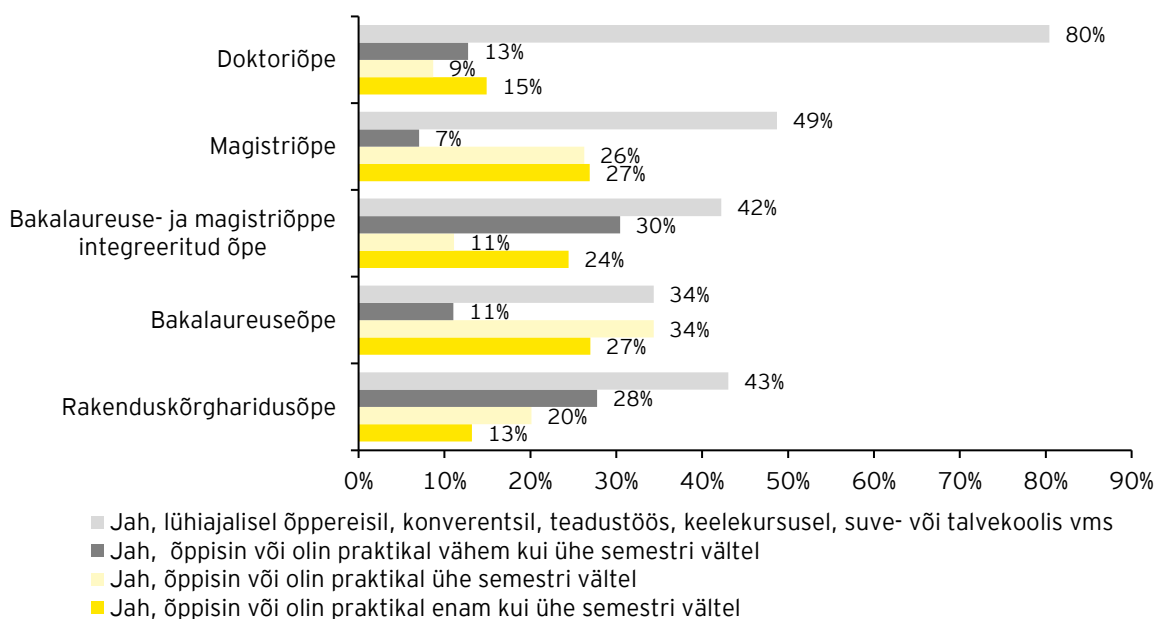
Õppevaldkondade lõikes viibisid õpingutega seoses välisriigis enim humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlased (39% vastanutest viibisid välismaal). Kõige vähem mobiilsed olid hariduse valdkonna vilistlased, kellest vaid 9% viibis õpingute ajal õpingutega seoses välisriigis (tabel 6).

Tabel 6. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimine kõrgharidusõpete ja kõrgharidusõpete lõikes

	Tunnus	n	Jah	Ei
Kõrgharidus- õpe	Doktoriõpe	51	90%	10%
	Magistriõpe	732	21%	79%
	Bakalaureuse ja magistri integreeritud õpe	135	34%	66%
	Bakalaureuseõpe	911	18%	82%
	Rakenduskõrgharidusõpe	700	21%	79%
Kokku		2 529	22%	78%
Õppevaldkond	Haridus	204	9%	91%
	Humanitaaria ja kunstid	323	39%	61%
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	746	17%	83%
	Loodus- ja täppisteadused	276	20%	80%
	Tehnika, tootmine ja ehitus	323	24%	76%
	Põllumajandus	45	20%	80%
	Tervis ja heaolu	301	23%	77%
	Teenindus	184	29%	71%
Kokku		2 402	22%	78%

Allikas: EY, 2017

Õpete lõikes olid õpingute ajal kõige mobiilsemad doktoriõppe tudengid, kellest 90% viibis õpingutega seoses välisriigis (tabel 6). Nendest doktoriõppe vilistlastest, kes viibisid õpingute ajal välisriigis, osalesid 80% lühiajaliselt õppereisil, konverentsil, teadustöös, keelekursusel, suve- või talvekoolis vms. Teiste kõrgharidusõpete vilistlased olid õpingute ajal oluliselt vähem mobiilsed. Kõige väiksem oli õpingute ajal välisriigis viibinud vilistlaste osakaal bakalaureuseõppes (18%). Kui doktoriõppes viibitakse välisriigis enamasti lühiajaliselt, siis bakalaureuseõppes on kõige levinum viibida välisriigis pikemaajaliselt (ühe semestri vältel või kauem) (joonis 7).

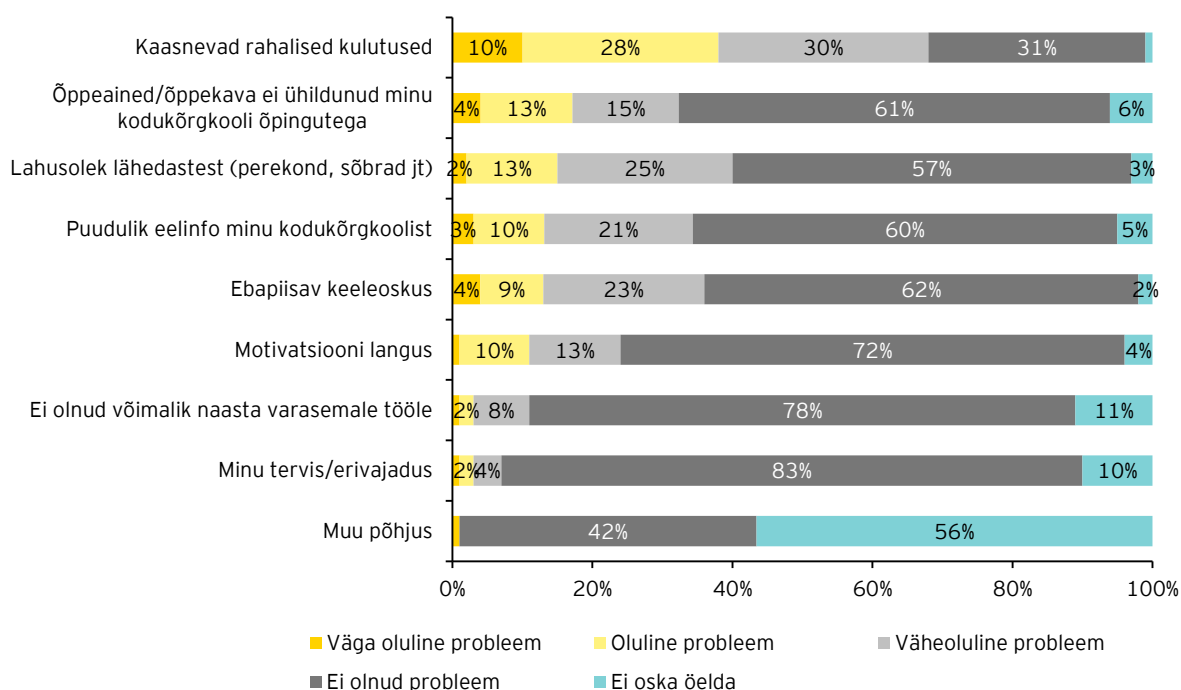
Joonis 7. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibimise kestus kõrgharidusõpete lõikes (n = 555; ainult seoses õpingutega välisriigis viibinud vilistlased)²⁴

²⁴ Välisriigis viibimise kestuse puhul oli vastajatel võimalik valida mitu vastusevarianti.

Kokkuvõttes on antud uuringu järgi mobiilsed oluliselt suurem hulk tudengeid, kui seda näitavad muud andmed. 22% lõpetanutest on osalenud õpirändes ning neist omakorda ligi pooled (46%) viibivad välismaal vähemalt ühe semestri. HTMi aasta-analüüs (HTM 2017) näitab, et lühiajalises mobiilsuses osaleb iga-aastaselt vaid 1,8% üliõpilastest. Arvestuse alused ja meetodikad on erinevad, kuid siiski vajab see teema selgust, kuna tegemist on ka ühe Eesti elukestva õppe strateegia indikaatoriga.

Nendelt vilistlastelt, kes viibisid õpingutega seoses välisriigis, uuriti ka seda, kas ja milliseid probleeme nad välismaal oldud aja jooksul kogesid. Peaaegu viiendik vastanutest ei kogenud enda sõnul mingeid probleeme, sh ei erinenud õpingute ajal töötanud ja mitte-töötanud vilistlaste hinnangud. Rohkem kui kolmandik välisriigis käinutest pidasid väga oluliseks või oluliseks probleemiks välisriigis õppimisega kaasnevaid rahalisi kulutusi (kusjuures keskmiselt kümnendik kõigist vastanutest pidas seda põhjust väga oluliseks), muud probleemid olid vilistlaste enda hinnangul vähem sagedased või vähem olulised (joonis 8). Keskmisest enam pidasid rahalisi kulutusi probleemiks bakalaureuseõppe vilistlased: iga seitsmes bakalaureuseõppe vilistlane pidas välisriigis õppides kogetud probleemiks sellega kaasnevaid rahalisi kulutusi, samas kui doktoriõppe vilistlaste seas oli neid vaid 4%. Siin võib rolli mängida mobiilsustoetuste suurem osatähtsus doktoriõppes, kuivõrd madalamates kõrgharidusõpetes oli põhiliseks mobiilsuse toetusprogrammiks Erasmus.

Keskmiselt iga kuues vilistlane pidas oluliseks välisriigis õppides kogetud probleemiks õppekavade/õppeainete ühilduvust, enim pidasid seda probleemiks bakalaureuseõppe vilistlased (28% pidas oluliseks). Doktoriõppe lõpetanutest ei pidanud seda oluliseks probleemiks üksi vastaja. Õppevaldkondade lõikes pidasid õppekavade ühildumist oluliseks probleemiks enim hariduse²⁵, sotsiaalteaduste, äriduse ja õiguse (kummalgi juhul 25%) ning humanitaaria ja kunstide (21%) valdkonna vilistlased, vähem oluliseks pidasid seda loodus- ja täppisteaduste vilistlased (7% pidas oluliseks probleemiks). Ebapiisavat keeleoskust tõid olulise probleemina esile enim tervise ja heaolu valdkonna vilistlased: kui keskmiselt pidas seda probleemiks 13% vastanutest, siis tervise ja heaolu valdkonnas oli neid ligi kolmandik (29%).

Joonis 8. Õpingute või praktikaga seoses välisriigis viibinud vilistlaste kogetud probleemid (n = 555)²⁶

²⁵ Vastajate arv suhteliselt madal.

²⁶ Välisriigis viibimise ajal kogetud probleemide puhul hindasid vastajad kõiki vastusevariante.

õppima asumisel või praktikale minekul sellega kaasnevat rahalisi kulutusi (kokku 26%), millele järgnes tööil käimine (25%) ning õppekavade või õppeainete ühildumisprobleem seoses kodukõrgkooli õpingutega (24%). Üsna oluliseks takistuseks peeti ka infopuudust kõrgkoolis (22%). Võrreldes keskmise vastajaga ei pea välistudengid keeleoskust väga oluliseks probleemiks.

2.2.2 Õpingute ajal töötamine

Õpingute ajal töötamine võib omada mõju nii õpingute kestusele kui teadmiste omandamise kvaliteedile. Eesti haridussüsteemi iseloomustab töötavate tudengite arvukus, mis mitmes teises Euroopa Liidu riigis nii ei ole³⁰. Õpingute ajal töötamise mõju hindamine on oluline haridus- ja tööturupoliitikate kujundamisel. Käesoleva uuringu kontekstis ei ole „töötamist“ ajaliselt ega mahuliselt piiritletud, ka tegevteenistust loetakse töötamiseks.

Tööturu ja haridussüsteemi kombineeritus sõltub nii institutsionaalsetest, kultuurilistest, majanduslikest kui ka sotsiaalsetest dimensioonidest. Nende kahe süsteemi kombineerituse mõõtmiseks on Eurostat näiteks jaotanud riigid tinglikult viide klastrisse (lähitades haridussüsteemist tööturule siirdumisest ning 15-24-aastaste noorte töötusest).³¹ Sellise jaotuse tulemusel on Eesti liigitatud klastrisse, kus noorte aktiivsus tööturul on Euroopa Liidu (EL-28) keskmise lähedal ning tööturule siirdumine on pigem tagasihoidlik (võrreldes näiteks Saksamaa, Austria või Põhjamaadega). Käesoleva uuringu tulemusel võib samas öelda, et haridussüsteemis osalejad on suhteliselt aktiivsed ka tööturul, kuid erinevus tuleneb suuresti asjaolust, et Eurostati jaotus on tehtud vaid kuni 24-aastaste tööturunäitajate põhjal.

2015. aasta vilistlasuuringu andmetel töötas õpingute ajal enam kui kolm neljandikku (76%) vilistlastest, sealjuures töötasid pooled vilistlastest nii enne õpingute algust kui õpingute ajal ning neljandik asusid töötama alles õpingute ajal (tabel 7). Vaid neljandik uuringule vastanud vilistlastest ei töötanud õpingute ajal ning kokku oli vaid 15% neid vastajaid, kes lõpetasid kõrgkooli töökogemusega ehk kes ei töötanud enne õppima asumist ega ka õpingute ajal. Tabelis 7 on toodud vastavad andmed ka välistudengite kohta, millest selgub, et välistudengid olid tööga veidi vähem hõivatud võrreldes kohalike tudengitega. Välistudengina õppinud vilistlastest töötasid õpingute ajal ligikaudu pooled (52%). Võrreldes kohalike tudengitega oli oluliselt suurem nende välistudengite osatähtsus, kes lõpetasid õpingute ajal töötamise (st töötasid enne, kuid mitte õpingute ajal). Ligi neljandik (22%) välistudengitest ei töötanud õpingute ajal ega enne õpingute alustamist.

Tabel 7. Õpingute ajal töötamine (üldvalim: n = 2528; välistudengid: n = 89)

Aeg/töötamine		Enne õpingute alustamist	
		Töötas	Ei töötanud
Õpingute ajal	Töötas	50%	26%
	.. sh välisüliõpilased	40%	12%
	Ei töötanud	9%	15%
	.. sh välisüliõpilased	26%	22%

Allikas: EY, 2017

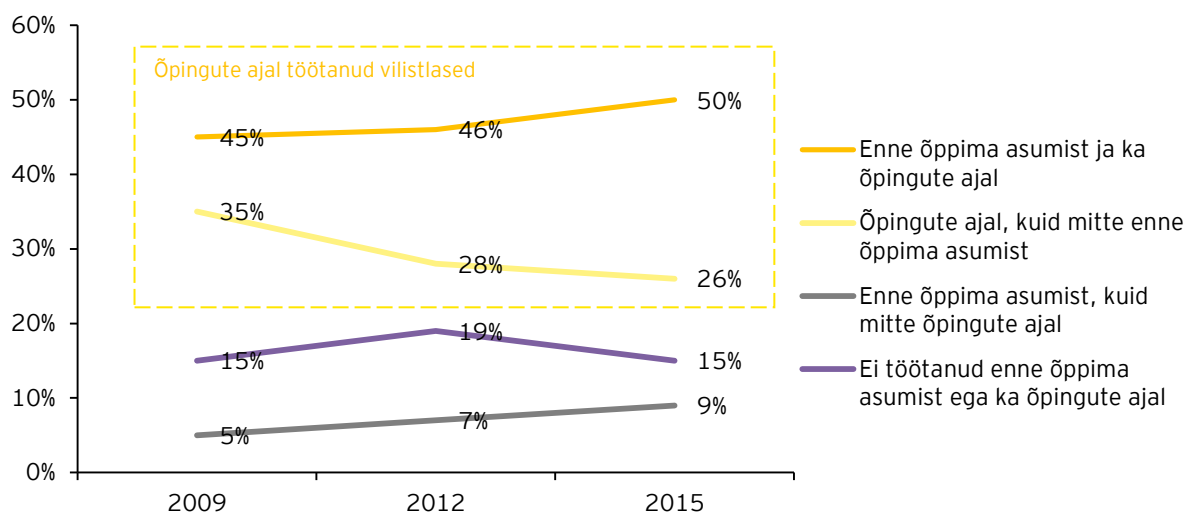
Joonis 10 selgub, et õpingute ajal töötavate tudengite osatähtsus on jäänud võrreldes varasemate uuringutega samasse suurusjärku. Kui 2009. aasta uuringu andmetel töötas õpingute ajal 80% vastanutest, siis 2012. aastal oli see näitaja 74% ning 2015. aastal 76%.³² Veidi on suurenenud enne õpinguid töötanud vastanute osatähtsus. See võib olla seotud tudengite/vastanute vanuselise jaotuse

³⁰ Seda näitab näiteks Eurostudent V uuring (2013).

³¹ Eurostat, Participation of young people in education and the labour market http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Participation_of_young_people_in_education_and_the_labour_market (4.05.2017)

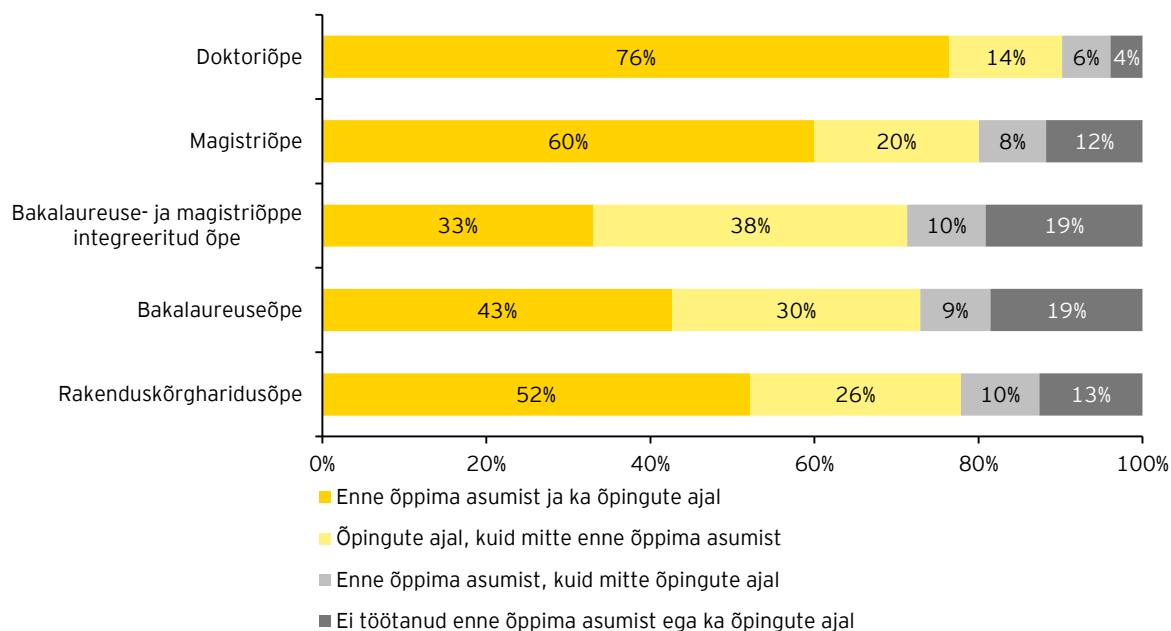
³² Siinkohal on arvestatud nii neid, kes töötasid enne õpingutega alustamist ja ka õpingute ajal kui ka neid, kes töötasid õpingute ajal, kuid mitte enne õpingutega alustamist.

muutumisega, mida on kirjeldatud peatükis 1.2.³³ Ühtlasi võib jooniselt märgata, et aja jooksul on vähenenud enne õpinguid mittetöötanud, kuid õpingute ajal tööle asunud vilistlaste osakaal.

Joonis 10. Õpingute ajal töötamine, 2009, 2012, 2015

Ootuspäraselt oli kõrgematel kõrgharidusõpetel õpingute ajal töötamine rohkem levinud. Doktoriõppes õppinud ja samal ajal töötanud inimeste osatähtsus oli 90%, mis tähendab, et vaid üks kümnest doktoriõppe lõpetanust ei töötanud õpingute ajal (joonis 11). Magistriõppe lõpetanutest töötas õpingute ajal 80% ja rakenduskõrghariduse lõpetanutest 78%, neist kolmveerand töötasid juba enne õppesse astumist. Nii bakalaureuseõppe kui integreeritud õppe puhul oli õpingute ajal töötavate tudengite osakaal ligikaudu 70%.

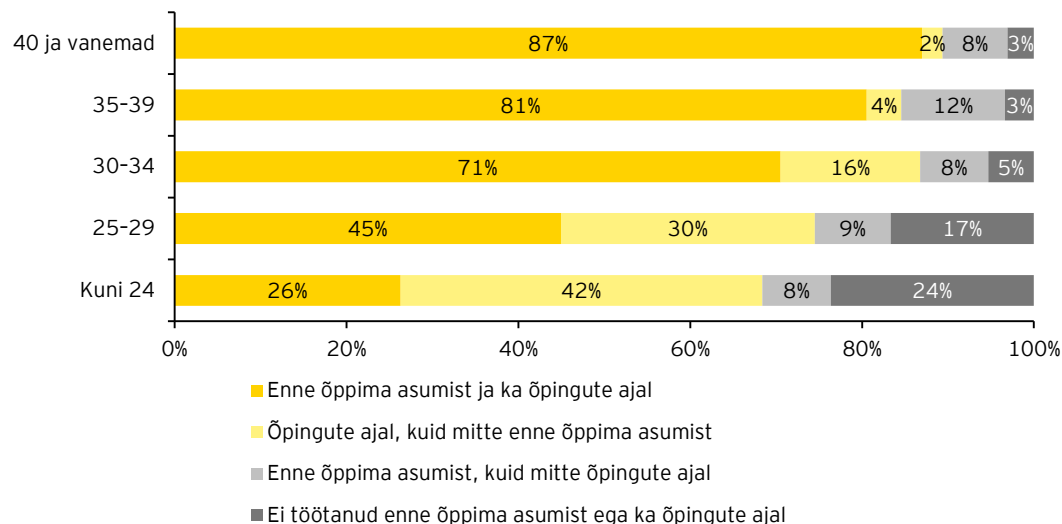

Joonis 11. Õpingute ajal töötamine kõrgharidusõpete lõikes (n = 2531)

Tööturule siirdumine sõltub paljuski vanusest, mis kattub sageli ka kõrgharidusõppega. Joonisel 12 on toodud õpingute ajal töötamine vanuserühmade lõikes. Ootuspäraselt suureneb töötavate tudengite

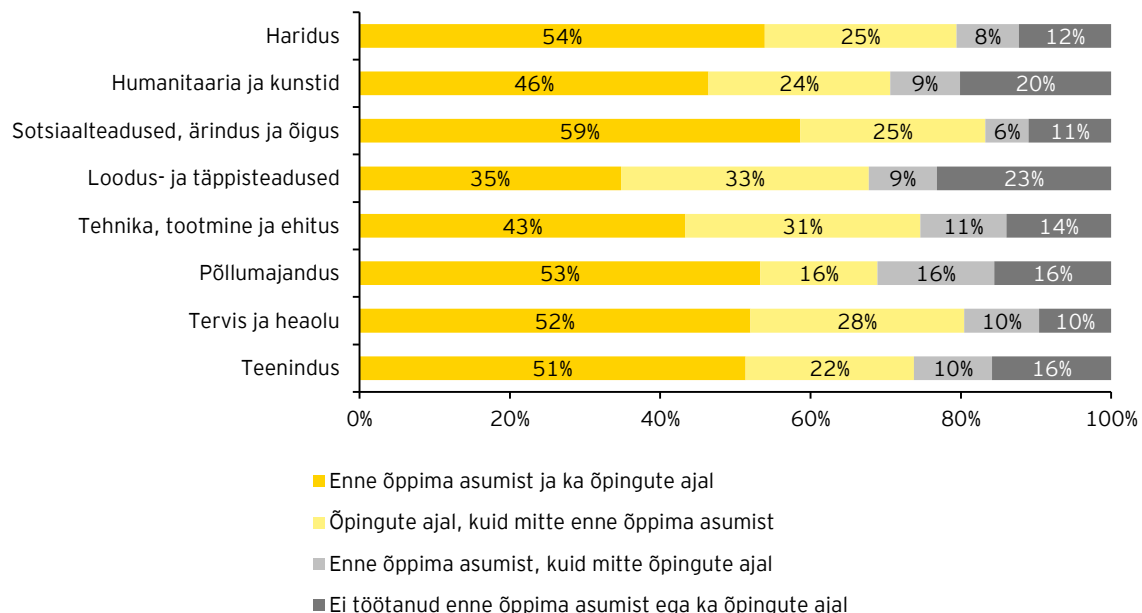
³³ Muutuse tõlgendamisesse tuleks suhtuda teatud reservatsiooniga, kuna muutus on väike, mistõttu võib see jääda statistilise vea piiresse.

osatähtsus vanusega. Kuni 24-aastaste seas on õpingute ajal töötavate tudengite hulk kõige madalam (68%), vanusegrupis 40 ja vanemad on õpingute ajal töötavate tudengite osatähtsus ligi 90%. Sarnased tulemused olid erinevatesse vanuserühmadesse kuuluvate vilistlaste töötamise osas ka 2012. aasta vilistlaste uuringus.

Joonis 12. Õpingute ajal töötamine vanusegruppide lõikes (n = 2345)

Õpingute perioodil olid tööturul kõige aktiivsemad sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse (84% töötas õpingute ajal), tervise ja heaolu (80% töötas õpingute ajal) ning hariduse (79% töötas õpingute ajal) valdkonna vilistlased, kõige vähem aktiivsed aga loodus- ja täppisteaduste, põllumajanduse ning humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlased (ligi kolmandik ei töötanud õpingute ajal) (joonis 13).

Joonis 13. Õpingute ajal töötamine õppevaldkondade lõikes (n = 2403)

Töötamise tagamaade selgitamiseks paluti vilistlastel uuringus järjestada kolm kõige olulisemat õpingute ajal töötamise põhjust. Tabelis 8 on toodud vastajate arvates kõige olulisemad tegurid nende olulisuse järjekorras (2012. ja 2015. aasta võrdluses). Vilistlaste hinnangul on majandusliku toimetuleku tagamine kõige olulisemaks põhjuseks, miks õpingute ajal töötatakse, seda nii 2012. kui 2015. aastal (63% vastas, et töötasid õpingute ajal majanduslikel põhjustel), kuid võib öelda, et

võrreldes eelmise uuringu tulemustega on vilistlaste majanduslik olukord siiski veidi paranenud - kõige olulisema töötamise põhjusena pidasid majanduslikku toimetulekut kolmandik lõpetajaid. Selle kõrval võib täheldada teiste tegurite esilekerkimist, sh elatustaseme tõstmise soovi - 44% vastanutest töötasid selleks, et oma elatustaset tõsta. Selles erisuses võib peegelduda üldine majanduslik heaolu kasv võrreldes 3 aasta taguse ajaga, mis jäi vahetult majanduskriisi järgsesse perioodi; väiksemal rühmal - nominaalajaga magistriõppe lõpetanutel - peegeldub selles muutuses mõneti ka vajaduspõhise õppetoetuse süsteemi mõju.

Õpinguteaegsel töötamisel peetakse olulisteks teguriteks lisaks ka eneseteostuse soovi (48%) ning soovi omandada erialast (37%) või üldist töökogemust (36%). Huvitava aspektina võib välja tuua vaba aja kui õpingute ajal tööle asumise põhjuse osatähtsuse mõningast suurenemist võrreldes 2012. aasta vilistlaste uuringuga: õppevaldkondade lõikes pidasid vaba aega õpingute ajal töötamise põhjusena keskmisest olulisemaks järjestuses teise olulise põhjusena teeninduse valdkonna (12%) vilistlased ning kolmanda eelistusena sotsiaalteaduste, ärinuse ja õiguse valdkonna (14%) vilistlased.

Kui vaadata kõige olulisema töötamise põhjuse muutusi 2012 ja 2015 vahel, siis võib öelda, et tudengite majanduslik toimetulek on paranenud, ning esile on kerkinud muud põhjused töö tegemiseks. Kui 2012. aasta uuringu andmetel pidas pea iga teine tudeng (46%) töötamise peamiseks põhjuseks majanduslikku toimetulekut, siis 2015. aasta vilistlaste hulgas oli neid 12 protsendipunkti vähem ehk kolmandik kõigist vilistlastest.

Tabel 8. Õpingute ajal töötamise peamised põhjused (2012. ja 2015. aasta võrdluses)* ³⁴

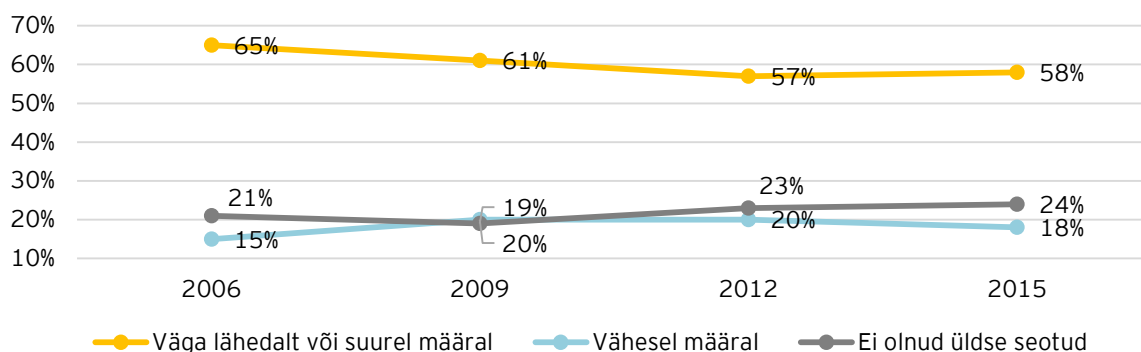
Põhjus	Aasta	Järjestus 1 (n = 1938)	Järjestus 2 (n = 1759)	Järjestus 3 (n = 1494)	Kokku
Ei oleks muidu majanduslikult toime tulnud	2015	34%	14%	15%	63%
	2012	46%	8%	5%	59%
Soov ennast teostada	2015	12%	16%	20%	48%
	2012	12%	14%	14%	40%
Soov elatustaset tõsta	2015	11%	17%	16%	44%
	2012	8%	18%	13%	39%
Soov saada erialast töökogemust	2015	13%	15%	9%	37%
	2012	10%	14%	12%	36%
Soov omandada üldist töökogemust	2015	7%	15%	14%	36%
	2012	4%	13%	12%	29%
Töötasin enne õpinguid, õppimine oli lisategevus	2015	15%	8%	5%	28%
	2012	14%	9%	6%	29%
Oli piisavalt vaba aega	2015	3%	5%	10%	18%
	2012	1%	4%	6%	11%
Tehti hea pakkumine	2015	2%	5%	5%	12%
	2012	2%	3%	6%	11%
Hirm kaotada senine töökoht	2015	1%	2%	3%	6%
	2012	1%	3%	2%	6%
Muu oluline põhjus õpingute ajal töötamiseks	2015	1%	2%	2%	5%
	2012	1%	1%	2%	4%
Õpinguga kaasnes tegevteenistuses olek	2015	1%	1%	1%	3%
	2012	1%	1%	1%	3%

* Vastajatel paluti tähtsuse järjekorras märkida kuni kolm kõige olulisemat põhjust õpingute ajal töötamiseks.

Allikas: EY, 2017

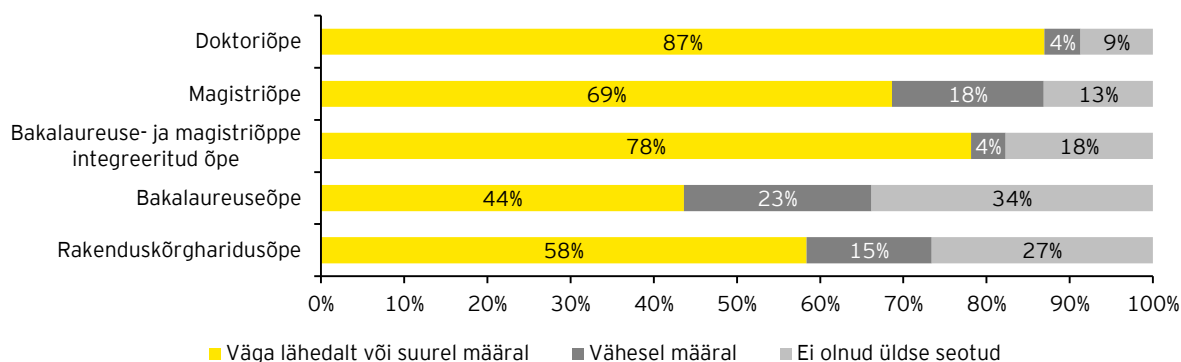
³⁴ Põhjused on järjestatud 2015. aastal kõige olulisemaks hinnatud põhjuste kõikide järjestuste olulisuse summa järgi.

Lisaks majandusliku toimetuleku tagamisele võib õpingute aegne töötamine anda ka erialase töökogemuse. Uuringus paluti vilistlastel hinnata, kuivõrd olid nende õpingute aegne töö ning õpitav eriala seotud. Üle poole (58%) 2015. aasta vilistlastest töötasid õpingute ajal töökohal, mis oli nende erialaga lähedalt või suurel määral seotud. Umbes veerand (24%) vilistlastest töötasid töökohal, mis polnud nende õpitava erialaga seotud. Joonisel 14 on võrreldud vilistlaste vastuseid erinevatel aastatel ning selgub, et suuri muutusi vastanute hinnangutes õpinguteaegse töökoha ja õpitava eriala vahelise seose kohta toimunud pole. Küll aga on võrreldes 2006. aastaga veidi vähenenud nende vilistlaste hulk, kelle töö oli õpitava erialaga lähedalt seotud (mis ilmnes juba 2012. aasta vilistlaste uuringus).

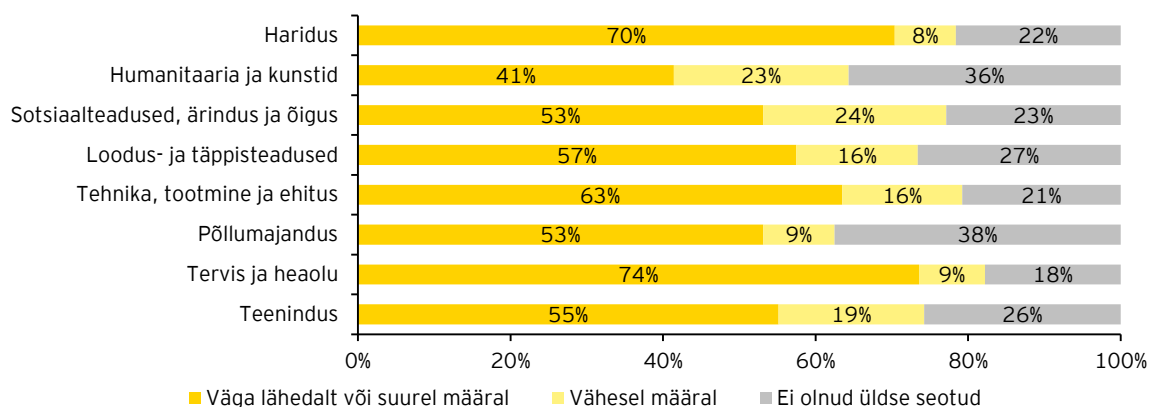
Joonis 14. Seos õpinguteaegse töö ja õpitava eriala vahel, 2006, 2009, 2012, 2015

Õpinguteaegne töö ning õpitav eriala on enim seotud kõrgematel õpetel (joonis 15). See võib tuleneda asjaolust, et võrreldes kõrghariduse teise ja kolmanda astme vilistlastega asuvad bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppesse sagedamini õppima äsja kooli lõpetanud noored, kel võib täpne tulevikuperspektiiv veel täielikult välja kujunemata olla, samuti on neil vähem erialaseid teadmisi ja oskusi ning väiksem töökogemus, mis vähendab erialase töö leidmise võimalusi. Doktoriooppes õppijad on tihti kõrgkoolide töötajad (st kas asutakse doktoriooppesse juba kõrgkoolis töötades või asutakse kõrgkooli tööle doktoriooppe õpingute ajal), mis seletab, miks on selle õppe vastajate seas rohkem neid, kelle õpingud ja õpinguteaegne töö seotud olid.

Joonis 15. Seos õpinguteaegse töö ja õpitava eriala vahel kõrgharidusõpete lõikes (n = 1939)

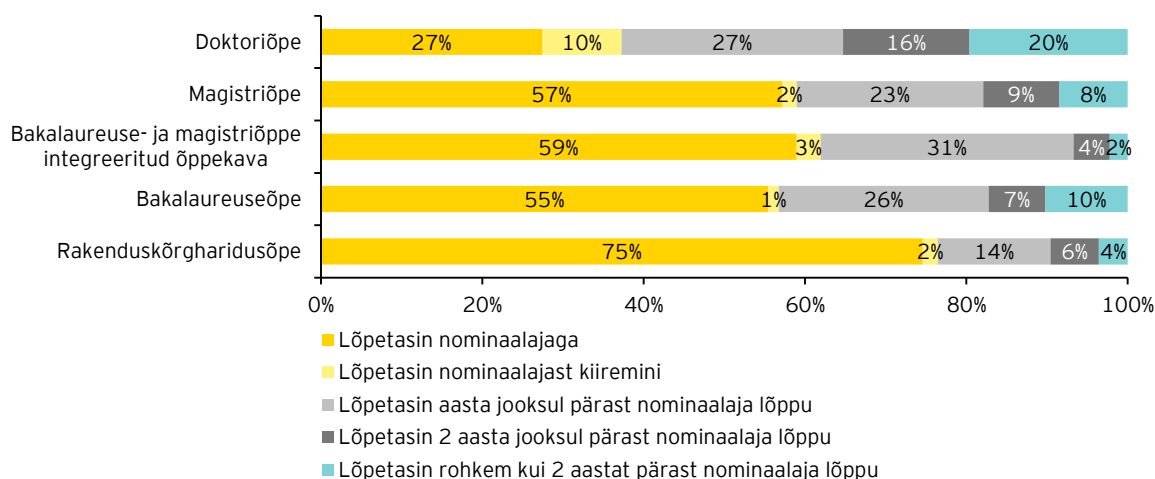
Õpinguteaegne töö ja õpitav eriala oli kõige enam seotud tervise ja heaolu valdkonnas õppivate tudengite puhul (hilisemas analüüsis, joonisel 36, selgub muu hulgas, et sarnane tendents esineb ka õpingutejärgse töö ja omandatud eriala vahel). Nendest tervise ja heaolu valdkonna vilistlastest, kes õpingute ajal töötasid, töötas 74% õpitava erialaga väga lähedalt või suurel määral seotud valdkonnas (joonis 16). Ka suur osa (70%) haridusvaldkonna vilistlastest töötas õpingute ajal oma erialaga lähedalt seotud valdkonnas.

Joonis 16. Seos õpinguteaegse töö ja õpitava eriala vahel õppevaldkondade lõikes (n = 1849)

2.2.3 Õpingute kestus

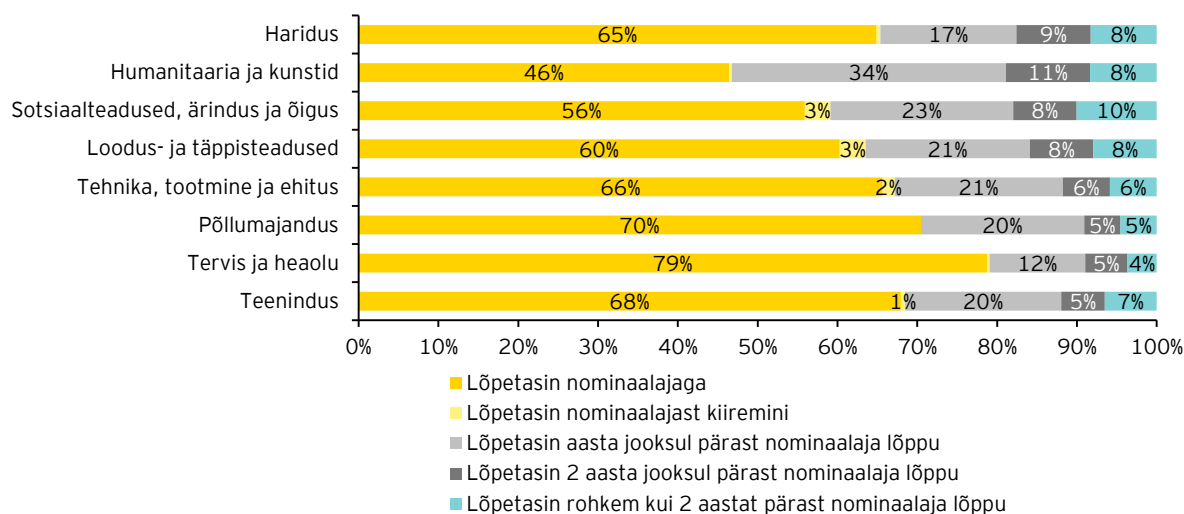
Vilistlastelt uuriti, kui kaua keetsid nende õpingud võrreldes õppekava nominaalajaga, ning analüüsiti, kuidas suhestub nominaalajaga lõpetajate osatähtsus õpingute ajal töötamisega. Uuringust selgus, et õpingute kestus varieerub suurel määral kõrgharidusõpete lõikes. Kokku lõpetas nominaalajaga 61% vilistlastest. Kõige enam on nominaalajaga lõpetajaid rakenduskõrghariduse lõpetanute seas, kellest ligikaudu kolm neljandikku lõpetasid õpingud nominaalajaga või kiiremini (joonis 17). Bakalaureuse- ning magistriõppe lõpetasid 2015. aastal nominaalajaga või kiiremini üle poole vilistlastest (vastavalt 56% ja 59%). Kõige sagedamini pikeneb õpingute periood doktoriõppe puhul, kus vaid ligikaudu kolmandik lõpetab õpingud nominaalajaga (või kiiremini). Doktoriõpe on ühtlasi see kõrgharidusõpe, mille puhul õpingute lõpetamine kõige kaugemale edasi lükkub. Rohkem kui kolmandiku 2015. aastal doktoriõppe lõpetanute õpingud pikenesid nominaalajaga võrreldes vähemalt kahe aasta võrra. Ka bakalaureuse- ja magistriõppes lõpetasid peaaegu viiendik (17%) vilistlastest kaks aastat pärast nominaalaja lõppu (või hiljem).

Joonis 17. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes kõrgharidusõpete lõikes (n = 2528)

Kõige suurem on nominaalajaga lõpetanute osatähtsus tervise ja heaolu valdkonna vilistlaste hulgas (joonis 18), mille põhjusteks võib pidada arstiõppe õppekavade jäikust (nn „kursuse süsteem“, kus individuaalsete valikute tegemine on võrreldes teiste õppekavadega rohkem piiratud) kui ka õpinguteaegse töö ja õpitava eriala suuremat seotust ning sellest tulenevat soovi kiiremini täielikult tööturule siirduda. Kõige sagedamini pikenevad õpingud humanitaaria ja kunstide ning sotsiaalteaduste, ärimine ja õiguse valdkonnas. Humanitaaria ja kunstide valdkonnas lõpetasid vaid

alla pooled vilistlastest õpingud nominaalajaga. Seal on ka enim neid, kes veedavad osa õpingutest välismaal, mis võib olla üheks õpingute pikenemise põhjuseks.

Joonis 18. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes õppevaldkondade lõikes (n = 2403)

Nominaalajaga lõpetamise tendentsid on meeste ja naiste puhul üsna sarnased: 62% meestest ja 64% naistest lõpetas oma õpingud nominaalajaga või sellest kiiremini (tabel 9). Vanuselist jaotust analüüsides võib märgata, et õpingute pikenemine iseloomustab vanemas eas olevaid vilistlasi, eriti aga vanuses 25-35, kui tullakse omandama kas teist haridust või on õpingute eesmärk täiendada teadmisi valdkonnas, kus juba töötatakse³⁵. Kuna vanemas eas on ka enne õpinguid ning õpingute ajal töötanud vilistlaste osakaal kõrgeim, võib pidada üheks õpingute pikenemise põhjuseks muu hulgas ka töötamist.

Tabel 9. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes vanuserühmade ja sugude lõikes (n = 2341)

Sugu	Vanuserühm	Lõpetasin nominaal-ajaga	Lõpetasin nominaal-ajast kiiremini	Lõpetasin aasta jooksul pärast nominaalaja lõppu	Lõpetasin 2 a jooksul pärast nominaalaja lõppu	Lõpetasin rohkem kui 2 a pärast nominaalaja lõppu
Mees	kuni 24	90%	3%	6%	0%	1%
	25-29	51%	2%	32%	10%	6%
	30-35	50%	1%	18%	9%	21%
	35-40	58%	4%	19%	2%	17%
	40 ja vanemad	55%	0%	21%	4%	20%
Kokku		60%	2%	23%	6%	9%
Naine	kuni 24	83%	1%	15%	1%	0%
	25-29	54%	2%	28%	10%	6%
	30-35	48%	3%	18%	14%	18%
	35-40	59%	4%	16%	9%	12%
	40 ja vanemad	64%	1%	17%	4%	13%
Kokku		62%	2%	22%	7%	8%

Allikas: EY, 2017

Võrreldes nominaalajaga lõpetamist ning töötamist õpingute ajal, võib täheldada, et nominaalajaga või sellest kiiremini lõpetanud vilistlaste osatähtsus on mõnevõrra kõrgem nende seas, kes õpingute ajal ei töötanud (tabel 10). Nendest, kes töötasid nii enne õpinguid kui õpingute ajal, lõpetas 59% nominaalajaga või kiiremini. Nendest, kes õpingute ajal töötamise lõpetasid, lõpetas nominaalajaga

³⁵ Vähemalt 40-aastastest vilistlastest pidas soovi tõsta oma kvalifikatsiooni õpingute-eelsel ametikohal oluliseks 70%.

või kiiremini 77%. Kümnest vilistlastest, kes töötasid nii enne õpinguid kui õpingute ajal, lõpetas õpingud rohkem kui kaks aastat pärast nominaalaja lõppu.

Tabel 10. Õpingute kestus õppekava nominaalaja suhtes õpingute ajal töötamise lõikes (n = 2530)

Õpingute ajal töötamine	Lõpetasin nominaal-ajaga	Lõpetasin nominaal-ajast kiiremini	Lõpetasin aasta jooksul pärast nominaalaja lõppu	Lõpetasin 2 a jooksul pärast nominaalaja lõppu	Lõpetasin rohkem kui 2 a pärast nominaal-aja lõppu
Töötasin õpingute ajal ja enne õppima asumist	57%	2%	22%	8%	10%
Töötasin õpingute ajal, kuid mitte enne õppima asumist	60%	2%	23%	9%	6%
Ei töötanud õpingute ajal, kuid töötasin enne õppima asumist	74%	3%	15%	5%	3%
Ei töötanud enne õppima asumist ega ka õpingute ajal	68%	1%	24%	4%	4%
Kokku	61%	2%	22%	7%	8%

Allikas: EY, 2017

2.2.4 Õppetoetuste mõju töötamisele

Uuringule vastanud vilistlastest 60% said õpingute ajal õppetoetust või stipendiumi³⁶. Uuringust selgus, et õppetoetuse või stipendiumi saamine üldjuhul õpinguteaegset töötamist kuigi palju ei mõjutanud. Kaheksa kümnest õppetoetuse või stipendiumi saajast hindasid, et see ei mõjutanud nende õpinguteaegset töötamist. Iga kümnes õppetoetuse või stipendiumi saaja vähendas tänu sellele oma töökoormust. Vaid üks sajast tudengist sai tänu toetusele või stipendiumile töötamise lõpetada. Võrreldes õpingute ajal toetuse saajaid ja nominaalajaga lõpetamist, selgub, et nendest, kes said õpingute ajal toetust, lõpetasid õpingud nominaalajaga või kiiremini 70% vilistlastest, samas kui nende seas, kes ei saanud toetust, lõpetas nominaalajaga või kiiremini 51% vilistlastest. Nende kahe tunnuse vahel esineb nõrk negatiivne seos (n = 2529, r = -0,219, p < 0,01).

Õpete lõikes on kõige suurem toetuse/stipendiumi saajate osatähtsus doktoriõppes (tabel 11), milles võib rolli mängida doktoranditoetuse saamine, kuivõrd vastanud olid suures osas tulemuspõhiste õppetoetuste süsteemi aegsed vilistlased³⁷. Ligi kolmandik toetust saanud doktorantidest said tänu sellele kas oma töökoormust vähendada või töötamise sootuks lõpetada. Teiste kõrgharidusõpete puhul on õppetoetuse või stipendiumi mõju väiksem.

Tabel 11. Õppetoetuse/stipendiumi saamine (n = 2527) ja selle mõju töötamisele (n = 1080) kõrgharidusõpete lõikes

Kõrgharidusõpe	Toetuse saajate %	Ei mõjutanud	Vähendas töökoormust	Lõpetas töötamise	Muu
Doktoriõpe	88%	67%	26%	3%	5%
Magistriõpe	50%	81%	13%	1%	5%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	82%	75%	15%	1%	9%
Bakalaureuseõpe	58%	83%	10%	3%	6%
Rakenduskõrgharidusõpe	68%	87%	7%	1%	5%
Kokku	60%	83%	11%	1%	5%

Allikas: EY, 2017

³⁶ Mõeldud on kõiki erinevaid õppetoetusi ning stipendiume. Oluline on seejuures ka asjaolu, et 2015. aasta vilistlaste uuringule vastanute seas on suur osa neid, kellel 2017. aastal kehtiv õppetoetuste süsteem ei rakendu.

³⁷ Õppetoetuste ja õppelaenu seadus, Riigiteataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122012008>

Vaadates toetuse või stipendiumi saajate jagunemist õppevaldkondade vahel, selgub, et toetuse/stipendiumi saajate hulk oli kõrgem loodus- ja tehnikateaduste erialade vilistlaste seas. Näiteks said tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna vilistlastest toetust/stipendiumit enam kui kolm neljandikku (81%), samas kui sotsiaalteaduste, äranduse ja õiguse erialadel vilistlaste puhul oli see näitaja vaid 41%. Õppetootuse või stipendiumi saamise ning selle mõju õppevaldkondade kaupa on välja toodud tabelis 12.

Tabel 12. Õppetootuse/stipendiumi saamine (n = 2403) ja selle mõju töötamisele (n = 1046) õppevaldkondade lõikes

Õppevaldkond	Toetuse saajate %	Ei mõjutanud töötamist	Vähendas tänu toetusele töökoormust	Lõpetas tänu toetusele töötamise	Muu
Haridus	63%	77%	10%	0%	13%
Humanitaaria ja kunstid	62%	79%	17%	1%	3%
Sotsiaalteadused, ärandus ja õigus	41%	89%	5%	0%	5%
Loodus- ja täppisteadused	78%	76%	17%	1%	5%
Tehnika, tootmine ja ehitus	81%	78%	15%	1%	6%
Põllumajandus	76%	71%	24%	5%	0%
Tervis ja heaolu	73%	92%	4%	1%	4%
Teenindus	56%	83%	9%	3%	5%
Kokku	60%	83%	11%	1%	5%

Allikas: EY, 2017

2.2.5 VÕTA kasutamine

Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist (VÕTA) oli taotlenud 32% küsitlusele vastanutest, kellest enamiku puhul oli seda õppekava täitmisel ka arvestatud. Peamiseks põhjuseks, miks VÕTA-t ei taotletud, oli ülekaalukalt sobivate varasemate õpingute või töökogemuse puudumine.

VÕTA-t taotletakse kõige vähem integreeritud õppes: 2015. aasta uuringu andmetel taotles seda vaid 19%, mille põhjus oli peamiselt varasema töö- ja õpikogemuse puudumine soovitud valdkonnas. Samas rakenduskõrgharidusõppes taotleb VÕTA-t 36% üliõpilastest, kellest pea kõigi puhul varasemaid õpinguid või töökogemust ka arvestati. Ka bakalaureuseõppe lõpetanud vastajate seas oli võrreldes teistega enam neid, kes varasema õpi- ja töökogemuse puudumise tõttu (arvestades bakalaureuseõppe õppurite suhteliselt madalat keskmist vanust) VÕTA-t ei taotlenud (tabel 13). Kõikide kõrgharidusõpete peale kokku oli suhteliselt suur hulk ka neid mittetaotlejaid, kes polnud VÕTA taotlemise võimalusest teadlikud.

Kõige enam kasutatakse VÕTA-t teeninduse õppekavadel (tabel 13), kõige vähem tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas, kus vaid veidi enam kui viiendik (22%) vastanutest seda taotles. Ka siin oli põhjuseks peamiselt sobiva eelneva õpi- või töökogemuse puudumine.

Tabel 13. VÕTA (varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine) kasutamine

VÕTA kasutamine	Taotlesin		Ei taotlenud						Muu
Põhjused	Arvestati õppekava täitmisel	Ei arvestatud õppekava täitmisel	Puudusid õppekavaga sobivad varasemad õpingud või töökogemus	Soovisin teadmisi värskendada ³⁸	Liiga keeruka taotlemise protsessi tõttu	Kuna VÕTA AP-sid ei arvestata täiskõormuse määramisel täidetud õppekava mahu hulka	Polnud võimalusest teadlik		
Kõrgharidusõpe (n = 2365)									
Doktoriõpe	34%	0%	32%	6%	0%	2%	16%	10%	
Magistriõpe	33%	2%	37%	8%	2%	5%	9%	4%	
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	17%	2%	69%	2%	1%	0%	9%	1%	
Bakalaureuseõpe	26%	1%	54%	4%	2%	2%	9%	3%	
Rakenduskõrgharidusõpe	34%	2%	44%	7%	0%	1%	10%	2%	
Kokku	30%	2%	47%	6%	2%	3%	9%	3%	
Õppevaldkond (n = 2246)									
Haridus	30%	1%	41%	9%	4%	3%	8%	5%	
Humanitaaria ja kunstid	32%	1%	50%	4%	1%	3%	8%	2%	
Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	32%	1%	45%	6%	2%	2%	9%	3%	
Loodus- ja täppisteadused	30%	1%	53%	4%	0%	4%	7%	3%	
Tehnika, tootmine ja ehitus	19%	3%	55%	7%	1%	2%	12%	1%	
Põllumajandus	28%	8%	58%	5%	0%	3%	0%	0%	
Tervis ja heaolu	31%	4%	48%	6%	1%	1%	7%	3%	
Teenindus	39%	0%	29%	11%	3%	2%	11%	6%	
Kokku	30%	2%	47%	6%	2%	2%	9%	3%	

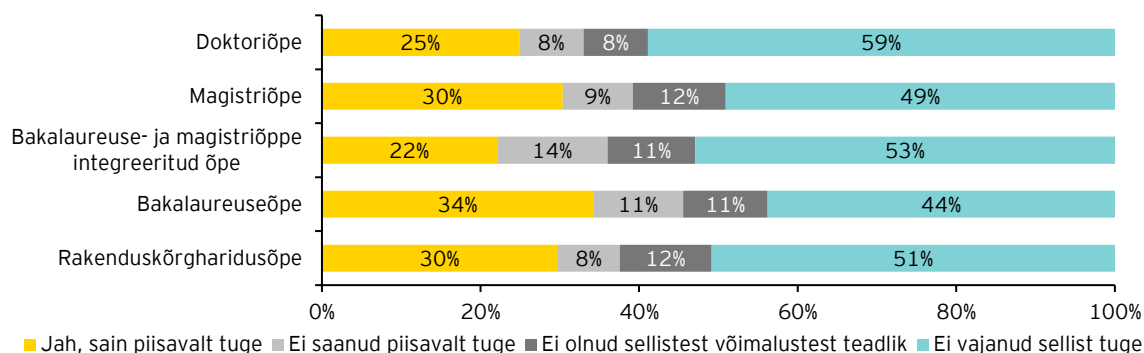
Allikas: EY, 2017

2.2.6 Tugisüsteemid

Üliõpilase õpinguperioodi edukus ja kvaliteetne hariduse omandamine sõltub mh ka kooli tugisüsteemide olemasolust ning nende kvaliteedist. Tugisüsteemide hulka kuuluvad karjäärinõustamise, õppekorraldusnõustajate, kõrgkooli infotöötajate, psühholoogide jne teenused ning tuutorlus.

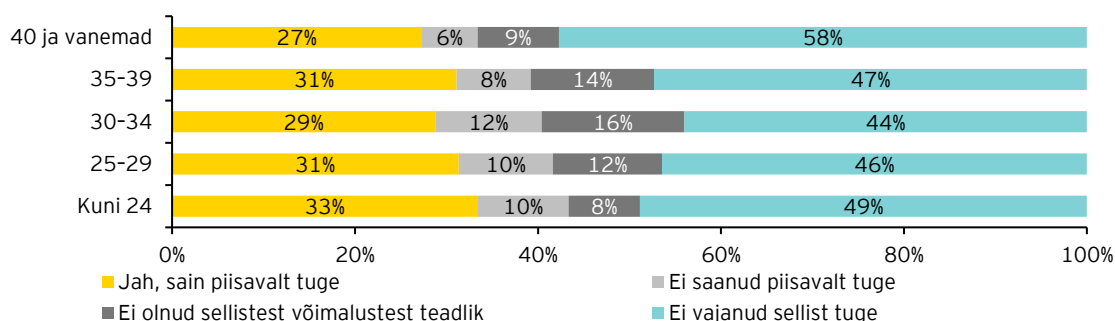
Vilistlastelt uuriti, kas nad said õpingute ajal piisavalt oma õpinguteks tuge. Ligi pooled vilistlastest (48%) hindasid, et neil ei olnud sellist tuge õpingute ajal vaja. Ligi kolmandik (31%) vastanutest said oma hinnangul õpinguteks piisavalt tuge, samas kui kümnendik vilistlastest leidsid, et saadud abi ei olnud neile piisav. Keskmiselt iga üheksas 2015. aasta vilistlane ei olnud üldse tugiteenuste kasutamise võimalusest teadlik. Kõrgharidusõpete lõikes ei ole tugiteenuste olemasolu teadlikkuses suuri erinevusi (joonis 19).

³⁸ Teadmiste värskendamise soov oli enam levinud nende vastajate hulgas, kes tegelevad lisaks põhitööle ka ettevõtlusega, kelle töö on õpitava erialaga väga lähedalt seotud ning kelle sissetulek on kõrgem kui 2000 eurot.

Joonis 19. Kõrgkooliõpingute ajal tugisüsteemide abi kasutamine kõrgharidusõpete lõikes (n = 2364)

kõrgharidusõpete Vanuserühmade lõikes, nagu ka kõrgharidusõpete lõikes, väga suuri erinevusi ei ole. Kõige positiivsemalt hindasid tugisüsteemide toimimist nii kuni 24-aastased kui 35-39-aastased, kõige negatiivsemalt aga 30-34-aastased. Samas on vanemate vilistlaste seas rohkem neid, kes tugisüsteemide abi ei vajanudki (joonis 20).

Joonis 20. Kõrgkooliõpingute ajal tugisüsteemide abi kasutamine vanuserühmade lõikes (n = 2346)

Tabelist 14 selgub, et eesti keeles ankeedi täitnud vastajatest pooled tugisüsteemide abi ei vajanud. Võrreldes muus (inglise ja vene) keeles ankeedi täitjatega on eesti keeles ankeedi täitnud vilistlaste seas tugisüsteemide abi vajanud vilistlasi vähem. Välisüliõpilaste puhul oli neid, kes tugisüsteemide abi ei vajanud, vaid ligikaudu neljandik (22%). Samas selgub, et keskmiselt iga üheksas vilistlane ei olnud aga tugisüsteemide abi kasutamise võimalustest üldse teadlik³⁹, eriti suur oli nende vilistlaste osakaal just muus keeles ankeedi täitnud ja välisüliõpilaste seas, kellest iga viies ei olnud sellistest võimalustest teadlik. Välisüliõpilaste hulgas oli ka Eesti üliõpilastest kaks korda enam neid, kes vajasisid, aga ei saanud tuge. On tähelepanuväärne, et ligi pooled välisüliõpilastest ei teadnud tugisüsteemidest (24%) või ei saanud neist piisavalt tuge (21%).

Tabel 14. Kõrgkooliõpingute ajal tugisüsteemide abi kasutamine ankeedi täitmise keele järgi (n = 2361)⁴⁰

Ankeedi täitmise keel	Jah, sain piisavalt tuge	Ei saanud piisavalt tuge	Ei olnud sellistest võimalustest teadlik	Ei vajanud sellist tuge
Eesti	31%	9%	10%	50%
Inglise	40%	25%	21%	14%
Vene	26%	14%	19%	41%
.. sh välisüliõpilased	33%	21%	24%	22%
Kokku	31%	10%	11%	48%

Allikas: EY, 2017

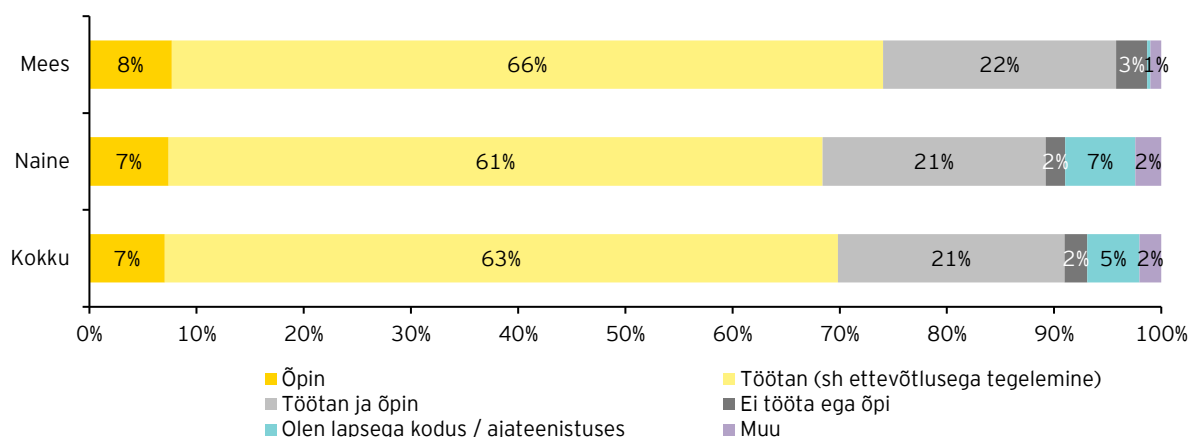
³⁹ Mõningast erinevust teadlikkuse osas võib täheldada erakõrgkoolide ning riigi- ja avalik-õiguslike kõrgkoolide võrdluses; vastavalt 11% ja 18% vastajatest ei olnud sellisest võimalusest teadlikud.

⁴⁰ Uuringus ei küsitud vastajate rahvust/emadeelt, tulemusi analüüsiti ankeedile vastamise keele järgi.

2.3 Õpingutejärgne tegevus

Vilistlaste õpingutejärgne tegevus hõlmab nii tööturule liikumist (kes pole juba aktiivne), õpingute jätkamist kui muud tegevust ehk hõive mõttes mitteaktiivsust (olgu põhjuseks siis vabatahtlik töö Eestis või välismaal, lastega koju jäämine või lihtsalt soov võtta aeg maha). Õpinguteaegne kogemus nii valitud erialal kui õpingute ajal töötamise näol omab mõju edaspidistele valikutele ja võimalustele. Kui eespool selgus, et juba õpingute ajal ollakse tööturul suhteliselt aktiivsed, siis aktiivsus tööturul jätkub ka pärast õpinguid. Uuringu läbiviimise hetkel olid 84% vastanutest tööturul hõivatud, kusjuures neljandik (21%) neist õppis samal ajal, ning üksnes 2% kõikidest vastanutest ei töötanud ega õppinud⁴¹.

Kuigi laias laastus on meeste ja naiste jaotumine praeguse hõiveseisundi suhtes sarnane (joonis 21), siis suurim erinevus esines lapsega kodus olemise ja ajateenistuses viibimise osas. Kui naiste puhul vastas 7%, et nad on lapsega kodus / ajateenistuses, siis meeste puhul oli näitaja pea olematu. Ka Eesti tööturustatistika⁴² peegeldab selgelt naiste suuremat osatähtsust hoolduskohustuste täitmisel, samuti vähendab ajateenistuses viibimine küsitlusele vastamise tõenäosust. Ka vastusevariandi „Muu“ all toodi välja lapsega kodus olemist ja samal ajal hariduse omandamist (ehk õpingutega jätkamist), järeldoktorantuuri, reisimist ning välisriiki vabatahtlikuks või tööle minekut.

Joonis 21. Praegune hõiveseisund sugude lõikes (n = 2507)

Kõrgharidusõpete lõikes selgub, et kõik doktoriõppe vilistlased, v.a mõned lapsehoolduspuhkusel viibivad isikud, on suundunud peale õpingute lõpetamist tööle (94% töötavad). Vastanute hulgas ei olnud doktoriõppe vilistlasi, kes oleks praeguseks õpinguid jätkanud (nt teise kõrghariduse omandamine). Jooniselt 25 selgub, et 8% doktoriõppe vilistlastest plaanib siiski lähiajal õpinguid alustada.

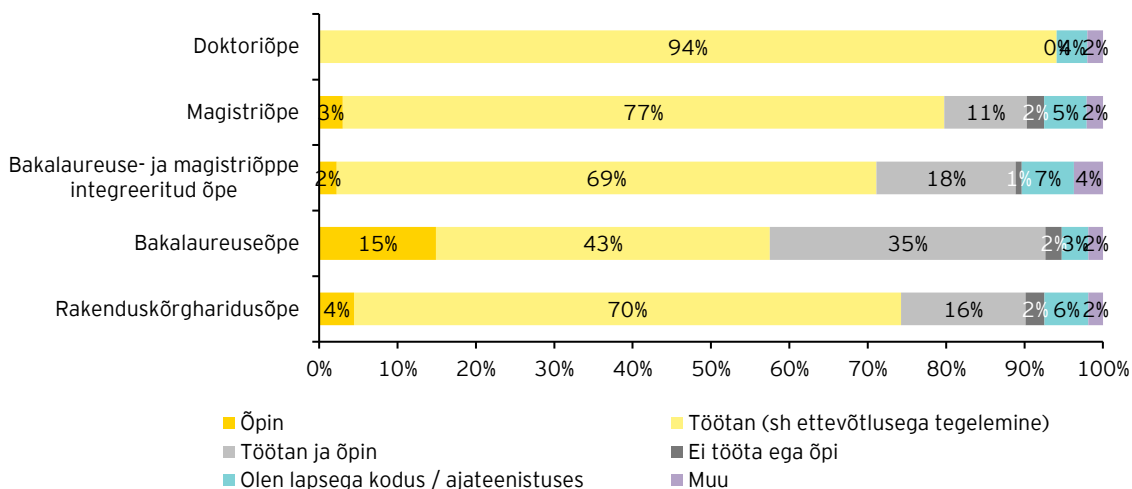
Väga sarnaselt käituvad peale lõpetamist rakenduskõrghariduse, integreeritud õppe ning magistriõppe lõpetanud. Peaaegu üheksa kümnest nende õpete vilistlastest on suundunud tööle, sh 11-18% õpivad töötamise ajal. Väga väike hulk nende õpete vilistlasi (2-4%) on jätkanud õpinguid ning ei käi samal ajal tööil.

Teiste kõrgharidusõpetega võrreldes on bakalaureuseõppe vilistlased tööturul vähem aktiivsed, kuid sellele vaatamata töötab neist siiski 78%. Bakalaureuseõppe vilistlaste hulgas on samas kõige rohkem edasiõppijaid. Peaaegu pooled 2015. aasta bakalaureuseõppe vilistlastest on õppimist jätkanud, kas töötamise kõrval õppimist jätkates (35%) või ainult õppides (15%) (joonis 22). Nendest

⁴¹ Analüüs on käsitletud „praegust hõiveseisundit“ uuringule vastamise hetkena.

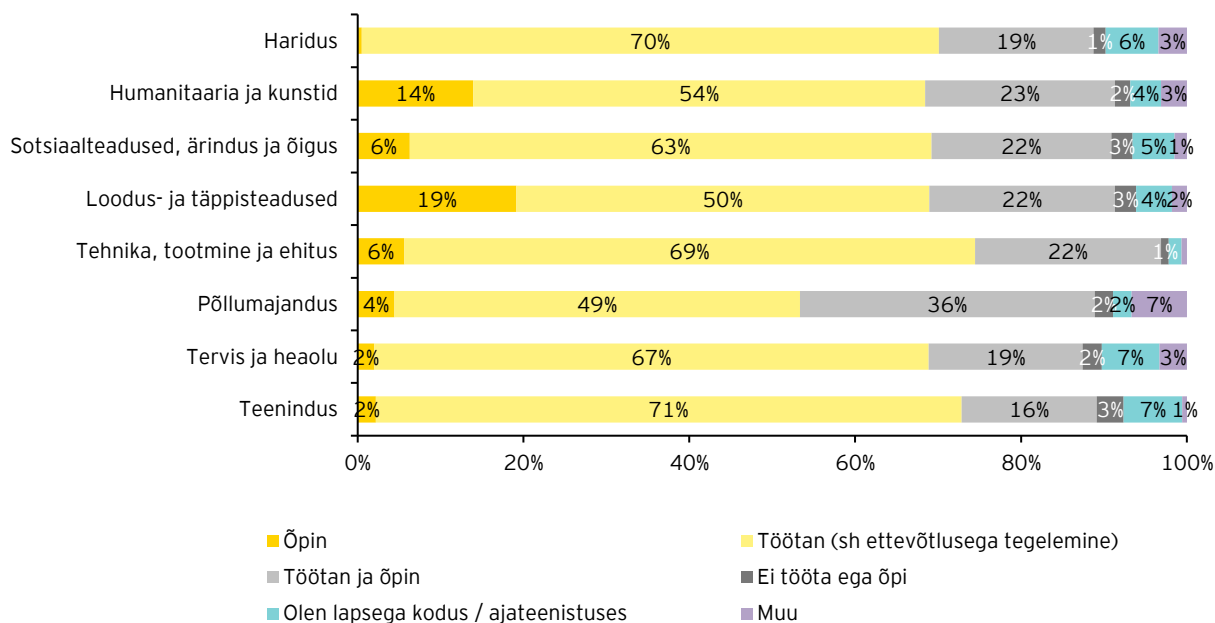
⁴² Eesti tööjõu-uuring. Statistikaameti andmebaas, Statistikaamet.

bakalaureuseõppe vilistlastest, kes ei ole edasi õppima läinud, kavatsevad ligikaudu 37% seda siiski lähiajal teha (joonis 24).

Joonis 22. Praegune hõiveseisund kõrgharidusõpete lõikes (n = 2528)

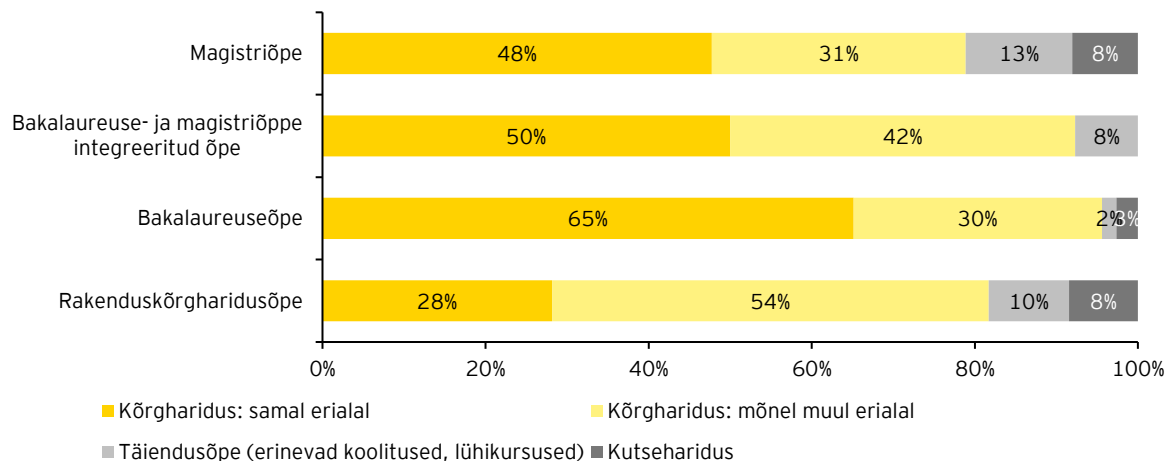
Õppevaldkondade lõikes on erinevused pigem väikesed, kõige ilmekamalt eristuvad tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna vilistlased, kellest koguni 91% on pärast lõpetamist tööturul aktiivsed (joonis 23). Neile järgneb hariduse (89%), teeninduse (87%) ning tervise ja heaolu valdkond (86%), kellest viimased olid suures osas ka õpingute ajal tööturul hõivatud. Kõige vähem tööturul hõivatuid (72%) ja kõige enam edasiõppijaid (41%) on loodus- ja täppisteaduste vilistlaste hulgas. Palju (40%) on edasiõppijaid ka põllumajanduse valdkonna lõpetanute hulgas.

Joonis 23. Praegune hõiveseisund õppevaldkondade lõikes (n = 2403)

2.3.1 Õppimine ja edasiõppimiskavatsus

Üks võimalik haridustee valik pärast kõrghariduse omandamist enesetäiendamine ning seda näiteks kutseõppe näol (kas isiklikust huvist ehk hobist lähtuvalt, tööalasest vajadusest tulenevalt või hoopis soovist muuta täielikult oma senist karjäärikulgu). Ka joonis 24 peegeldab mõneti selliste valikute esile kerkimist. Nendest, kes juba õpivad, omandavad veidi enam kui pooled kõrgharidust samal erialal. Nii rakenduskõrgharidus-, bakalaureuse- kui magistriõppe vilistlaste seas on aga neid, kes on asunud kutseõppesse⁴³.

Joonis 24. Praegu õppivate vilistlaste õppetasemete valikud kõrgharidusõpete lõikes (n = 722)⁴⁴

Nendelt 2015. aasta vilistlastelt, kes uuringu läbiviimise hetkel ei õppinud, uuriti, kas nad kavatsesid lähitulevikus (1-2 aasta jooksul) õpinguid⁴⁵ uuesti alustada. Ligi neljandik hetkel mitteõppivatest vilistlastest arvasid, et nad jätkavad/alustavad lähiajal uusi õpinguid (tabel 15). Vastanutest 39% ütlesid, et neil puudub kavatsus, vähemalt lähitulevikus, õpingutega alustada. Nendest, kes kavatsesid õpinguid lähitulevikus jätkata, plaanisid enam kui kolm neljandikku jääda Eestisse ning hinnanguliselt iga kaheksas oli oma otsuse teinud välisriigi kasuks (tabel 15).

Tabel 15. Hetkel mitteõppivate vilistlaste kavatsus lähiajal (1-2 aastat) õpingutega jätkata

	Jah			Ei	Ei oska öelda
Õpingutega jätkamine (n = 1755)	24%			39%	37%
	Eestis	Välisriigis	Ei oska öelda		
Õpingutega jätkamine (n = 423)	78%	12%	10%	N/A	N/A

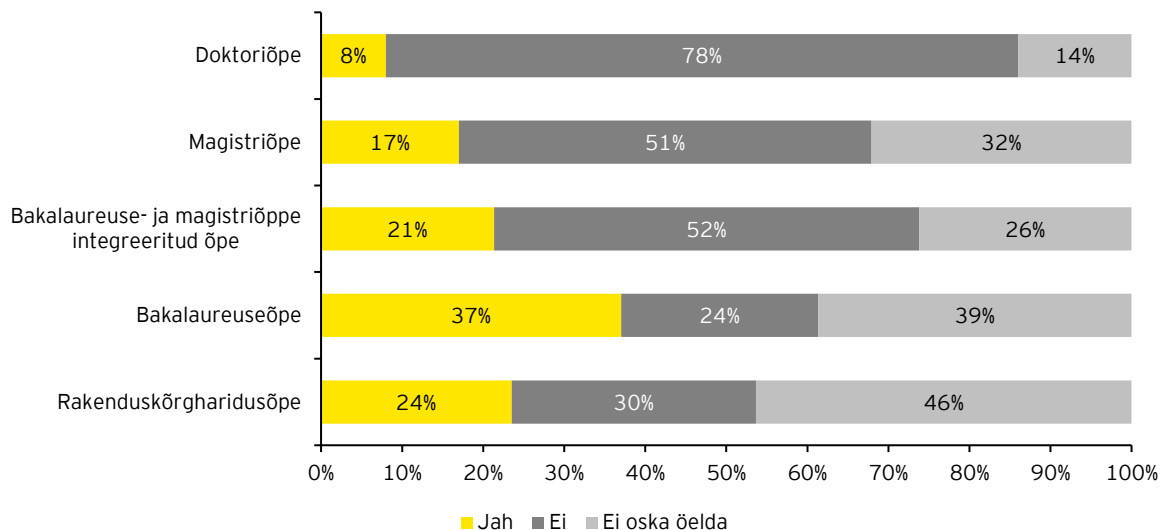
Allikas: EY, 2017

Kõrgharidusõpete lõikes on edasiõppimise soov suurim bakalaureuseõppe vilistlaste hulgas, kuid ka näiteks doktoriõppe lõpetanud vilistlased ei ole edasiõppimissoovist loobunud. Peaaegu kümnendik (8%) doktoriõppe vilistlastest plaanib edasi õppida (joonis 25).

⁴³ Vastajate suhteliselt madala arvu tõttu tuleks suhtuda joonise tõlgendamisesse teatud reservatsiooniga.

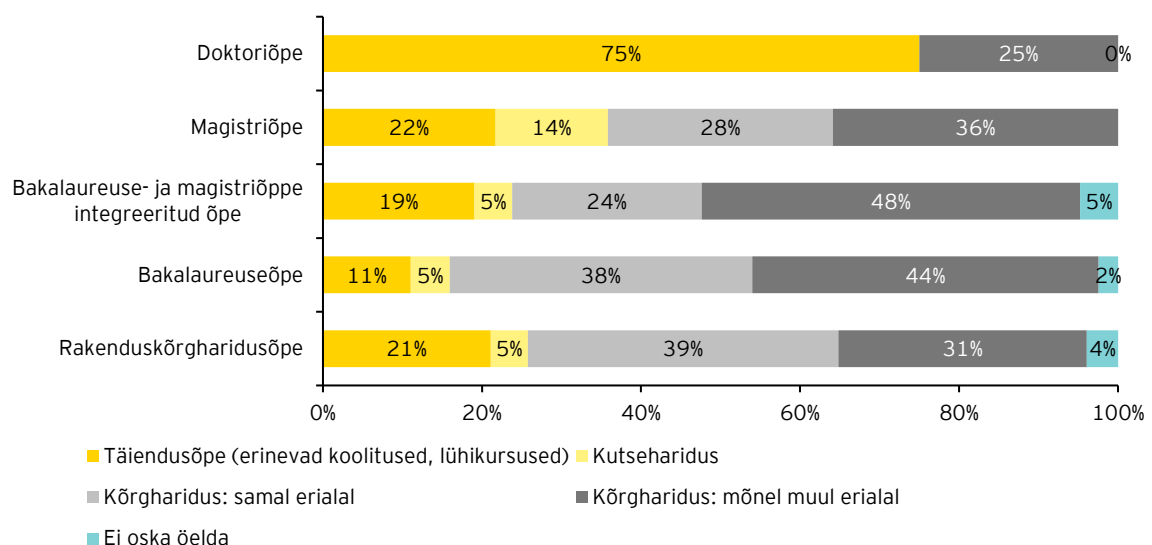
⁴⁴ Praegu õppivaid doktoriõppe vilistlasi sellele uuringule ei vastanud.

⁴⁵ Edasiste õpingute osas vastasid vilistlased kõigi õpingute kohta, sh nii taseme- kui täiendõpe.

Joonis 25. Hetkel mitteõppivate vilistlaste kavatsus lähiajal (1-2 aastat) õpingutega jätkata kõrgharidusõpete lõikes (n = 1754)

Suurem osa edasi õppida soovijatest kavatses jätkata tasemeõppes. Esimese astme kõrghariduse omandanudest soovib 38-39% õpinguid jätkata samal erialal. Integreeritud õppe ja magistriõppe lõpetanute hulgas on neid vähem (24-28%) ning enam on neid, kes soovivad eriala vahetada (36-48%). Magistriõppe lõpetanud vilistlastest, kel on edasi õppimise kavatsus, plaanib 14% õpinguid jätkata aga kutsehariduses (joonis 26).

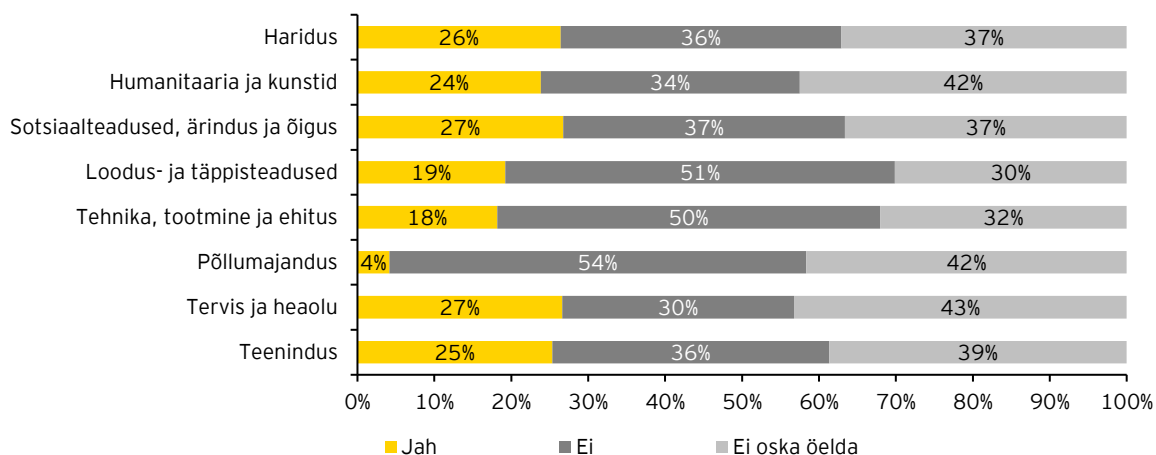

Joonis 26. Lähitulevikus õpingutega jätkata soovivate vilistlaste edasiõppimise valikud kõrgharidusõpete lõikes (n = 422)⁴⁶

Nagu jooniselt 27 selgub, on õppevaldkondade lõikes kõige enam edasiõppimiskavatsusega vilistlasi tervise ja heaolu, sotsiaalteaduste ning hariduse valdkonnas, samuti humanitaaria ja kunstide valdkonnas. Kõige madalama edasiõppimiskavatsusega on põllumajanduse (54%)⁴⁷ ning loodus- ja tehnikateaduste valdkonna vilistlased, kellest ligikaudu pooled ei soovi edasi õppida. Kahes viimases valdkonnas oli kõige enam neid, kes uuringu ajal juba tegelesid õppimisega.

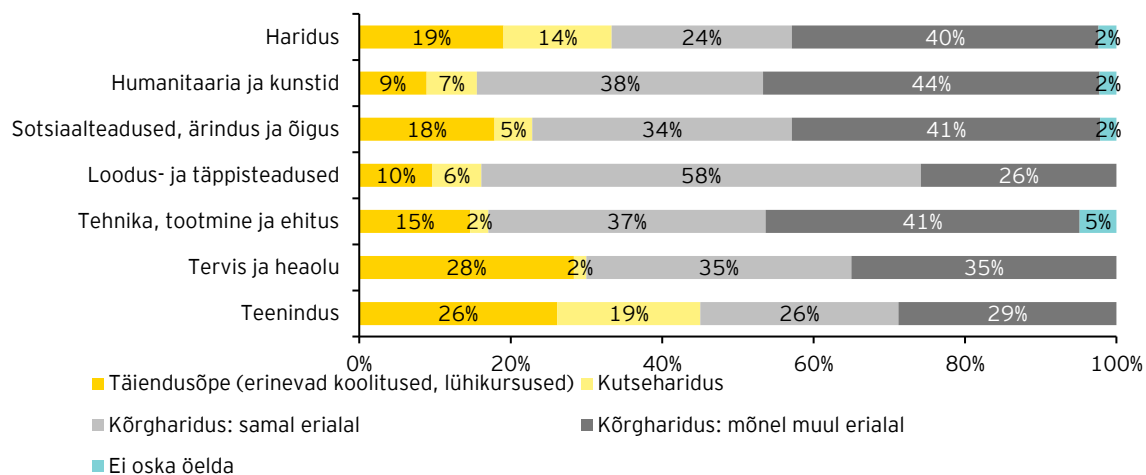
⁴⁶ Madala vastamismäära tõttu on jooniselt välja jäetud doktoriõppe vilistlaste vastused.

⁴⁷ Järelduste tegemiseks tuleks suhtuda pigem tagasihoidlikult tulenevalt vastajate suhteliselt madalast arvust.

Joonis 27. Hetkel mitteõppivate vilistlaste kavatsus lähiajal (1-2 aastat) õpingutega jätkata õppevaldkondade lõikes (n = 1669)

Nende vilistlaste hulgas, kes õpingutega jätkata soovivad, on tasemeõppes jätkata soovivate vilistlaste osatähtsus suurim just loodus- ja täppisteaduste valdkonnas, samuti humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlaste seas (joonis 28). Viimaste seas on muu hulgas kõrgeim eriala vahetada soovivate vilistlaste osatähtsus, mille põhjuseks võib välja tuua tööturule sisenemise problemaatilisuse. Humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlaste seas oli muu hulgas kõige vähem neid, kelle õpinguteaegne töö oli õpitava erialaga lähedalt seotud (joonis 16) ja kõige vähem neid, kelle praegune põhitöö on omandatud erialaga vähesel määral seotud (joonis 36), ning enim neid vilistlasi, kellel kulus erialase töö leidmiseks vähemalt üks aasta, (joonis 33) ja neid hetkel mitteõppivaid vilistlasi, kes soovivad õpingutega jätkata põhjusel, et nad pole leidnud sobivat tööd. Näiteks aitavad ümber- ja täiendõpe (uuele) töökohale siirdumisel tasandada võimalikke õppevaldkondadevahelisi erinevusi. Kutseõppes soovib õpinguid jätkata enim teeninduse (19%) ja hariduse (14%) valdkonna vilistlasi.

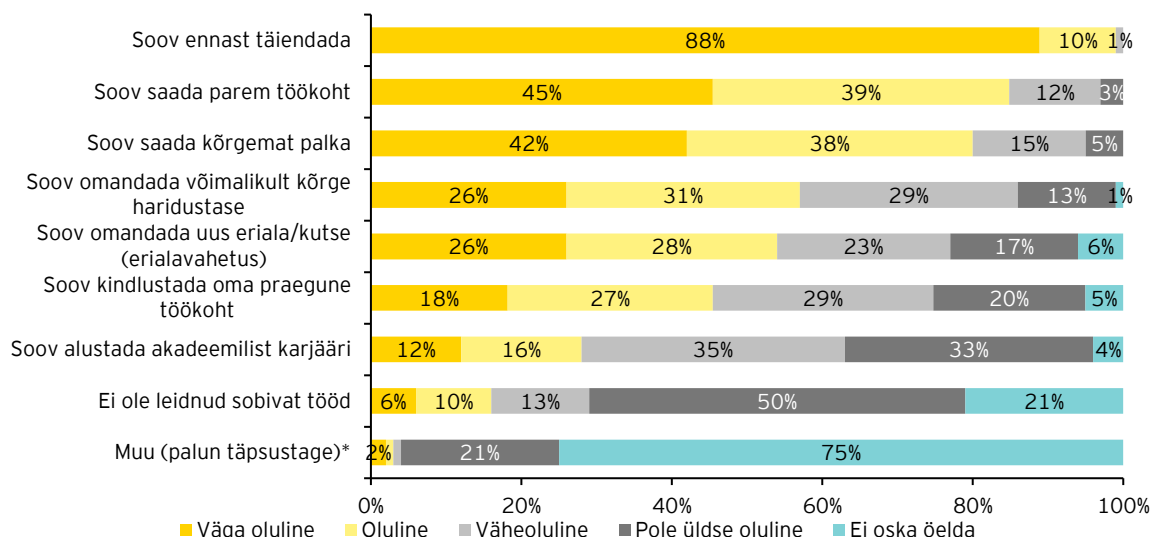
Joonis 28. Hetkel mitteõppivate, kuid lähiajal õpingutega jätkata kavatsevate vilistlaste edasiõppimise valikud õppevaldkondade lõikes (n = 398)⁴⁸

Ka 2012. aasta vilistlasuuringu tulemustega võrreldes on jäänud kutse- ja kõrghariduses ning täiendõppes jätkata soovivate vastajate osatähtsus samasse suurusjärku. Kõrgharidusõppes soovib

⁴⁸ Madala vastamismäära tõttu on jooniselt välja jäetud põllumajanduse valdkonna vilistlaste vastused.

jätkata 73% (2012. aastal 72%), kutseõppes 7% (2012. aastal 9%) ning täiendõppes 18% (2012. aastal 17%). 2% vastanutest ei oska veel oma plaane hinnata.

Vilistlaste õpingutega jätkamise põhjuseks on ülekaalukalt enesetäienduse soov, kuid olulised tegurid on ka soov saada parem töökoht või kõrgem palk, nagu selgub jooniselt 29. Jooniselt peegeldub ka asjaolu, et akadeemilise karjääriga alustamist vilistlased kuigi oluliseks ei pea. Uue eriala omandamine on (väga) oluliseks motiiviks pooltele (54%) neist, kes kavatsevad edasi õppida.

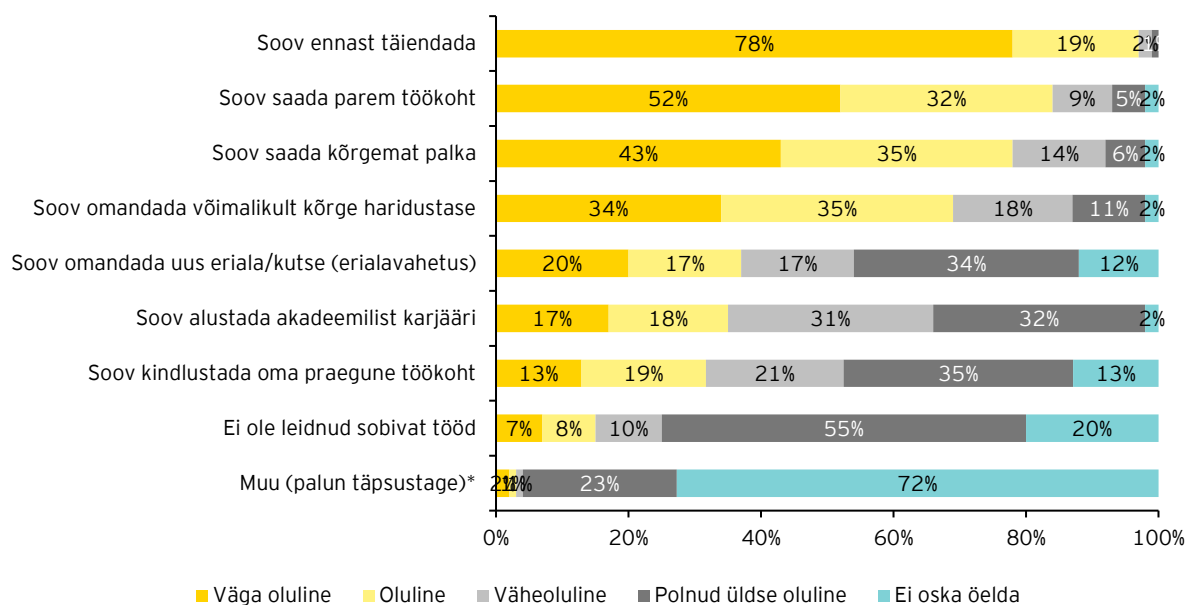
Joonis 29. Hetkel mitteõppivate, kuid lähiajal õpingutega jätkata kavatsevate vilistlaste õpingutega jätkamise põhjused (n = 423)⁴⁹

Akadeemilise karjääri alustamine õpingutega jätkamise põhjusena oli olulisim tervise ja heaolu (48% jaoks oluline) ning humanitaaria ja kunstide (37% jaoks oluline) valdkonna vilistlaste jaoks, samas kui teeninduse valdkonna lõpetajatest pidas akadeemilise karjääri alustamist õpingutega jätkamise põhjusena oluliseks 16% ning hariduse valdkonnas vaid 15%. Töö mitteleidmine oli õpingutega jätkamise põhjusena olulisim humanitaaria ja kunstide (32% jaoks oluline) ning loodus- ja täppisteaduste (23% jaoks oluline) valdkonna vilistlaste seas.⁵⁰

Nii õpinguid jätkanud kui ka seda teha kavatsevate vilistlaste jaoks on õpingute jätkamisel kõige olulisemaks põhjuseks enesetäiendamise soov (joonis 29 ja 30). Positiivsena võib esile tuua asjaolu, et õpingute alustamine (nii nende, kes juba õpivad, kui nende, kes seda alles plaanivad, puhul) on eesmärgistatud ning seda ei tehta (reeglina) alternatiivina sobiva töö mitteleidmise tõttu. Juba (hetkel) õppivate ning hetkel mitteõppivate, kuid õpinguid jätkata planeerivate vastajate õpingute alustamise/jätkamise motiivides ilmneb aga ka erinevus. Kui esimeste motiivid on seotud pigem haridustaseme omandamise ja akadeemilise karjääriga, siis teiste puhul on need seotud pigem sooviga kindlustada oma praegune töökoht. Neist, kes juba õpivad edasi, soovib eriala vahetada 37% (oluline või väga oluline põhjus õppimiseks), õpingute alustamist kavatsevatest 54%. Töökohta soovib kindlustada vastavalt 32% ja 45%.

⁴⁹ Õpingutega jätkamise põhjuste puhul hindasid vastajad kõiki vastusevariante.

⁵⁰ Kuna õppevaldkondade lõikes oli vastajaid ligikaudu 400, tuleks järelduste tegemisel olla pigem tagasihoidlik.

Joonis 30. Praegu õppivate vilistlaste edasiõppimise põhjused (n = 722)⁵¹

Tabelis 16 on toodud nii küsitlusele vastamise hetkel õppivate kui edasiõppimist kavandavate vilistlaste haridustasemete valikud. Nagu tabelist selgub, siis bakalaureuseõppe vilistlased on suurima edasiõppimisvalmidusega, sh on nende hulgas enim kõrghariduses samal erialal jätkajaid, mis võib tuleneda soovist ja/või vajadusest spetsialiseeruda. Õppevaldkondade lõikes on edasiõppimisvalmidus kõrgeim loodus- ja täppisteaduste ning humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlaste seas, samas kui kõige vähem on edasiõppijaid või õpinguid jätkata kavatsenud vilistlasi teeninduse ja hariduse valdkonnas.

⁵¹ Õpingutega jätkamise põhjuste puhul hindasid vastajad kõiki vastusevariante.

Tabel 16. Õppivate või edasiõppimist kavandavate vilistlaste haridustasemetes valikud kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes⁵²⁵³

	Õppivate või edasiõppimist kavandavate vilistlaste osatähtsus kokku	Kõrg-haridus: samal erialal	Kõrg-haridus: mõnel muul erialal	Kutse-haridus	Täiendus-õpe (erinevad koolitused, lühikursused)	Ei oska öelda ⁵⁴
Kõrgharidusõpe (n = 1142)						
Magistriõpe	28%	11%	9%	3%	5%	0%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	36%	13%	16%	1%	4%	1%
Bakalaureuseõpe	68%	39%	23%	2%	3%	0%
Rakenduskõrg-haridusõpe	39%	13%	17%	3%	6%	1%
Õppevaldkond (n = 1085)						
Haridus	40%	14%	17%	3%	4%	0%
Humanitaaria ja kunstid	51%	23%	21%	3%	3%	0%
Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	47%	22%	18%	2%	5%	0%
Loodus- ja täppisteadused	52%	34%	16%	1%	2%	0%
Tehnika, tootmine ja ehitus	41%	23%	14%	1%	2%	1%
Tervis ja heaolu	41%	15%	16%	2%	8%	0%
Teenindus	39%	14%	13%	5%	7%	0%
Kokku	45%	22%	17%	2%	4%	0%

Allikas: EY, 2017

2.3.2 Töötamine

Muutuv tööturg nõuab nii töötajatelt kui tööandjalt üha suuremat kohanemisvõimet ning paindlikkust. Ühe tööandja juures väga pikalt töötamine ei ole täna enam niivõrd levinud (pidades silmas eeskätt uusi tööturule sisenejaid). Generatsioonide vahetus on toonud tööturule karjääriredelil tõusmise ning majandusliku kindlustatuse motivatsiooni kõrvale ka soovi olla sotsiaalselt vastutustundlik ning omada paindlikke töötingimusi, mis ühel hetkel võivad ka kaaluda üles rahalised boonused⁵⁵. Tööturu kiire muutumine peidab endas vajadust analüüsida, kuidas mõjutab näiteks õpingute ajal töötamine hilisemat tööleasumist ja töökohavalikut.

Töö leidmine

Töökoha saamist mõjutavad väga mitmesugused tegurid, sh (kõrg)koolis omandatud erialased teadmised ja oskused, sotsiaalsed oskused, sh valmisolek meeskonnatöös, ning mitmed muud inimese isikust ja väliskeskkonnast lähtuvad tegurid (sh vabade ametikohtade olemasolu, tööjõu hulk jms)⁵⁶.

⁵² Madala vastamismäära tõttu on tabelist välja jäetud doktoriõppe ning põllumajanduse valdkonna vilistlaste vastused.

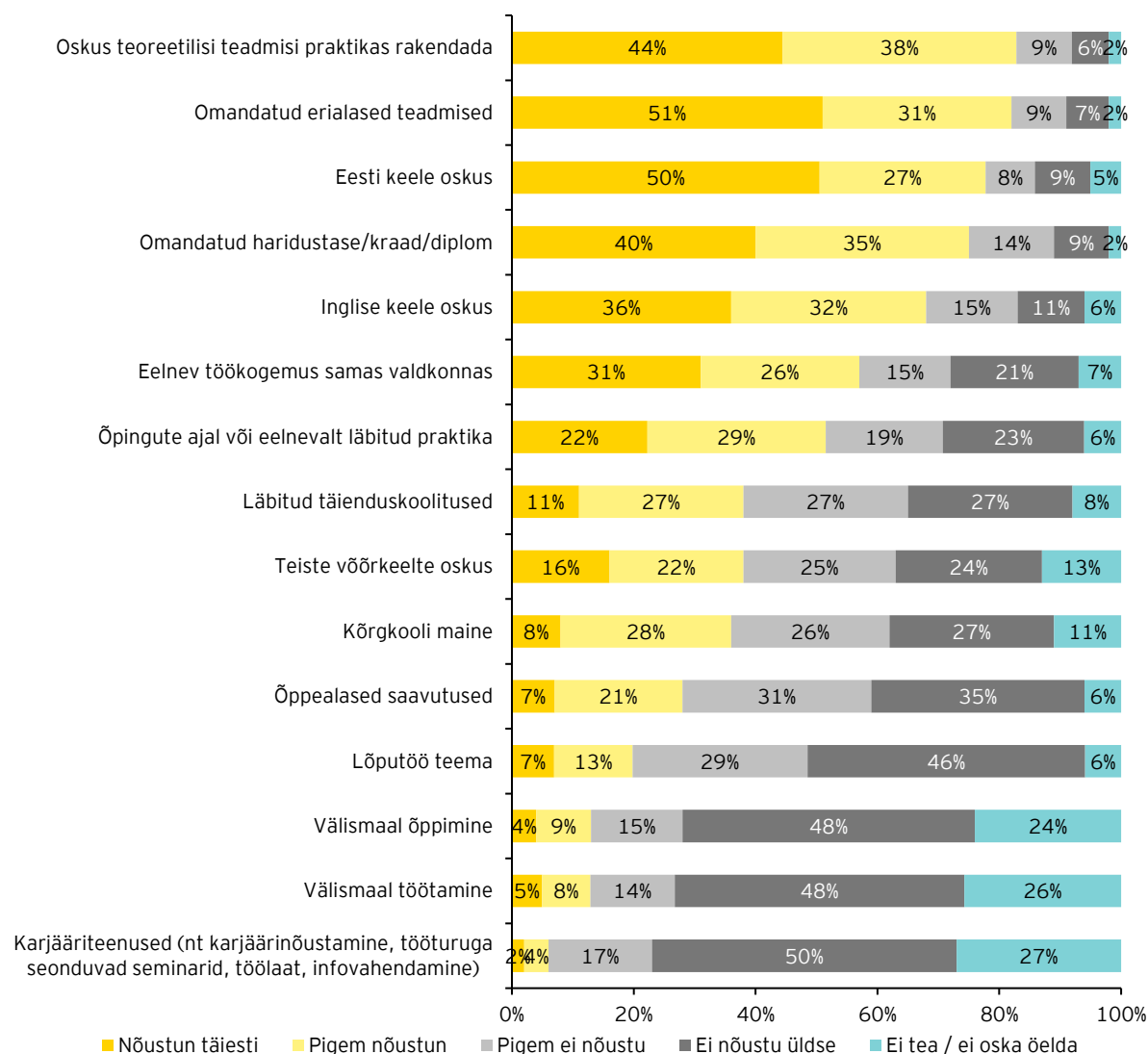
⁵³ Osatähtsused on arvestatud kõikidest kõrghariduseõppe/õppevaldkonna lõike vastajatest.

⁵⁴ Vastasid ainult hetkel mitte-õppivad vilistlased.

⁵⁵ Kallas, E. (2016). X- JA Y-generatsiooni töömotivatsioon enesemääratlemise teooriast lähtuvalt. Tartu: Tartu Ülikool.

⁵⁶ Kõikidest vastajatest 84% töötasid või töötasid ja õppisid uuringule vastamise hetkel.

Joonisel 31 on toodud välja mitmed töökoha saamist mõjutavad tegurid ning nagu jooniselt selgub, on vilistlaste hinnangul mõjutanud nende tööleasumist enim erialased teadmised ja oskused. Väga oluliseks mõjuteguriks peetakse ka eesti keele (riigikeele) oskust ning üldist kõrgharidusdiplomi omandamist. Suhteliselt madalalt hinnatakse rahvusvahelist õpi- ja/või töökogemust: pea kaks kolmandikku vastajatest pidasid neid tegureid töökoha saamisel ebaoluliseks. Kõige vähem oluliseks töökoha saamisel peetakse aga karjääriteenuseid (üksnes 6% nõustus väitega, et karjääriteenused mõjutasid töökoha saamist ning 67% ei nõustunud selle väitega; ülejäänud vastajad ei oska karjääriteenuste mõju hinnata).

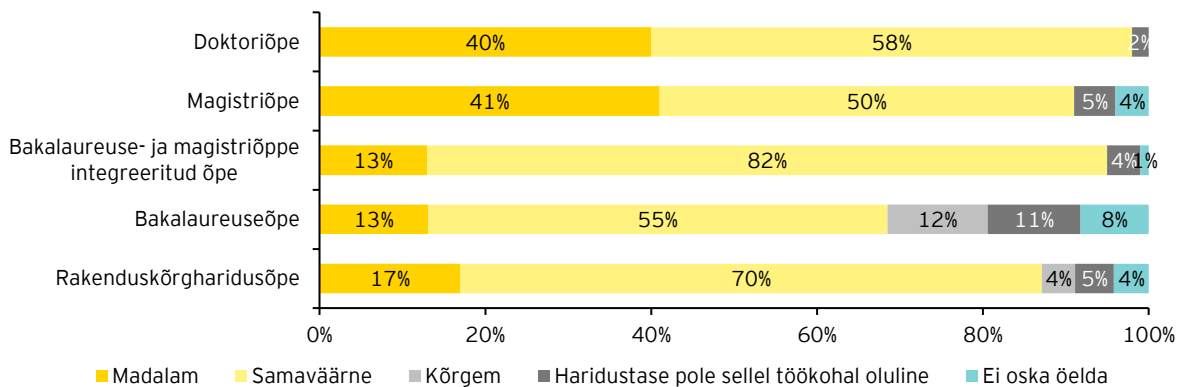
Joonis 31. Töökoha saamist mõjutanud tegurid hetkel töötavate vilistlaste jaoks (n = 2114)⁵⁷

Joonisel 32 on toodud vastanute haridusnõue praegusel ametikohal kõrgharidusõpete lõikes. Mida kõrgem on omandatud haridustase, seda suuremaks kasvab nende vastajate osakaal, kelle amet nõuab madalamat haridustaset, ehk ligikaudu 40% magistri- või doktorikraadiga vilistlastest on kõrgemalt kvalifitseeritud, kui tema praegune ametikoht nõuab (ülekvalifitseeritus võib tekkida ka olukorras, kus inimesel on head erialased teadmised, kuid puuduvad tööotsimise oskused⁵⁸).

⁵⁷ Töökoha saamist mõjutanud tegurite puhul hindasid vastajad kõiki vastusevariante.

⁵⁸ Anspal, S., Järve, J., Jürgenson, A., Masso, M., Seppo, I. (2014). Oskuste kasulikkus tööturul: PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 1. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

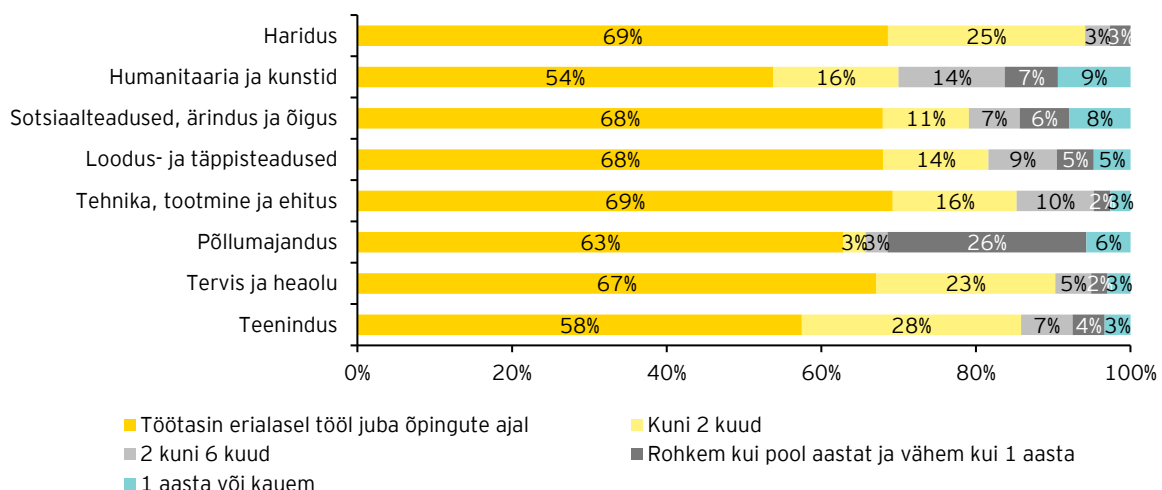
Rakenduskõrgharidus- või integreeritud õppe läbinud vastajad töötavad suuremas osas siiski ametikohal, mis nõuab vähemalt sama haridustaset, kui neil omandatud.

Joonis 32. Haridustaseme nõue praegusel ametikohal võrdluses omandatud haridustasemega (n = 2113)⁵⁹

Eesti tööjõu-uuringu andmetel töötas 2015. aastal rohkem kui veerand kõrgharidusega elanikkonnast madalamat haridustaset eeldavatel ametikohtadel; ülekvalifitseeritud on selgelt enam vanemaerialiste hulgas, mille põhjuseks on enamasti kunagi omandatud kõrghariduse (praktika ja oskuste) aegumine. Nagu selgus jooniselt 32, töötab keskmiselt iga neljas kõrgharidusega vilistlane ametikohal, mis nõuab madalamat haridustaset.

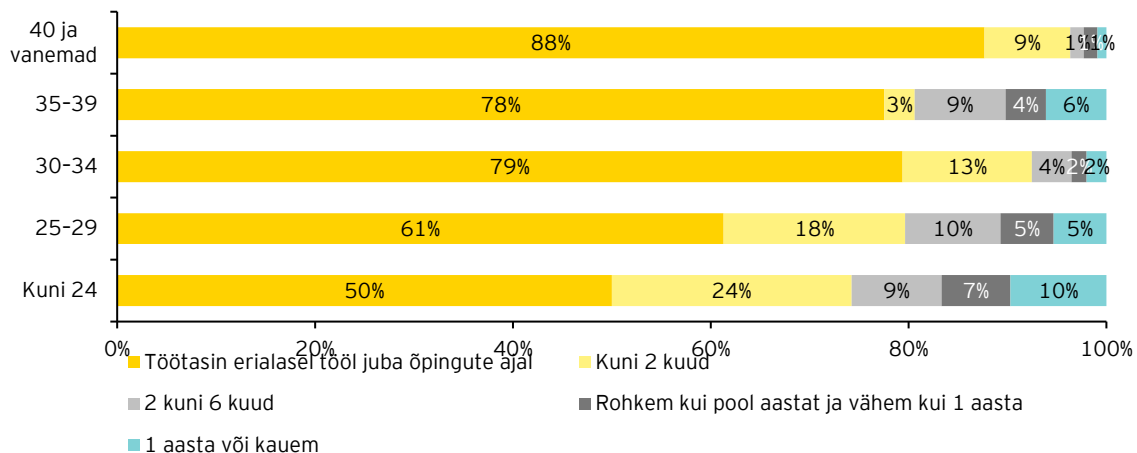
Uuringus küsiti nende vilistlaste käest, kes vastasid, et nende praegune põhitöö on lõpetatud õpingutega seotud (joonised 33 ja 34), ka seda, kaua kulus neil pärast kõrgkooliõpingute lõpetamist aega erialase töö leidmiseks. Eelnev analüüs näitas, et suur hulk vilistlasi töötas juba õpingute ajal. Ka pärast õpingute lõpetamist on aktiivsus tööturul suhteliselt kõrge. Sama peegeldub ka joonisel 33, mis kajastab vilistlaste hinnanguid ajaperioodile, mis kulus neil pärast lõpetamist erialase töö leidmiseks. Kõige kauem võttis erialase töö leidmine aega põllumajanduse (kolmandik selle valdkonna lõpetajatest otsis erialast tööd enam kui pool aastat), humanitaaria ja kunstide ning sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse valdkonna vilistlastel, kellest ligi kümnendik otsis erialast tööd vähemalt ühe aasta. Esimese kuue kuuga leidsid endale erialase töö kõige kiiremini teeninduse valdkonna vilistlased.

Joonis 33. Õpingutejärgselt erialase töö leidmiseks kulunud aeg õppevaldkondade lõikes (n = 1523)

⁵⁹ Haridustasemete võrdlemisel on arvestatud kõrghariduse 1., 2. ja 3. taset, st rakenduskõrgharidus- ja bakalaureuseõpe on hinnatud samaväärseks ning integreeritud ja magistriõpe on hinnatud samaväärseks.

Vanuserühmade lõikes on tulemused üsnagi ootuspärased (joonis 34). Vanuse kasvades kasvab ka õpingute ajal töötanud vilistlaste osatähtsus. Sellest tulenevalt on üle 30-aastaste vastajate seas enam kui kolmveerand neid, kes töötasid erialasel töö juba õpingute ajal⁶⁰.

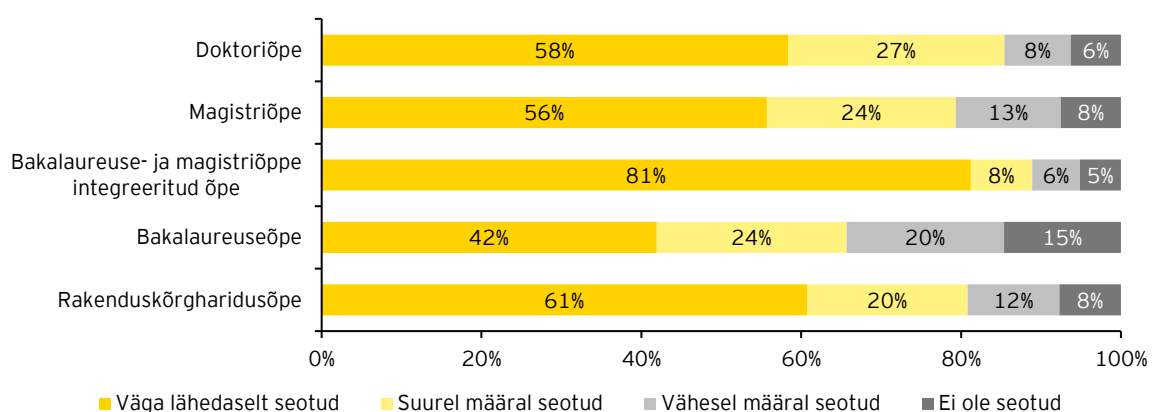

Joonis 34. Õpingutejärgselt töö leidmiseks kulunud aeg vanuserühmade lõikes (n = 1500)

Töö ja omandatud eriala vastavus

OSKA rakendusuuring⁶¹ tõi esile, et paljudel ametikohtadel toimub väljaõpe kohapeal, kuna paljudele ametialadele suundutakse erinevatest õppevaldkondadest ning seetõttu ei saa hariduslikku tausta pidada üheselt vilistlaste edasiste valikute aluseks. Joonisel 35 on võrreldud vilistlaste praeguse põhitöö ja õpitud eriala vastavust kõrgharidusõpete lõikes ning joonisel 36 põhitöö ja õpitud eriala vastavust õppevaldkondade lõikes.

Praegu töötavatest vastanutest töötavad kolm neljandikku omandatud erialale lähedasel ametikohal. Kõige vähem on praegune töökoht ja omandatud eriala seotud bakalaureuseõppe vilistlaste puhul (joonis 33), milles võib mängida rolli bakalaureuseõppe vilistlaste suhteliselt madal keskmine vanus ning sellest tulenevalt ebapiisav töökogemus erialase töö leidmiseks. Lisaks on bakalaureuseõppe lõpetanute hulgas kõige enam neid, kes veel (töötamise kõrval) edasi õpivad ning seega alles omandavad eriala.

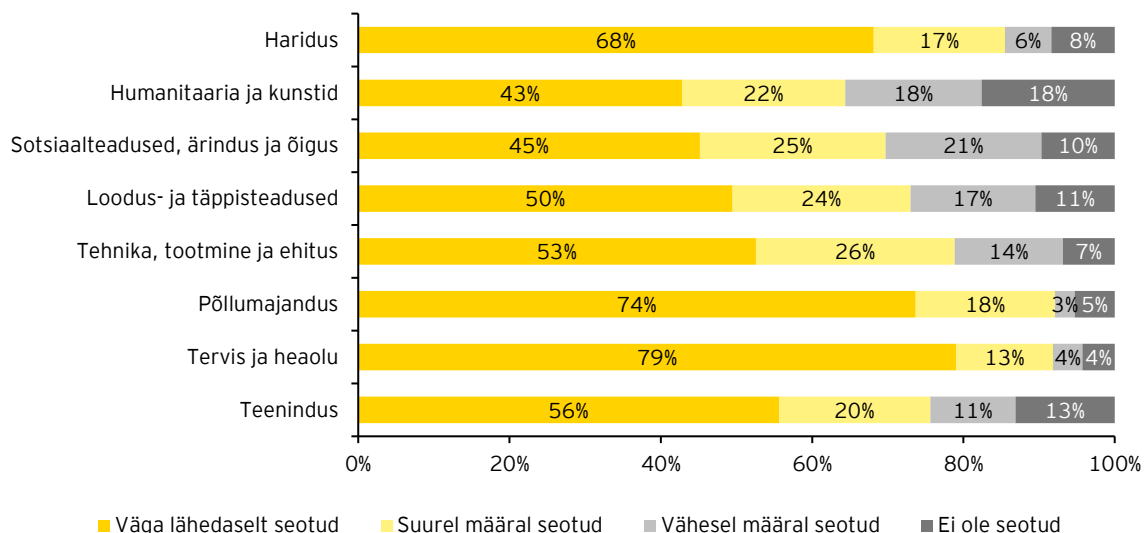
Joonis 35. Praeguse põhitöö ja õpitud eriala vastavus kõrgharidusõpete lõikes (n = 2114)

Edukus tööturul sõltub paljuski ametikoha vastavusest omandatud erialale. Õppevaldkondade lõikes töötab õpitud erialale lähedasel ametikohal enim tervise ja heaolu, põllumajanduse ning hariduse

⁶⁰ Vanuserühma 35-39 mõneti eristuv tulemus on tingitud madalast vastajate arvust.

⁶¹ Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA rakendusuuring „Eesti tööturg täna ja homme“. (2016). SA Kutsekoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

valdkonna vilistlasi (joonis 36), sarnane tendents esines ka õpinguteaegse ametikoha ja õpitava eriala vastavuse analüüsil (joonis 16). Kui 2012. aasta uuringu andmetel oli võrreldes 2009. aasta uuringuga veidi kasvanud nende vastajate osatähtsus, kelle põhitöö ei olnud seotud õpitud erialaga, siis võrreldes 2012. aastaga oli 2015. aasta uuringus neid vastajaid 4 protsendipunkti vähem ehk õpingute ja ametikoha vastavus on 2012. aasta uuringu tulemustega võrreldes veidi paranenud,

Joonis 36. Praeguse põhitöö ja õpitud eriala vastavus õppevaldkondade lõikes (n = 2009)⁶²

Kuigi tööturul esineb hariduse ja oskuste mittevastavust, kohaneb tööturg sellega aja jooksul ning seda peamiselt läbi palgamehhanismi. See tähendab, et teatud kvalifikatsiooniga inimeste suurem nõudlus tööturul kasvatab tõenäoliselt ka selliste oskuste ja pädevustega inimeste palgataset, mis omakorda ajendab neid, kellel sellised oskused puuduvad, ennast täiendama valdkonnas, mille järele nõudlus on kasvanud. Sellise mehhanismi tulemusel väheneb, või isegi kaob, nende oskuste nõudluse ja pakkumise mittevastavus.⁶³

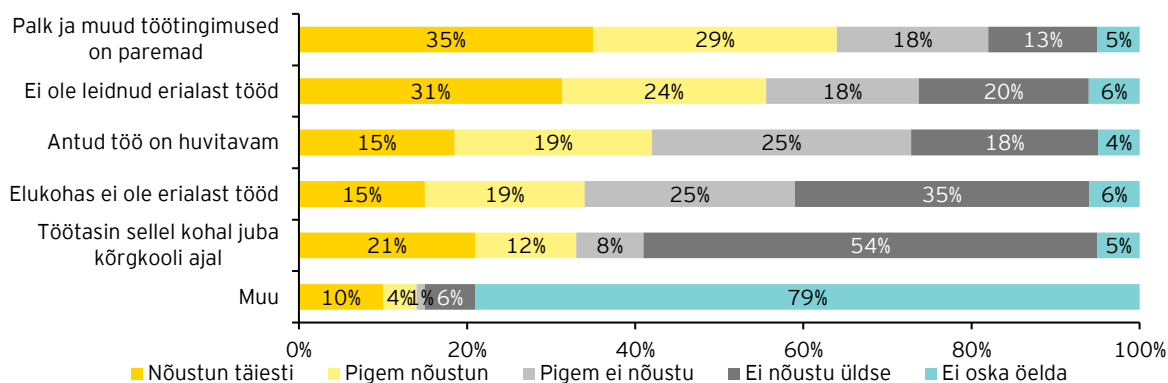
Nende vilistlaste käest, kes vastasid, et nende põhitöö ja omandatud eriala on seotud vaid vähesel määral või üldse mitte, uuriti ka selle põhjuseid (joonis 37).⁶⁴ Põhjusteks on peamiselt parem palk ja töötingimused (72% humanitaaria ja kunstide ning teeninduse ja 71% tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna vilistlastest pidas väga oluliseks või oluliseks põhjuseks) ning erialase töö mitteleidmine (74% teeninduse valdkonna vilistlastest pidas väga oluliseks või oluliseks põhjuseks). Nii magistriõppe kui rakenduskõrgharidusõppe lõpetanutest 58% pidas erialase töö mitteleidmist põhjuseks, miks nende põhitöö ja õpitud eriala on omavahel seotud vähesel määral või üldse mitte⁶⁵.

⁶² Praeguse hetke all on analüüsis käsitletud uuringule vastamise hetke.

⁶³ Halapuu, V. (2015). Oskuste ja hariduse mittevastavuse mõõtmine Eestis PIAACi andmete baasil: PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 7. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

⁶⁴ Vilistlastel oli võimalik hinnata ka vastusevarianti „Muu“, kus toodi välja peamiselt enesetäiendamise soov, mitte niivõrd eriala vahetamise soov (töötatakse varasemalt omandatud erialaga seonduval töötl), erialase töö mitteleidmist tulenevalt vähesest (töö)kogemusest kui ka seda, et pärast eriala omandamist selgus, et soovitakse tegeleda mõne muu valdkonnaga, kuna see ei paku huvi.

⁶⁵ Tulenevalt integreeritud õppe ja doktoriõppe vastajate arvust, mis jääb alla usalduspiiri, pole võimalik nendes kõrgharidusõpetes järeldusi teha.

Joonis 37. Põhjused, miks praegune põhitöö ei ole või on vähesel määral õpitud erialaga seotud (n = 511)⁶⁶

Välistudengitega tehtud intervjuudes uuriti samuti tööturule siirdumise problemaatikat ning intervjuudel toodi takistuseks tööturule siirdumisel peamiselt keelebarjääri: mitmed vastajad tõid esile, et sorava eesti keele puudumine on tööturule sisenemisel takistuseks (erandiks IT-sektor, kus keeletase pole alati kõige olulisem). Kuigi mõned vastajad valdasid ka baastasemel eesti keelt, ei ole see nende hinnangul piisav, et Eesti tööturul hakkama saada. Vilistlaste seas on soov eesti keelt omandada kõrgemal tasemel kui kõrgkoolid seda hetkel võimaldavad (täpsemalt on toodud hinnangud peatükis 2.5). Kõrgkooliväliselt on keele omandamine aga raskendatud tulenevalt ajanappusest (kursused toimuvad enamasti tööajal) ning keeleõppe kallidusest (keelekursuste suhteliselt kõrge hind).

Uuringule vastanutest töötab täiskoormusega 85%, ülejäänud 15% töötab kas vähem või rohkem. See on sarnane 2012. aasta vilistlasuuringu tulemustega, mille kohaselt töötas osalise koormusega 14% vilistlastest. Osakoormusega töötavad vastanutest enim põllumajanduse ning humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlased (tabel 17). Osakoormusega töötajate osatähtsus on kõrgeim bakalaureuseõppe vilistlaste hulgas, kellest viiendik töötab osakoormusega, ning madalaim doktoriõppe lõpetanud (6%) vastajate seas.

Tabel 17. Töötavate vilistlaste töökoormus praegusel hetkel

	Täistööaeg	Osaline aeg	Muu
Kõrgharidusõpe (n = 2114)			
Doktoriõpe	94%	6%	0%
Magistriõpe	89%	8%	3%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	86%	6%	8%
Bakalaureuseõpe	77%	20%	3%
Rakenduskõrgharidusõpe	88%	9%	3%
Õppevaldkond (n = 2014)			
Haridus	81%	14%	4%
Humanitaaria ja kunstid	73%	23%	4%
Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	90%	8%	2%
Loodus- ja täppisteadused	81%	15%	4%
Tehnika, tootmine ja ehitus	89%	10%	1%
Põllumajandus	71%	26%	3%
Tervis ja heaolu	80%	13%	7%
Teenindus	89%	6%	4%
Kokku	85%	12%	3%

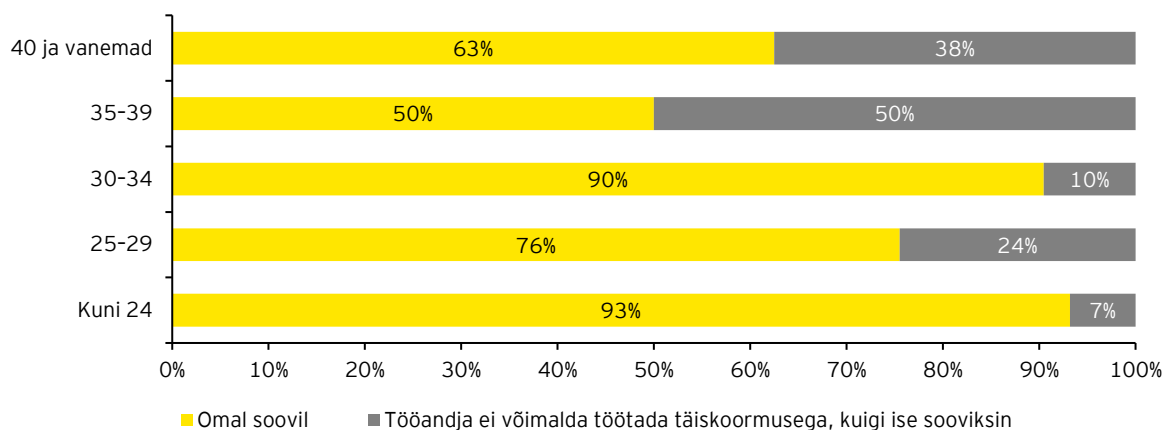
Allikas: EY, 2017

⁶⁶ Vastajad hindasid kõiki toodud vastusevariante.

Osaajaga töötajatest enamik (81%) töötavad osaajaga omal soovil, ülejäänute jaoks on see nii kujunenud olude sunnil. Näitajad on jäänud 2012. aasta vilistlaste uuringuga samale tasemele. Osaajaga töötamise põhjused saavad tuleneda isikust endast (töötaja enda valik) või muudest asjaoludest. Nendest, kes hetkel töötavad ja õpivad, töötavad osalise koormusega omal soovil 90% vilistlastest, teised töötavad osakoormusega tööandja survel. Kõige enam töötavad olude sunnil osakoormusega hariduse (38%) ja tervise (21%) valdkonna vilistlased.

Õppeastmete⁶⁷ lõikes on omal soovil osaajaga töötavate inimeste osatähtsus suurem rakenduskõrgharidus- ja bakalaureuseõppe vilistlaste seas (vastavalt 87% ja 86%), mis võib olla osaliselt tingitud asjaolust, et nende hulgas on enim edasiõppimiskavatsusega ja hetkel õppivaid vastajaid ning neid, kes töötavad vähem oma erialaga seotud ametikohal (töö aitab õpingute ajal majanduslikult hakkama saada). Magistriõppe vilistlaste seas töötavad osaajaga omal soovil ligi kaks kolmandikku (60%) ning veidi enam kui kolmandik vastanutest töötab osaajaga olude sunnil.

Valik osalise ajaga töötada on seotud ka vanusega. Kõikidest vastajatest 19% töötavad osaajaga tööandja survel. Ka Eesti tööjõu-uuringu andmetel pidas 2016. aastal ligi neljandik (23%) hõivatutest osaajaga töötamise põhjusteks tööandjapoolseid põhjuseid, 36% ei leidnud või ei soovinud täisajaga tööd.⁶⁸ Jooniselt 38 nähtub, et võrreldes noorematega sõltub vanemates vanusegruppides osalise ajaga töötamine sagedamini tööandja võimalustest.

Joonis 38. Osaajaga töötamine vanuserühmade lõikes (n = 239)

Töökohtade regionaalseks analüüsiks on kasutatud Euroopa Liidu ühist statistiliste territoriaalüksuste liigitust ehk NUTS klassifikaatorit (*Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques*), täpsemalt selle kolmandat taset (NUTS 3). Selle alusel jaotub Eesti viieks piirkonnaks: Põhja-Eesti, Lääne-Eesti, Kesk-Eesti, Kirde-Eesti, Lõuna-Eesti.

Vilistlaste töökohtade regionaalses jaotumises peegeldub ka üldine rahvastiku jaotumine. Kõrgemat kvalifikatsiooni nõudvatest töökohtadest on suur osa koondunud suurematesse linnadesse ning maapiirkondades kvalifitseeritud tööjõu osatähtsus väheneb. Sellist tendentsi kinnitavad ka käesoleva uuringu andmed: kõikidest vastanutest töötab 70% neljas suuremas linnas⁶⁹ ning 6% välisriigis.

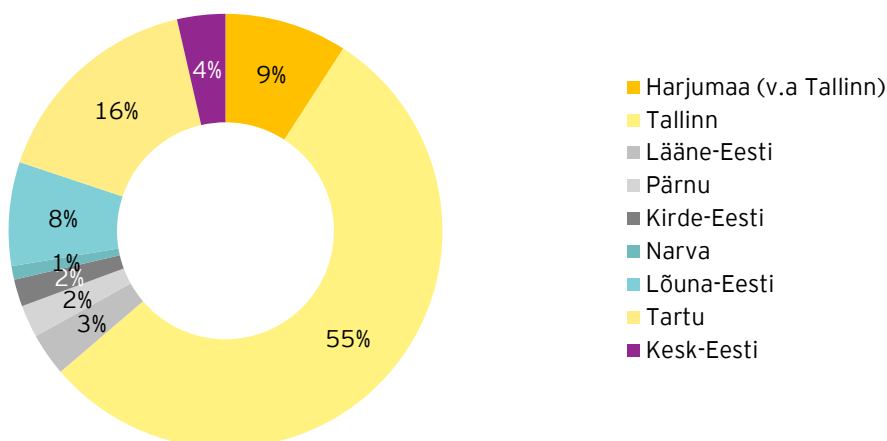
Jooniselt 39 selgub, et nendest, kelle töökoht asub Eestis, on ligi kaks kolmandikku (64%) koondunud Harjumaale (9%) ja Tallinnasse (55%), neljandik töötab valdavalt Lõuna-Eestis (8%) ja Tartus (16%)

⁶⁷ Integreeritud õppe ja doktoriõppe vilistlaste kohta ei ole võimalik tulenevalt väikesest vastajate arvust, mis jääb alla usalduspiiri, järeldusi teha.

⁶⁸ Tööturg. Statistika andmebaas, Statistikaamet.

⁶⁹ Uuringus eristati lisaks maakondadele ka Eesti nelja suuremat linna: Tallinn, Narva, Pärnu, Tartu.

ning 12% töötab mujal Eestis. Osaliselt mängib sellises jaotumises rolli ka kõrgkoolide asukoht, mis soodustab õpingute ajal erialase töö leidnud tudengite seas kõrgkoolilinna jäämist.

Joonis 39. Praegu töötavate vilistlaste töökohta asukoht NUTS 3 järgi (nendest, kelle töökoht asub Eestis) (n = 1979)

Kõikidest vastajatest 6% töökoht asub välisriigis, sh kohalike tudengite puhul on näitaja 5%, välistudengite puhul on see ootuspäraselt oluliselt kõrgem, 57%. Kohalike vilistlaste käest, kelle töökoht asub välisriigis, uuriti, kas nad plaanivad Eestisse naasta. Pea pooled (47%) seda ka plaanisid, kuid pooled vastanutest hetkel seda hinnata ei osanud.

Välisriigis töötab enim 25-29-aastaseid (9%), samas kui üle 40-aastastest vilistlastest vastas vaid 2%, et nende töökoht ei asu Eestis. Õpete lõikes (kohalike vilistlaste puhul) asub töökoht välisriigis peamiselt doktoriõppe lõpetanutel (9%), teiste kõrgharidusõpete puhul jääb välisriigis töötavate vastajate osatähtsus 3% ja 5% vahele.

Kõikidest vilistlastest 85% peab oma peamiseks sissetulekuallikaks⁷⁰ töötasu, doktoriõppe puhul on neid vastajaid koguni 96%, vastanutest 6% on märkinud peamiseks sissetulekuallikaks ka ettevõtjatulu/dividende/intresse. Säästud, õppelaen ja/või perekonna/sugulaste toetus iseloomustab pigem nooremaid ning kõrghariduse esimese astme vilistlasi.

Haridus- ja Teadusministeeriumi 2016. aastal valminud analüüsi „Edukus tööturul“ oluliseks järelduseks oli, et Eesti tööturul annab töökogemus sissetulekulisa.⁷¹ Käesoleva uuringu andmetel iseloomustab lõpetamise järgne palgaskv 63% vastajaid (tabel 18)⁷², kellest viiendikul kasvas palk tänu omandatud erialale, ning ligikaudu kolmandik (27%) vastas, et palgatõusu põhjus oli kõrgem omandatud haridustase.⁷³

Kõige enam kasvas palk tänu omandatud kõrgemale haridustasemele doktoriõppe vilistlaste hulgas (65%) ning tänu omandatud erialale integreeritud õppe vilistlaste hulgas (40%). Õppevaldkondade lõikes kasvas enim tänu omandatud erialale tervise ja heaolu valdkonna vilistlaste palk, samas kui loodus- ja täppisteaduste valdkonna vilistlastest pea pooltel (46%) ei olnud palgaskv seotud omandatud erialaga.

⁷⁰ Peamiseks sissetulekuallikaks oli võimalik märkida mitu vastusevarianti.

⁷¹ Jagger, I., Reinhold, M., Valk, A. (2016). Kutse- ja kõrghariduse omandanute edukus tööturul. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51600/Edukus_tooturul_2016.pdf?sequence=5&isAllowed=y

⁷² Analüüsis käsitletud üksnes täiskoormusel töötavate vilistlaste vastuseid.

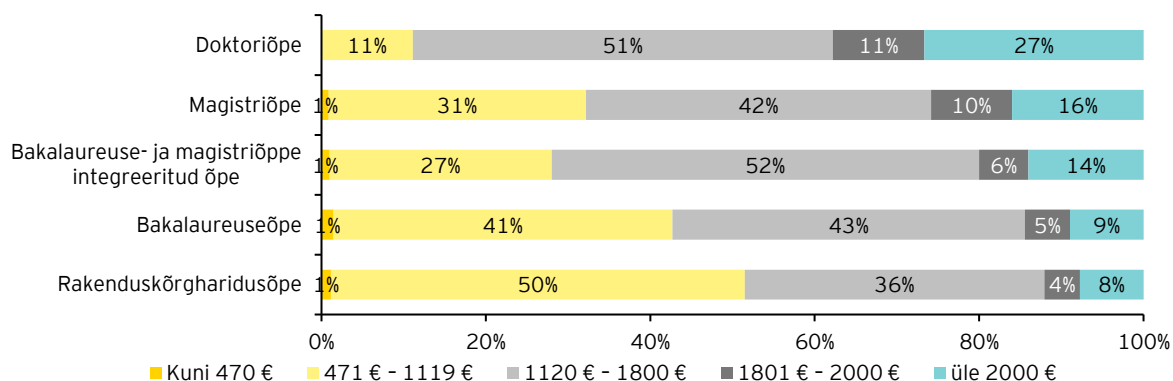
⁷³ Küsimus „Kas teie palk tõusis pärast viimaste õpingute lõpetamist?“ on mitmese valikuga.

Tabel 18. Täiskoormusel töötavate vilistlaste palgakasv ja selle põhjused kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes⁷⁴

	Sissetulek kasvas pärast õpingute lõpetamist (%)	Jah, tänu omandatud kõrgemale haridustasemele	Jah, tänu omandatud erialale	Jah, tänu töökoha vahetamisele	Jah, tänu ametialasele karjäärile samas asutuses	Jah, tänu töökoormuse suurendamisele	Jah, kuid palgatõus ei olnud seotud õpingute lõpetamisega	Jah, muul põhjusel
Kõrgharidusõpe (üldvalim: n = 1791, põhjus: n = 1123)								
Doktoriõpe	71%	65%	6%	19%	19%	9%	13%	3%
Magistriõpe	60%	25%	11%	28%	18%	17%	40%	4%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	73%	32%	40%	14%	8%	10%	25%	5%
Bakalaureuseõpe	60%	24%	15%	34%	13%	15%	42%	2%
Rakenduskõrgharidusõpe	67%	30%	29%	25%	18%	12%	36%	2%
Õppevaldkond ⁷⁵ (üldvalim: n = 1697, põhjus: n = 1071)								
Haridus	62%	37%	9%	20%	7%	17%	43%	3%
Humanitaaria ja kunstid	54%	15%	16%	31%	6%	16%	43%	5%
Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	64%	22%	12%	31%	22%	12%	44%	2%
Loodus- ja täppisteadused	56%	28%	12%	30%	13%	12%	46%	4%
Tehnika, tootmine ja ehitus	65%	32%	26%	21%	22%	19%	35%	3%
Tervis ja heaolu	71%	38%	43%	26%	11%	16%	17%	2%
Teenindus	65%	27%	25%	30%	19%	14%	38%	1%
Kokku	63%	27%	20%	28%	17%	14%	38%	3%

Allikas: EY, 2017

Kuni Eesti keskmist töötasu (2016. aastal 1146 eurot⁷⁶) saab ligikaudu 40% vilistlastest, enam kui 2000-eurost töötasu saab iga kaheksas (12%). Ka jooniselt 40 peegelduvad Haridus- ja Teadusministeeriumi läbiviidud analüüsi tulemused: mida kõrgem on haridustase, seda kõrgem on töötasu. Miinimumtasu saajate hulk kõrgkoolide lõpetajate hulgas jääb kõikides kõrgharidusõpetes alla 2%. Õppevaldkondade lõikes (joonis 41) saavad kõrgemat töötasu loodus- ja tehnikateaduste valdkonna vilistlased, madalaimat töötasu saavad humanitaaria ja kunstide ning hariduse valdkonna vilistlased.

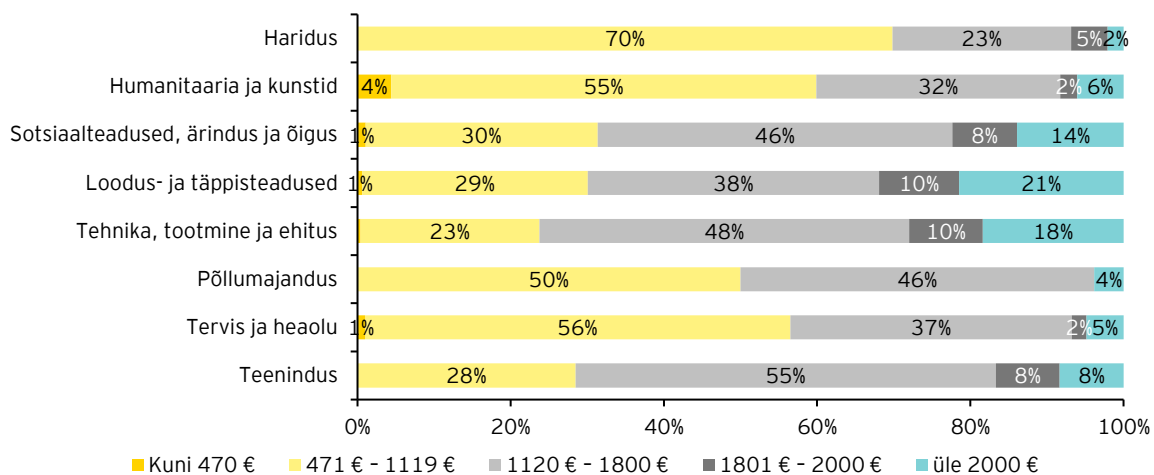

Joonis 40. Täiskoormusel töötavate vilistlaste brutotöötasu kõrgharidusõpete lõikes (n = 1792)

⁷⁴ Võimalik oli valida mitu vastusevarianti.

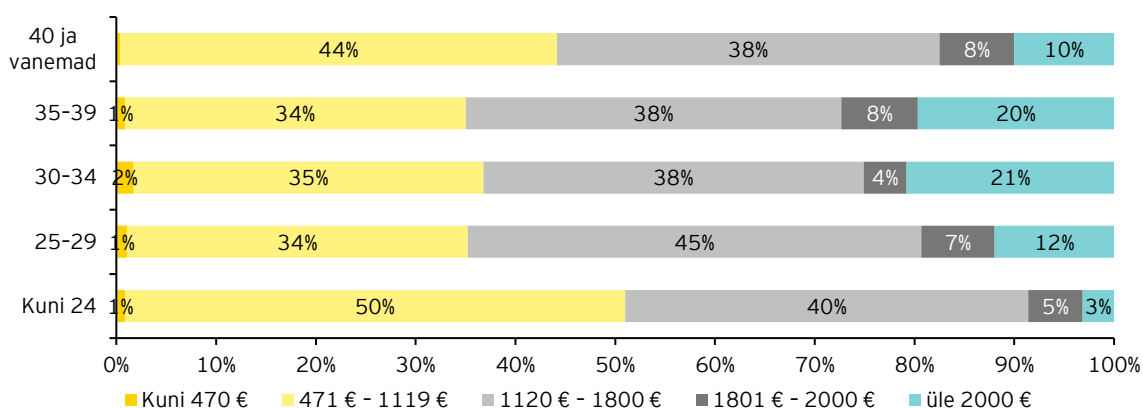
⁷⁵ Tabelist on välja jäetud põllumajanduse valdkond tulenevalt madalast vastajate arvust.

⁷⁶ Keskmise brutokuupalk ja kuutööjõukulu. Statistikaameti andmebaas, Statistikaamet.

Joonis 41. Täiskoormusel töötavate vilistlaste brutotöötasu õppevaldkondade lõikes (n = 1697)

Inimeste palgakasvu mõjutavad nii oskused ja teadmised kui demograafilised ning makromajanduslikud tegurid. Nii on näiteks nende vilistlaste seas, kes hindasid oma praegusel ametikohal oluliseks peetud pädevusi endal tugevamaks, rohkem neid, kelle sissetulek pärast õpingute lõpetamist tõusis. Vanusegruppide lõikes võib märgata palgakasvu pigem kõrgema vanuserühma esindajate seas. Jooniselt 42 selgub, et kõige suuremat brutotöötasu saavad 30-ndates vilistlased, samas kui üle 40-aastaste puhul kõrgemapalgaliste vilistlaste osatähtsus kahaneb. Palgakasv ei ole alati stabiilne, kuivõrd see sõltub suuresti tööjõupuudusest ning vabade ametikohtade arvust. Palgakasv on kiirem pigem madalama palgaga ametikohtadel, kus töötab enam nooremaealisi vilistlasi.

Joonis 42. Täiskoormusel töötavate vilistlaste töötasu vanuserühmade lõikes (n = 1672)

2.4 Õpingutega rahulolu ja vilistlaste pädevused

Alljärgnevas osas antakse ülevaade 2015. aasta vilistlaste uuringu tulemustest lähtuvalt vilistlaste rahulolust haridussüsteemi eri aspektidega ning õpingute käigus kujunenud pädevustest ja pädevuste vastavusest tööturu nõuetele.

Käesoleva uuringu keskmes on vilistlaste üldine rahulolu saadud hariduse väärtustega.⁷⁷ Ja lisaks vilistlaste tagasiside õpingute käigus arenenud oskustele ja teadmistele.

- (1) Analüüsides üldist rahulolu haridussüsteemi eri tahkude ning õppekvaliteediga, jagame rahulolu kaheks: rahulolu oma valikute ja otsustega, mida Herzbergi jaotuse järgi võib liigitada nn sisemise motivatsiooni teguriteks (rahulolu kõrgkooli ja eriala valikuga või rahulolu oma töö või konkurentsivõimega), on kõrgem kui rahulolu koolikeskkonnast tulenevate teguritega (rahulolu läbitud õppekavaga, õppekorraldusega või õppejõudude ja õpetamise tasemega).
- (2) Haridusprotsessi tulemuste ehk omandatud teadmiste ja oskuste all hinnatakse nii üldpädevusi kui erialaseid teadmisi ja oskusi.

2.4.1 Üldine rahulolu

Psühholoog Frederick Herzbergi⁷⁸ teooria kohaselt mõjutavad rahulolu kahte tüüpi tegurid: hooldavad ehk füüsilised ja materiaalsed boonused (töötasu, suhted kolleegidega, töökoha turvalisus) ning motiveerivad ehk subjektiivsed tegurid (saavutusvajadus, eneseteostus, vastutus)⁷⁹. Heaolu on seega justkui tasakaalupunkt füüsiliste, sotsiaalsete ja psühholoogiliste tingimuste vahel, kus rahulolu vastandiks on rahulolu puudumine, mitte rahulolematus.

Ka hariduses saab mõõta rahulolu tulenevalt nendest teguritest. Kuna rahulolu saavutatakse üldjuhul siis, kui kvaliteet vastab ootustele (või neid ületab), on ka hariduses erinevatel sihtrühmadel haridussüsteemile erinevad ootused. Seega mõjutab nende ootuste täitumine rahulolu hariduse eri aspektidega. Herzbergi kahe faktori teooriast on hariduse kontekstis tuletatud nn kolme valdkonna lähenemine, kus rahulolu mõõtmine on jagatud kaheks: sisemise motivatsiooni tegurid (isiklikest valikutest tulenevad tegurid), koolikeskkonnaga rahulolu ja rahulolematus ning koolivälised aspektid ehk rahulolematus (välised tegurid). Kooliväliste tegurite all on näiteks muudatused seadusandluses, mida kool täielikult kontrollida ei suuda.⁸¹

Tööga rahulolu on üldiste rahuloluhinnangute oluline osa, kuivõrd analüüsides tööga rahulolu ning selle seost omandatud haridusega leitakse, et üle- ja alakvalifitseeritus on üheks tööga rahulolu vähenemise põhjuseks. Enam kahaneb rahulolu just sel juhul, kui tööülesanded ei ole vastavuses oskuste, mitte niivõrd haridustasemega.⁸²

Kui eelnevalt selgus, et iga kaheksas vilistlane oli teadlik oma eriala eesmärkidest ning õpiväljunditest, siis 75% nõustusid ka väitega, et läbitud õpe oli vastavuses nende ootustega õppekavale. Kõrgkooli

⁷⁷ Lukk, M., Aksen, M., Themmas, A., Tamm, A., Sammul, M., Pruks, P., Urmann, H. (2016). Hariduse rahulolu hindamise mõõtevahendi kirjeldus erinevates sihtrühmades. Tartu: Tartu Ülikool.

⁷⁸ Lukwago, G., Basheka, B. C., Odubaker, E. P. (2014). Using Herzberg's two factor theory to develop a construct validity for motivation of employees in Uganda's National Agricultural Research Organisation (NARO): a preliminary analysis. - Global journal of Commerce & management perspective. Vol 3(3), lk. 59-65.

⁷⁹ Stello, C. M. (s.a.). Herzberg's Two-Factor Theory of Job Satisfaction: An Integrative Literature Review. Master thesis. College of Education and Human Development, University of Minnesota.

⁸⁰ Herzbergi iseärasus seisneb selles, et ta liigitab hooldavateks need tegurid, mida teised teoreetikud, nt Maslow, on pidanud motiveerivateks.

⁸¹ Lukk, M., Sammul, M., Tamm, A., Leijen, Ä., Adov, L., Aksen, M., Themmas, A. (2016). Kontseptsioon ja mõõtevahendid hindamaks rahulolu üld-, kutse- ja kõrgharidusega ning täiendõppe võimalustega. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE).

⁸² Anspal, S., Järve, J., Jürgenson, A., Masso, M., Seppo, I. (2014). Oskuste kasulikkus tööturul: PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 1. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

valiku, töölase toimetuleku ning õppekava või erialaga olid täielikult rahul ligikaudu pooled, vastavalt 56%, 49% ning 48%. Tabelites 19 ja 20 on toodud vilistlaste rahuloluhinnangud isiklikest valikutest tulenevad tegurid ning välised tegurid. Nagu tabelitest 19 ja 20 selgub, ollakse aga kõige vähem rahul praktikavõimalustega (ei olnud rahul 38%), õppetöö korraldusega (ei olnud rahul 27%) ning õppejõudude ning õpetamise taseme (ei olnud rahul 23%) ja juhendamisega (ei olnud rahul 22%), kusjuures ka välistudengitega tehtud intervjuudest selgus, et kõige vähem ollakse rahul praktikavõimalustega. Väitega, et õppekava sisaldas piisavalt praktikat töökeskkonnas, nõustunud vaid ligi pooled (47%) kõikidest vilistlastest ning viiendik ei nõustunud selle väitega üldse (joonis 43).

Tabel 19. Kõikide vilistlaste (n = 2359) ning välisriigist pärit vilistlaste (n = 81) rahulolu sisemiste motivatsiooni teguritega⁸³

Sisemise motivatsiooni tegurid	Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata	Nõustun kokku ⁸⁴	Ei nõustu kokku ⁸⁵
Olen rahul kõrgkooli valikuga	56%	36%	6%	1%	1%	92%	7%
... sh välisriigist pärit vilistlased	37%	50%	6%	4%	2%	87%	10%
Tulen oma praeguses töökohas tööalaselt hästi toime	49%	40%	2%	0%	9%	89%	2%
... sh välisriigist pärit vilistlased	39%	46%	6%	0%	9%	85%	6%
Olen rahul oma õppekava/eriala valikuga	48%	41%	7%	2%	1%	89%	9%
... sh välisriigist pärit vilistlased	38%	49%	7%	3%	2%	87%	10%
Olen oma praeguse tööga rahul	42%	38%	8%	3%	9%	80%	11%
... sh välisriigist pärit vilistlased	30%	38%	19%	3%	10%	68%	22%
Tunnen end tööturul konkurentsivõimelisena	35%	44%	13%	4%	5%	79%	17%
... sh välisriigist pärit vilistlased	23%	52%	18%	2%	5%	75%	20%

Allikas: EY, 2017

Ka oma rahulolu kõrgkooli pakutud nõustamisteenusega hinnatakse pigem madalalt. Koolipoolse nõustamisteenusega rahulolu hindamise tulemuste tõlgendamisesse peaks aga suhtuma teatud reservatsiooniga, kuivõrd ligi pooled (48%) vastajatest ei osanud teenust hinnata, mille põhjuseks on enamasti teenusega kokkupuute puudumine või selle mittevajamine.

Ka välisüliõpilaste rahulolu kõrghariduse omandamise ja oma olukorraga tööturul sarnaneb kõikide vilistlaste keskmisega (tabel 20). Praktikavõimaluste puudumist hindasid ka välisriikide vilistlased läbitud õpingute juures kõige negatiivsemaks teguriks (55% ei nõustunud väitega, et nad on rahul praktikavõimalustega). Ka välismaalastest vilistlastega tehtud intervjuudest nähtus, et nende hinnangul puudub piisav tugisüsteem, mis aitaks rahvusvahelistel tudengitel praktikakohti leida; osad vastajad pidasid seda aga hoopis iseseisvuse arendamiseks.

⁸³ Õpingutega rahulolu puhul hindasid vastajad kõiki vastusevariante. Tegurid on reastatud kõige kõrgemate rahuloluhinnangute järgi („Kokku (nõus)“).

⁸⁴ „Nõustun täiesti“ ja „Pigem nõustun“ vastanute summa.

⁸⁵ „Pigem ei nõustu“ ja „Ei nõustu üldse“ vastanute summa.

Tabel 20. Kõikide vilistlaste (n = 2359) ning välisriigist pärit vilistlaste (n = 81) rahulolu väliste teguritega⁸⁶

Välised ehk kõrgkoolist tulenevad tegurid	Nõustu n täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata	Nõustun kokku ⁸⁷	Ei nõustu kokku ⁸⁸
Olen rahul praktikavõimalustega	21%	34%	26%	12%	7%	55%	38%
... sh välisriigist pärit vilistlased	10%	23%	40%	15%	12%	33%	55%
Olen rahul õppetöö korraldusega	20%	53%	23%	4%	0%	73%	27%
... sh välisriigist pärit vilistlased	15%	48%	32%	5%	0%	63%	37%
Olen rahul õppejõudude ja õpetamise tasemega	19%	57%	19%	4%	1%	76%	23%
... sh välisriigist pärit vilistlased	14%	54%	26%	4%	2%	68%	30%
Olen rahul juhendamise	27%	49%	17%	5%	3%	76%	22%
... sh välisriigist pärit vilistlased	16%	26%	26%	16%	16%	42%	42%
Olen rahul läbitud õppekavaga (ülesehitus, valikuvõimalused jm)	25%	52%	19%	3%	1%	77%	22%
... sh välisriigist pärit vilistlased	25%	53%	18%	3%	1%	78%	21%
Olen rahul kõrgkooli poolt pakutud nõustamisteenustega	13%	23%	11%	5%	48%	36%	16%
... sh välisriigist pärit vilistlased	10%	29%	27%	13%	21%	39%	40%
Olen rahul õppetöö füüsilise keskkonnaga	36%	51%	10%	2%	1%	87%	12%
... sh välisriigist pärit vilistlased	35%	46%	15%	2%	2%	81%	17%
Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul	44%	46%	8%	2%	1%	90%	10%
... sh välisriigist pärit vilistlased	28%	61%	7%	4%	0%	89%	11%

Allikas: EY, 2017

Muu hulgas küsiti kõikide vilistlaste käest ka seda, kuidas nad oma eluga rahul on. Enamik (89%) vilistlastest oli oma eluga üldiselt rahul, vaid 9% ei olnud rahul. Tabelis 21 on toodud üldise rahulolu indikaatori seosed teiste rahuloluaspektidega, millest nähtub, et tunnuste vahel esinevad nõrgad positiivsed seosed ning seos on mõnevõrra tugevam inimese isiklike valikute osas ja nõrgem koolist tulenevate tegurite puhul.

⁸⁶ Õpingutega rahulolu puhul hindasid vastajad kõiki vastusevariante. Tegurid on reastatud kõige madalamate rahuloluhinnangute järgi („Kokku (ei ole nõus)“).

⁸⁷ „Nõustun täiesti“ ja „Pigem nõustun“ vastanute summa.

⁸⁸ „Pigem ei nõustu“ ja „Ei nõustu üldse“ vastanute summa.

Tabel 21. Indikaatori "Olen oma eluga rahul" seos kõrgkooliõpingute ja praeguse tööga (n = 2359)

	r (p < 0,01)
Sisemise motivatsiooni tegurid	
Tunnen end tööturul konkurentsivõimelisena	0,486
Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul	0,423
Olen oma praeguse tööga rahul	0,421
Tulen oma praeguses töökohas hästi toime	0,315
Olen rahul oma õppekava/eriala valikuga	0,285
Olen rahul kõrgkooli valikuga	0,256
Välised (kõrgkoolist tulenevad) tegurid	
Olen rahul juhendamise	0,191
Olen rahul õppetöö korraldusega	0,179
Olen rahul õppetöö füüsilise keskkonnaga	0,153
Olen rahul õppejõudude ja õpetamise tasemega	0,139
Olen rahul praktikavõimalustega	0,131
Olen rahul läbitud õppekavaga (ülesehitus, valikuvõimalused jm)	0,219
Olen rahul kõrgkooli poolt pakutud nõustamisteenustega	0,072

Allikas: EY, 2017

Tabelites 22 ja 23 on toodud kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes kaks aspekti - rahulolu praktikavõimalustega ning rahulolu õppetöö korraldusega - kus hinnang rahulolule oli madalaim.

Tabelist 22 nähtub, et kõige enam on praktikavõimalustega rahul rakenduskõrgharidusõppe vilistlased (77%), samas kui teiste kõrgharidusõpete puhul on praktikavõimalustega rahul vaid ligikaudu pooled. Kõige vähem on praktikakorraldusega rahul bakalaureuseõppe vilistlased (tabel 22). Õppevaldkondade lõikes hindasid praktikavõimalusi kõige kõrgemalt tervise ja heaolu (74% olid rahul), hariduse (67% olid rahul), teeninduse (64% olid rahul) ning tehnika, tootmise ja ehituse (60% olid rahul) valdkonna vilistlased. Põllumajanduse ning humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlastest pea pooled hindasid praktikavõimalustega rahulolu suhteliselt madalalt.

Tabel 22. Vilistlaste rahulolu praktikavõimalustega kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes

	Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata
Kõrgharidusõpe (n = 2359)					
Doktoriõpe	20%	27%	22%	8%	22%
Magistriõpe	15%	31%	28%	15%	11%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	6%	45%	38%	8%	2%
Bakalaureuseõpe	15%	32%	32%	15%	7%
Rakenduskõrgharidusõpe	40%	37%	15%	5%	3%
Õppevaldkond (n = 2246)					
Haridus	34%	33%	22%	5%	6%
Humanitaaria ja kunstid	14%	30%	32%	17%	7%
Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	19%	30%	26%	14%	11%
Loodus- ja täppisteadused	16%	28%	29%	18%	9%
Tehnika, tootmine ja ehitus	20%	40%	26%	9%	5%
Põllumajandus	5%	41%	41%	10%	2%
Tervis ja heaolu	36%	38%	18%	5%	4%
Teenindus	21%	43%	25%	6%	5%
Kokku	21%	34%	26%	12%	7%

Allikas: EY, 2017

Tabelis 23 on toodud rahuloluhinnangud õppetöö korraldusele, mis oli samuti üks nendest valdkondadest, kus rahuloluhinnangud olid suhteliselt madalad. Kõige vähem rahul olid õppetöö korraldusega rahul bakalaureuseõppeõppe vilistlased (30% ei olnud rahul või üldse rahul), kõige positiivsemalt hindasid oma rahulolu õppetöö korraldusega aga doktoriõppe lõpetajad. Õppevaldkondade lõikes olid õppetöö korralduse suhtes kriitilisemad humanitaaria ja kunstide ning teeninduse valdkonna vilistlased, kellest kolmandik ei olnud õppetöö korraldusega rahul või üldse rahul.

Tabel 23. Vilistlaste rahulolu kõrgkooli õppetöö korraldusega kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes

	Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata
Kõrgharidusõpe (n = 2363)					
Doktoriõpe	16%	64%	16%	0%	4%
Magistriõpe	22%	53%	20%	4%	1%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	7%	63%	27%	2%	1%
Bakalaureuseõpe	16%	54%	25%	5%	0%
Rakenduskõrgharidusõpe	24%	48%	23%	4%	1%
Õppevaldkond (n = 2245)					
Haridus	26%	50%	20%	4%	0%
Humanitaaria ja kunstid	16%	52%	24%	8%	0%
Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	22%	52%	21%	4%	1%
Loodus- ja täppisteadused	18%	55%	21%	5%	1%
Tehnika, tootmine ja ehitus	14%	55%	27%	2%	1%
Põllumajandus	14%	57%	26%	2%	0%
Tervis ja heaolu	19%	55%	24%	2%	0%
Teenindus	19%	49%	27%	5%	0%
Kokku	20%	53%	23%	4%	0%

Allikas: EY, 2017

Nagu tabelist 19 selgus, on üheks kõrgkooliõpingute aspektiks, millega rahulolu hinnati suhteliselt kõrgelt, rahulolu oma õppekava/eriala valikuga. Tabelis 24 on toodud rahuloluhinnangud omandatud erialale, millest selgub, et teiste astmetega võrreldes on veidi vähem rahul bakalaureuseõppe vilistlased. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et bakalaureuseõpe on suunatud laiemale ülevaate saamiseks valdkonnast ning selle käigus veel täielikult reeglina eriala ei omandata. Õppevaldkondade lõikes hindasid rahulolu omandatud erialaga kõige madalamalt teeninduse (15% ei olnud rahul) ning loodus- ja täppisteaduste (14% ei olnud rahul) valdkonna vilistlased (rahuloluhinnanguid mõjutab muu hulgas tööturule siirdumise edukus⁸⁹; ligikaudu kümnendik nende valdkondade vilistlastest töötab ametikohal, mis ei ole läbitud õpingutega seotud).

⁸⁹ Õppekava/erialaga rahulolu ning praeguse põhitöö ja omandatud eriala seotuse vahel esineb keskmine positiivne seos, $r = 0,311$, $p < 0,01$)

Tabel 24. Vilistlaste rahulolu valitud õppekava/eriala valikuga kõrgharidusõpete ja õppevaldkondade lõikes

	Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata
Kõrgharidusõpe (n = 2357)					
Doktoriõpe	55%	39%	2%	0%	4%
Magistriõpe	50%	42%	6%	1%	1%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	46%	48%	5%	1%	1%
Bakalaureuseõpe	41%	44%	11%	3%	1%
Rakenduskõrgharidusõpe	56%	35%	6%	2%	1%
Õppevaldkond (n = 2243)					
Haridus	54%	37%	8%	1%	0%
Humanitaaria ja kunstid	46%	41%	8%	2%	2%
Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	45%	46%	6%	2%	1%
Loodus- ja täppisteadused	48%	37%	10%	4%	1%
Tehnika, tootmine ja ehitus	43%	48%	6%	2%	1%
Põllumajandus	44%	54%	2%	0%	0%
Tervis ja heaolu	65%	29%	4%	0%	1%
Teenindus	42%	41%	13%	2%	2%
Kokku	48%	41%	7%	2%	1%

Allikas: EY, 2017

Tabelist 25 selgub, et sissetulekute suurusel on seos üldise rahuloluga omandatud kõrgharidusega. Keskmise brutopalka ja omandatud kõrgharidusega üldise rahulolu vahel esineb väga nõrk positiivne seos ($r = 0,39$; $p < 0,001$). Madalamat sissetulekut teenivad inimesed on omandatud kõrgharidusega mõnevõrra vähem rahul kui kõrgemat palka teenivad isikud. Samamoodi on üle 2000 euro suurust brutopalka teenivad isikud omandatud kõrgharidusega veidi rohkem rahul kui madalamat palka saavad isikud. Samas näitavad küsitlustulemused ka seda, et kõrgemat palka teenivad isikud on ka oma eluga üldiselt rohkem rahul ($r = 0,64$; $p < 0,001$).

Tabel 25. Üldine rahulolu omandatud kõrgharidusega täistööajaga töötavate vilistlaste põhitöö keskmise brutotasu lõikes (n = 1667)⁹⁰

	n	Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata
471 € - 1119 €	660	44%	46%	8%	1%	1%
1120 € - 1800 €	703	47%	45%	5%	2%	0%
1801 € - 2000 €	110	44%	45%	9%	2%	1%
üle 2000 €	194	54%	42%	5%	0%	0%
Kokku	1667	46%	45%	7%	2%	0%

Allikas: EY, 2017

Et kontrollida, kas käesolev uuring vastab Herzbergi teooria raamistikule, viidi läbi kinnitav faktoranalüüs. Kirjeldava faktoranalüüsi tulemus kinnitab kahefaktorilist - väline ja sisemine rahulolu - lahendust, kus esimeseks faktoriks on kõrgkooli õppetöö ning õppetöö korraldusega (tabel 32, "Rahulolu kõrgkooliga", vt lisa 3), kusjuures kõige paremini iseloomustavad sda rahulolu õppekava, õppetöö korralduse ning õppejõudude tasemega. Teine faktor on rahulolu iseendaga, sh oma

⁹⁰ Tabelist on välja jäetud miinimumtasu saajad, kuna vastajate arv oli alla usalduspiiri.

konkurentsivõime ja tööga, rahulolu eluga ning kõrgharidusega üldiselt (tabel 32, "Rahulolu oma konkurentsivõimega", vt lisa 3).⁹¹

Kokkuvõttes võib öelda, et sisemiste ja välimiste tegurite rahuloluteooria rakendub ka Eesti haridussüsteemis - kõige enam ollakse rahul isiklikust motivatsioonist tulenevate teguritega ehk oma üldiste otsustega eriala ja kõrgkooli valikul ning hinnatakse kõrgelt rahulolu oma töö ja enda konkurentsivõimega. Koolikeskkonnast tulenevate teguritega ollakse vähem rahul. Kõige vähem ollakse rahul kõrgkooli pakutud praktikavõimalustega, õppetöö korraldusega ning juhendamisega.

2.4.2 Pädevuste kujunemine

Hariduse omandamine tähendab teatud pädevuste ja oskuste kujunemist. Töökohal hakkamasaamise kontekstis pole oluline üksnes erialaste teadmiste omamine, vaid mitmekülgsete pädevuste kujunemine. Tervikpildi nägemine, tehniline taip, kriitiline mõtlemine, võõrkeelte oskus, sotsiaalsed kompetentsid (võtmepädevused) tagavad konkurentsieelise teiste, sama eriala haridusega inimeste ees.

Pädevusteks nimetatakse inimeste toimetulekuks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit. Pädevuste analüüsi lähtekohaks on enamjaolt just tööelu puudutavad teooriad, sh näiteks inimkapitali teooria või sõelumisteesooria. Inimkapitali teooria kohaselt mõjutavad investeeringud haridusse inimese tootlikkust tööelus, kuivõrd just haridustee annab uusi oskusi ja teadmisi, mis hiljem toetavad inimese hakkamasaamist tööturul. Sõelumisteesooria aitab lahti mõtestada inimeste töökohtadele asetumise mehhanisme, näiteks hinnatakse inimeste haridust võimekamate kandidaatide väljaselektseerimise lihtsustamiseks, kuid siinkohal on hariduse kõrval väga oluline vaimne võimekus ehk intelligentsus, mis kätkeb endas nii analüüsi-, planeerimis- kui probleemilahendamise oskuseid.⁹²

Töö leidmine toimub ka läbi nn järjekorra mudeli (ühelt poolt töötajate, teisalt töökohtade järjekord), kus tööandja ja töövõtja vahelist suhet ei iseloomusta niivõrd haridustee ning töö ühene seos, tööks vajalikud oskused omandatakse peamiselt töökohal. Kõrgem haridustase on eelis, kuna annab märku inimese paremast õppimisvõimest, samas ei taga see automaatselt kõrgemasse gruppi paiknemist (järjekorrad ei pruugi olla omavahel kooskõlas).⁹³ Mõnevõrra võib seda kinnitada ka joonis 32, mille kohaselt keskmiselt iga neljas kõrgharidusega vilistlane töötab ametikohal, mis nõuab madalamat haridustaset. Nendest vilistlastest, kelle praegune töökoht on vähesel määral omandatud erialaga seotud, pidas erialaseid teadmisi töökohal oluliseks neljandik, erialaseid oskuseid pidas oluliseks vaid ligi viiendik (18%).

Kuna tänapäeval on tööturg ja selle võimalused kujunemas valdkondadeüleseks, suureneb ka elukestva õppe roll ning väga spetsiifiliste pädevuste ja oskuste kõrval muutuvad oluliseks üldpädevused, mis aitavad töötajal uues keskkonnas kohaneda. Tööealise elanikkonna vähenemine suurendab ümberõppe vajadust ning analüüsi- ja meeskonnatöö oskusega (tipp)spetsialistide ja juhtide osatähtsuse kasv loob eeldused just mitmekesiste pädevustega inimestele. Selliste oskuste ja pädevuste konkurentsieelis peegeldub ka asjaolus, et tööturul valitseb kvalifitseeritud tööjõu puudus, samas kui tuhanded erialaste teadmiste ja oskustega inimesed sealt ikkagi eemale jäävad.⁹⁴

Infotöötlusoskused ehk funktsionaalne lugemisoskus, matemaatiline kirjaoskus ja probleemilahendusoskus on üldpädevused, mis loovad eeldused ka mitmete teiste oskuste

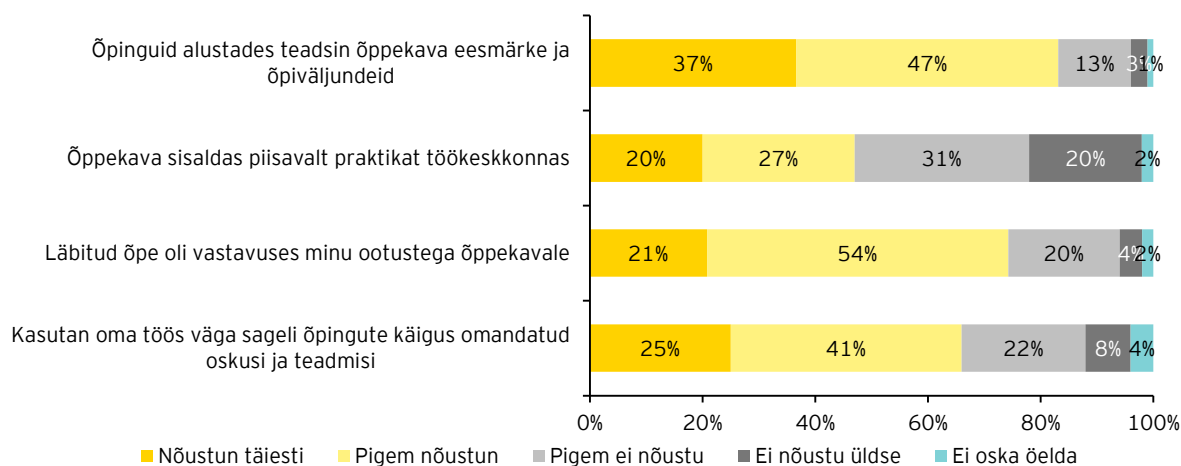
⁹¹ Algtunnus "Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul" jaotub suhteliselt võrdselt mõlemasse faktorisse, kuna sisaldab mõlema faktori tunnuseid. Tabelis 33 on kontrollitud loodud faktorite sisereliaablust.

⁹² Anspal, S., Järve, J., Jürgenson, A., Masso, M., Seppo, I. (2014). Oskuste kasulikkus tööturul: PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 1. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

⁹³ Tammik, Liis. (2015). Eesti Töötukassa kaudu pakutava tööturukoolituse mõju koolitusel osalenute hõivele ja palgale. Tartu: Tartu Ülikool. http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/47196/tammik_liis.pdf (7.07)

⁹⁴ Raun, M. (2011). Töötajate kriteeriumid kõrghariduse äsja omandanute palkamisel. Tallinn: Tallinna Ülikool.

omandamiseks ja edasi arendamiseks, sh ka elukestvaks õppeks. Et tagada ühiskonnas areng, on oluline oskustele ka rakendust leida, seega sõltub oskuste kasutamisest nende tase ja vastupidi.⁹⁵ Uuringust selgub, et kaks kolmandikku vilistlastest kasutab oma töös väga sageli õpingute käigus omandatud oskusi ja teadmisi, samas kui ligi kümnendik vilistlastest ei kasuta enda hinnangul oma töös õpingute käigus saadud teadmisi või oskuseid üldse (joonis 43). Samuti nähtub, et tööl oluliseks hinnatud oskuste enesehinnanguliseid tasemeid hindavad vilistlased endal üsna heaks (joonised 44 ja 46).⁹⁶

Joonis 43. Õppekava eesmärgid, selle vastavus vilistlaste ootustega ning erialaste teadmiste kasutamine töökeskkonnas (n = 2362)

Rahvusvahelise täiskasvanute oskuste uuringu PIAAC-i⁹⁷ tulemusel on välismaal elanute funktsionaalne lugemisoskus ja matemaatiline kirjaoskus parem kui neil, kellel säärane kogemus puudub, kuigi seaduspärasus on omane pigem nooremate hulgas. Samas, selleks, et hinnata, kas nimetatud pädevusi on parandanud just välisriigis viibimine, tuleks teada oskuste taset ka enne välisriiki suundumist.⁹⁸ Võib siiski eeldada, et uued kogemused panustavad ka (uute) pädevuste arengusse. Käesolevast uuringust selgus, et need vilistlased, kes viibisid õpingutega seoses välisriigis, hindavad neist, kes õpirändes pole osalenud, oluliselt tugevamaks oma suhtlemisoskust (vastavalt 45% ja 32% hindavad väga tugevaks) ning võõrkeelset eneseväljendusoskust (vastavalt 37% ja 19% hindavad väga tugevaks). Samuti nähtub uuringu tulemustest, et ka infotöötlusoskuste taset hindavad välisriigis olnud vilistlased veidi kõrgemalt.

Joonisel 43 on toodud loetelu pädevustest, mis on vilistlaste hinnangul nende praegusel ametikohal kõige olulisemad (igal vastajal oli palutud reastada viis kõige olulisemat pädevust).⁹⁹ Tabelist joonistub selgelt välja, et oluliseks peetakse nii erialaseid kui sotsiaalseid oskusi. Erialaste teadmiste ja oskuste kõrval peetakse oluliseks ka suhtlusoskust, iseseisvat tegutsemist (35%) ning probleemide lahendamise (33%) ja analüüsioskusi (28%). Kõigi kõrgharidusõpete vilistlaste hulgas (va doktorandid) on esimese viie olulisemaks hinnatud oskuse hulgast nii suhtlemisoskus kui probleemide lahendamise oskus. Kõige vähem oluliseks hinnati aga just eelnimetatud infotöötlusoskusi: matemaatilist

⁹⁵ Halapuu, V. (2015). Oskuste ja hariduse mittevastavuse mõõtmine Eestis PIAACi andmete baasil: PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 7. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

⁹⁶ Täielikult ei saa siiski eristada seda, kas tööl kasutatavad pädevused olid omandatud juba varem või on nende arengusse panustanud enam töökoht.

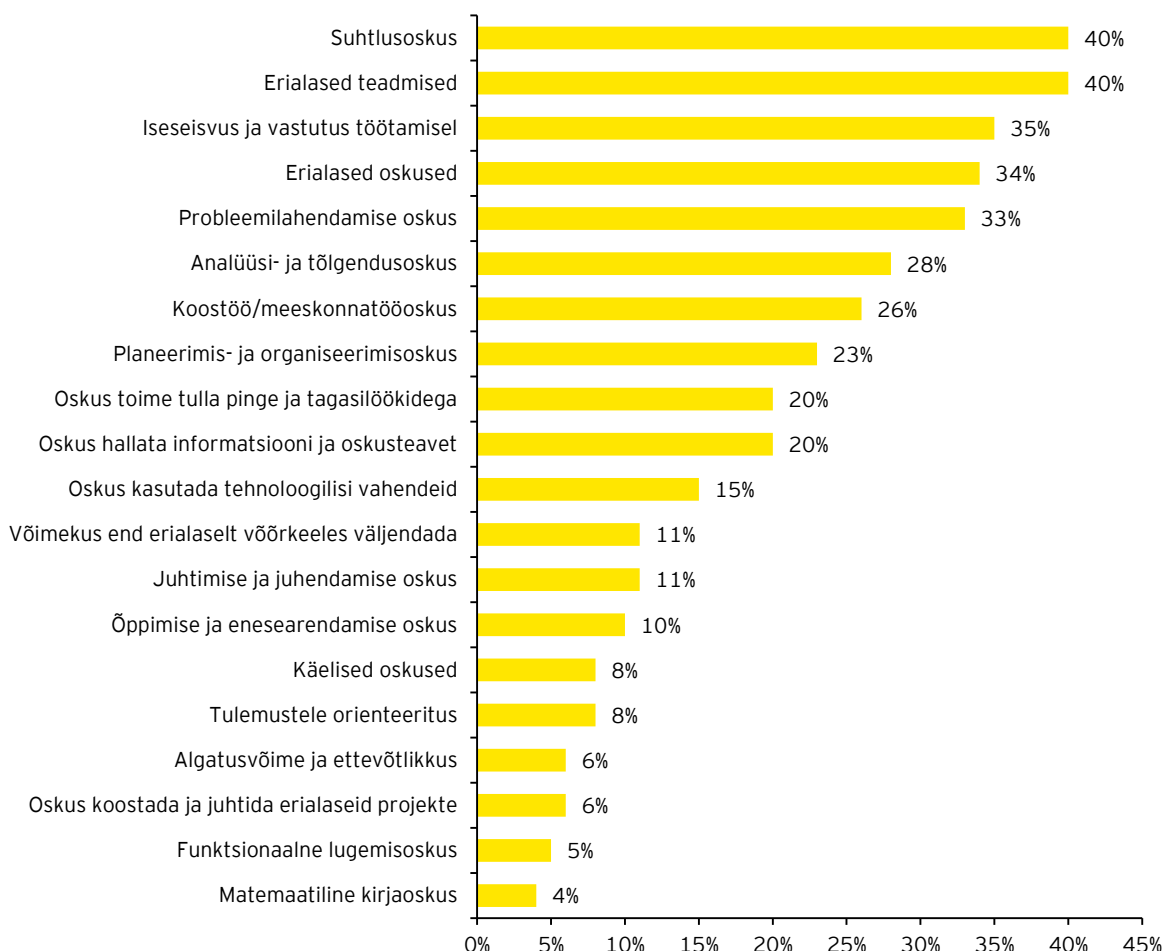
⁹⁷ Haridus- ja Teadusministeerium. <https://www.hm.ee/et/tegevused/uuringud-ja-statistika/rahvusvaheline-taiskasvanute-oskuste-uuring-piaac> (07.07.2017)

⁹⁸ Halapuu, V., Valk, A. (2013). Täiskasvanute oskused Eestis ja maailmas: PIAAC uuringu esmased tulemused. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

⁹⁹ Kuivõrd erinevad töökohad nõuavad erinevaid pädevusi, on vilistlastel palutud hinnata üldpädevusi nii konkreetsest ametikohast lähtudes kui ka enda üldpädevuste taset võrreldes sellega, mis vastaja ametikohal oluline on.

kirjaoskust (4%) ja funktsionaalset lugemisoskust (5%), lisaks ka oskust koostada ja juhtida erialaseid projekte (6%), algatusvõimet ja ettevõtlikkust (6%) ning tulemustele orienteeritust (8%).

Vilistlastelt küsiti muu hulgas, kas nad tegelevad lisaks põhitööle ka ettevõtlusega. Ka need, kes vastasid, et tegelevad lisaks põhitööle ettevõtlusega, ei hinnanud algatusvõimet ja ettevõtlikkust üheks kõige olulisemaks (vaid 12% pidas seda oluliseks)¹⁰⁰.

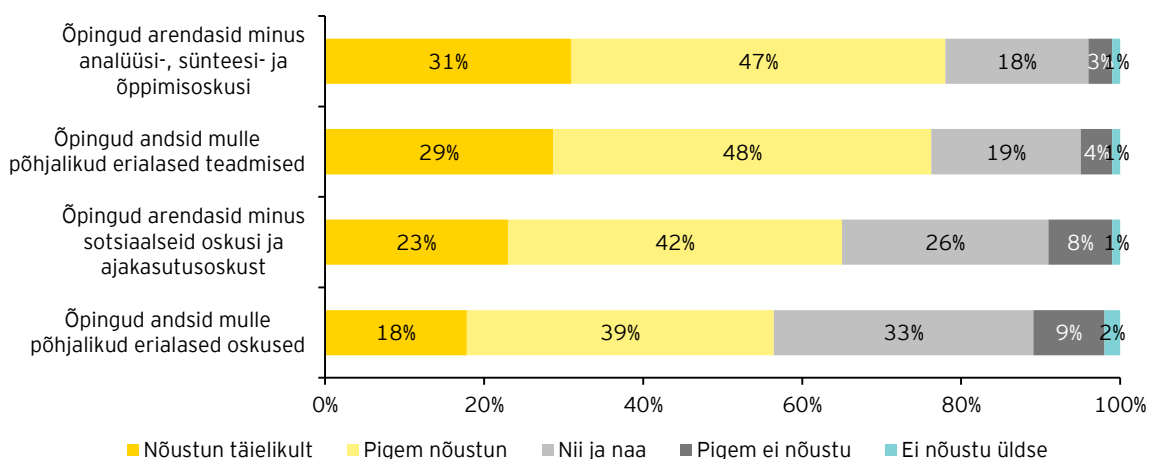
Joonis 44. Vilistlaste hinnangud kõige olulisematele pädevustele või oskustele oma praegusel ametikohal (n = 1989)¹⁰¹

Vilistlastelt uuriti ka hinnanguid sellele, kuivõrd aitasid kõrgkooliõpingud kaasa erinevate pädevuste kujunemisele. Kõige mõjusamaks pidasid vilistlased õpinguid analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskuste arendamise (78% nõustus, et õpingud panustasid nende pädevuste kujunemisesse) ning erialaste teadmiste osas (77% nõustus, et kõrgkooliõpingud panustasid nende pädevuste kujunemisesse). Erialaste oskuste arendamise osas peeti õpinguid aga vähem mõjusaks (joonis 45). Tabelites 27 ja 28 (vt lisa 2) on esitatud kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemises ka kõrgharidusõpete ja -valdkondade lõikes. Nagu selgub, siis analüüsioskuse ja sotsiaalsete oskuste kujunemisel peavad kõrgkooliõpinguid kõige mõjusamaks humanitaaria ja kunstide (39% nõustus täielikult) ning hariduse (36% nõustus täielikult) valdkonna vilistlased, samas kui näiteks loodus- ja täppisteaduste valdkonna lõpetajatest 5% sellega nõus ei olnud. Erialaste teadmiste ja oskuste pagasi kasvatamises hindavad

¹⁰⁰ Ettevõtlusega tegelemist on uuritud kõrvaltöö kontekstis, mis võib mõjutada hinnanguid ettevõtlikkuse ja algatusvõime olulisusele.

¹⁰¹ Vilistlastel paluti nimetada viis kõige olulisemat pädevust või oskust nende praegusel ametikohal. Joonisel on toodud vastavat pädevust või oskust oluliseks hinnanud kõikide vilistlaste osatähtsus, pädevused on reastatud olulisuse kahanemise järjekorras.

kõrgkooliõpingute panust kõrgeimaks hariduse ning tervise ja heaolu valdkonna lõpetajad, kusjuures kõrgkooli panust erialaste teadmiste kujunemisel hinnatakse kõrgemalt kui erialaste oskuste kujunemisel. Sotsiaalseid oskuseid arendas kõrgkool enim hariduse valdkonna vilistlaste hulgas, samas kui loodus- ja täppisteaduste valdkonna vilistlastest pea iga kaheksas selle väitega ei nõustunud. Erialaste teadmiste kujunemisesse hindavad kõrgkooliõpingute panust kõrgeimaks doktori- ja integreeritud õppe vilistlased, erialaste oskuste arengusse aga rakenduskõrgharidusõppe vilistlased (70% on nõus, et õpingud panustasid nende arengusse, mida on 13 protsendipunkti enam kui keskmiselt).

Joonis 45. Vilistlaste hinnangud kõrgkooliõpingute rollile pädevuste kujunemises (n = 2360)

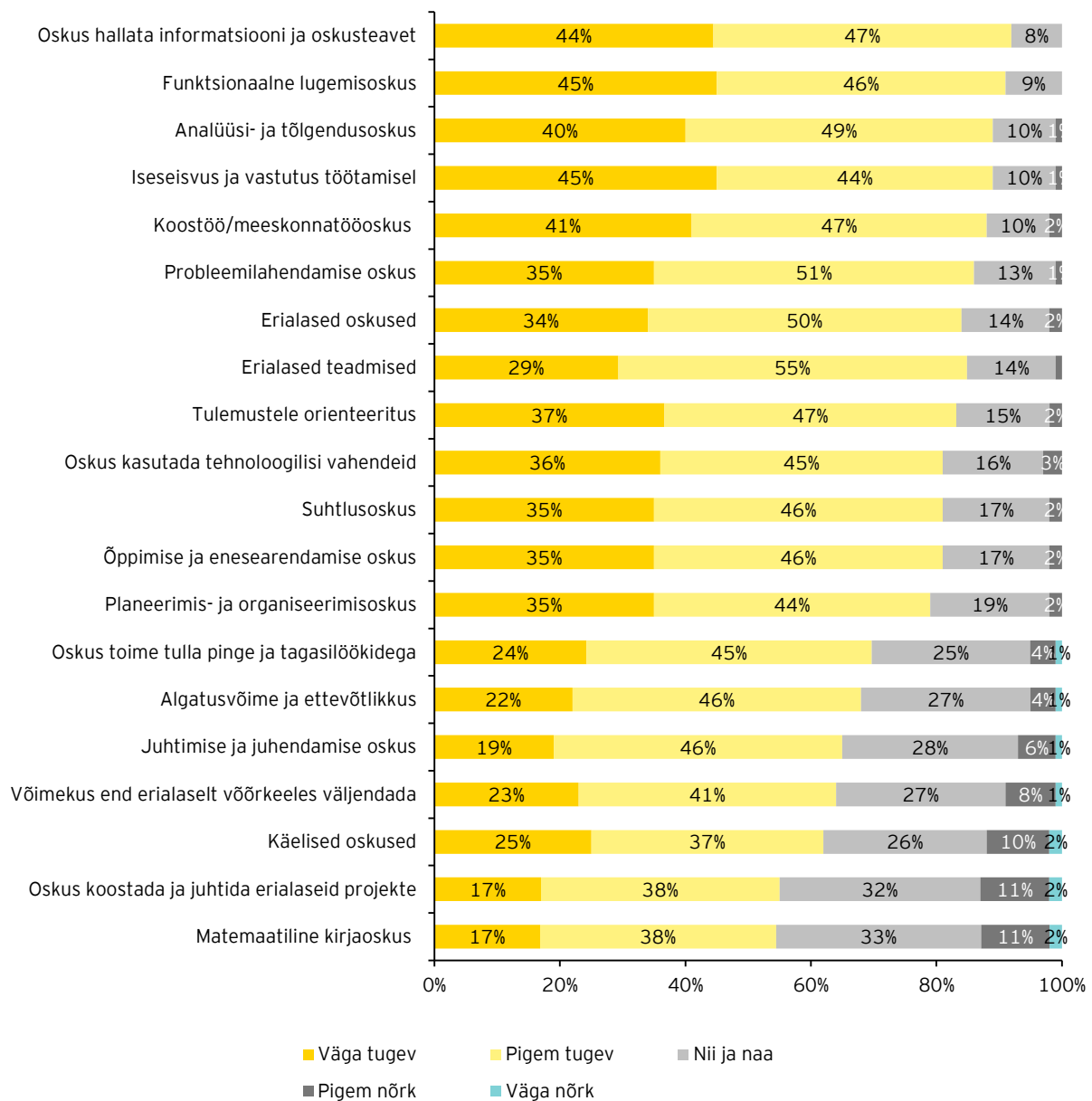
Lisaks sellele, millised pädevused on olulised töökohal, tuleb analüüsida ka vilistlaste hinnangut oma tugevusele erinevates valdkondades (vajadus, nagu öeldud, ei pruugi alati kattuda olemasolevaga), olgu selleks erialane tugevus, eneseväljendus- või planeerimisoskus või hoopis ettevõtlikkus. Joonisel 46 on toodud vilistlaste hinnangud oma tugevusele erinevates valdkondades. Osad töötajad usuvad, et nad saaksid hakkama nõudlikumate tööülesannetega, kui nende töö pakub, samas kui teised vajaks täiendavat tööalast koolitust. Tabelis 26 (vt lisa 1) on toodud vilistlaste poolt viis tööl kõige olulisemaks hinnatud pädevust ning viis kõige kõrgema enesehinnangulise tasemega pädevust kõrgharidusõpete ja -valdkondade lõikes.

Nagu juba eespool selgus, on pärast teatud teadmiste ja oskuste omandamist oluline leida neile ka rakendust, muul juhul eksisteerib oht nende pädevuste hääbumiseks. Oskuste ja pädevuste kujunemisel ning säilimisel on oluline roll näiteks ka haridustee pikkusel. Teatud pädevuste omandamise eeldus on küll nende omandamine läbi haridustee, kuid oskuste kõrgel tasemel säilimine eeldab ka nende kasutamist. Sellest tulenevalt võib pidada ka ülekvalifitseeritust mingil määral pädevuste arengu pidurdajaks, kuna sellistel inimestel on oskused ja teadmised, mida neil ei pruugi vaja minna, ning ajapikku nende tase kas hääbub või jääb areng lihtsalt seisma.¹⁰²

Veidi ootuspäraselt iseloomustab neid, kes oma pädevusi erinevates valdkondades „väga tugevaks“ hindavad, kõrgem vanus (v.a oskus kasutada tehnoloogilisi vahendeid ja oskus end erialaselt võõrkeeles väljendada, mida nooremad vilistlased hindasid endal tugevamaks) ning kõrgem kõrgharidusõpe. Meeste ja naiste enesehinnangulised pädevused väga palju ei erine, kuid erinevusi siiski esineb. Näiteks hindavad mehed end „väga tugevaks“ enam matemaatika, tehnoloogia, erialaste

¹⁰² Halapuu, V., Valk, A. (2013). Täiskasvanute oskused Eestis ja maailmas: PIAAC uuringu esmased tulemused. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

teadmiste ja oskuste ning käeliste oskuste valdkonnas, samas kui naiste enesehinnanguline pädevus¹⁰³ on kõrgem enesejuhtimise, koostöö- ja suhtlusoskuse ning planeerimisoskuse valdkonnas.

Joonis 46. Vastajate hinnangud oma pädevustele (n = 2360)¹⁰⁴

Sarnaselt rahulolu peatükis läbiviidud kirjeldava analüüsiga viidi ka pädevuste osas läbi faktoranalüüs (tabelid 29-33, vt lisa 3, ja tabelid 34-37, vt lisa 4). Analüüsist selgus, et nelja faktori kirjeldusvõime on suurem kui sinna faktorisse kuuluvate algatunnuste oma (faktorite summaarne kirjeldusvõime ligikaudu 61%). Sellest tulenevalt jätkus analüüs neljafaktorilise lahendiga, mille pööratud

¹⁰³ Arvestades vastusevarianti „Väga tugev“.

¹⁰⁴ Pädevused on reastatud küsimuse „Milline on Teie pädevus nimetatud valdkonnas?“ vastusevariantide „Väga tugev“ ja „Pigem tugev“ summa järgi.

faktormaatriks on toodud tabelis 36 (vt lisa 4). Tabelis 37 (vt lisa 4)¹⁰⁵ toodud faktorid moodustavad homogeense terviku¹⁰⁶. Analüüsi tulemusel võib faktorid jaotada neljaks:

- ▶ F1: juhtimisoskused, ettevõtlikkus
- ▶ F2: analüüsi- ja infotöötlusoskused
- ▶ F3: enesejuhtimis- ja õpioskused
- ▶ F4: erialased teadmised ja oskused

Et võrrelda, kas omandatud pädevuste ning õpingutega rahulolu vahel esineb seoseid, indekseeriti konkreetsetesse faktoritesse kuuluvad algtunnused kokku, mis vastavad üldjoontes normaaljaotusele (tabel 38, vt lisa 5). Kõik seosed on statistiliselt olulised ($p < 0,01$). Sisemiste ja välimiste rahulolutegurite vahel esineb keskmine positiivne seos ($r = 0,35$). Ka hinnangud oma pädevustele on omavahel positiivselt seotud; tugevaim seos esineb gruppide F1 (juhtimisoskus) ja F3 (enesejuhtimine) vahel. Sisemine rahulolu on pädevustele antud hinnanguga tugevamini seotud.

Eelnevalt tuginedes võib seega järeldada, et vilistlased hindavad enda omandatud pädevusi erinevates valdkondades, sh infotöötlusoskuseid, suhteliselt kõrgelt. Hinnangud oma tugevusele erialaste teadmiste ja oskuste osas on võrreldes teiste valdkondadega mõnevõrra kõrgemad, kuid suuri erinevusi siiski ei esine. Sotsiaalsete ja analüüsioskuste kujunemisel hinnatakse kõrgkooli panust väga kõrgelt, samas kui erialaste oskuste kujunemise hindamisel ollakse veidi tagasihoidlikumad.

¹⁰⁵ Loodud faktorite sisereliaablus on kõrge ($> 0,8$).

¹⁰⁶ Tabelis 37 on kontrollitud loodud faktorite sisereliaablust

2.5 Välismaalastest vilistlaste hinnangud

Lisaks vilistlaste veebiküsitlusele viidi välistudengite seas läbi ka intervjuud, mille eesmärk oli teada saada, kuivõrd vastasid välismaalastest vilistlaste Eestis läbitud õpingud ootustele, mis olid peamised põhjused Eestisse õppima asumisel, millised on välismaalastest vilistlaste kogemused seoses praktikaga ja tööturule siirdumisega, sh kui konkurentsivõimelisena end tööturul tuntakse, ning millised on vilistlaste kavatsused seoses edasiste õpingute või töötamisega Eestis. Kokku viidi läbi intervjuud 20 välisriigist pärit vilistlasega, kellest 15 lõpetasid magistriõppe, neli bakalaureuseõppe ning üks doktoriõppe. Ligi pooled intervjuueeritavatest olid pärast lõpetamist jäänud Eestisse.

Eriala ja kõrgkooli valik ning õpingute ootustele vastamine

Kui eespool selgus, et nii, nagu keskmise vastaja puhul, oli ka välisriigist pärit vilistlaste puhul eriala valikul kõige olulisem tegur huvi valdkonna või eriala vastu, kuid üsna oluliseks peeti ka kooli asukohta ning kõrgkooli ja eriala mainet. Ka intervjuueeritavate peamised eriala valikut mõjutanud tegurid ning Eestisse õppima asumise põhjused olid atraktiivne eriala ja/või õppekava Eesti kõrgkoolis, samuti sõprade või tuttavate soovitus, soov saada rahvusvahelist töökogemust, geograafiline lähedus koduriigile, taskukohane õpingute maksumus ning mõningal juhul ka n-ö juhuslik sattumine Eestisse (mh põhjusel, et teiste välisriikide kõrgkoolides olid sisseastumiskatsed lõppenud või vastaja jaoks sootuks ebaõnnestunud). Eelnimetatute kõrval toodi esile ka õpingute suhteliselt soodsat maksumust. Üks vastaja pidas muu hulgas oluliseks ka Eesti turvalist elukeskkonda.

Suurem osa intervjuueeritavatest ütlesid, et Eestis läbitud õpingud vastasid nende ootustele. Ka küsitlustulemustest selgub, et 80% lõpetajatest on õpinguid alustades teadlik oma õppekava eesmärkidest ja õpiväljunditest ning 75% välisriigist pärit vilistlastest nõustuvad¹⁰⁷ väitega, et läbitud õpingud olid vastavuses nende ootustega õppekavale. Intervjuudest selgub, et välismaalastest vilistlased hindavad enda sõnul enne õppima asumist põhjalikult õppekava sisu, kuna õpingutelt oodatakse tulemusi teadmiste, mitte üksnes kraadi omandamise näol. Seega on välisüliõpilaste ootused seotud suuresti just eriala ja õppekavaga. Üldiselt peetakse Eesti kõrgharidust siiski kvaliteetseks¹⁰⁸ ning kõrgharidusdiplomit võrdväärseks teiste välisriikide kõrgkoolidega.

„All my expectations were met in Estonia. As I said, I really liked the education system, and I managed to improve my academic and professional side and experiences by studying in Estonia. So I can definitely say that it's met my expectations.“

Positiivsena toodi esile kiiret kontakti loomise võimalust õppejõududega ning õppejõudude professionaalsust (paaril juhul oldi õpetamise teemal samas väga kriitilised). Eesti õppejõudude puhul tõid intervjuueeritavad esile ka hierarhia vähesust ning õppejõudude pigem head inglise keele taset; väga hinnati ka külalislektorite kaasamist. Eesti Üliõpilaskondade Liidu (edaspidi EÜL) hiljutine analüüs¹⁰⁹ andis aga vastupidised tulemused, mis võib tuleneda nii valimi demograafilistest kui erialastest erinevustest ning lisaks ka asjaolust, et EÜL-i analüüs käsitles praegu õppivaid tudengeid, mitte vilistlasi. Lõplike järelduste tegemisega tasub seega olla pigem tagasihoidlik, kuna see vajab põhjalikumat analüüsi. Lisaks õppejõududele toodi esile ka õppekavade sisu ning üldist elukeskkonda.

Põhjusena, miks läbitud õpingud ootustele ei vastanud, toodi õppekavade liigset „lihtsust“ (kaks vilistlast hindas kõrghariduse omandamist liialt vähe pingutustnõudvaks), tugisüsteemi kvaliteeti ning õpetamistehnikad (vastanud välisüliõpilastest mitmed olid ka varem mõnes välisriigi kõrgkoolis õppinud, mistõttu osati tuua võrdlusi ka teiste kõrgkoolidega, peamiselt puudutas see madalat välisõppejõudude (professorite) arvu Eesti kõrgkoolides).

¹⁰⁷ Vastusevariantide „Nõustun täiesti“ ja „Nõustun“ summa.

¹⁰⁸ Intervjuueeritavate seas oli nii rahvusvaheliste suhete, avaliku halduse, kommunikatsiooni, rahvusvahelise ärikorralduse, tehnika, arhitektuuri, kunstide kui õiguse erialade vilistlasi.

¹⁰⁹ Rahvusvaheliste tudengite olukord Eestis 2016. (2017). Tallinn: Eesti Üliõpilaskondade Liit.

„One thing that myself and most of my friends reflect back on is the teaching quality and it was sometimes quite poor, [---] And the local lectures 1/3 were mostly terrible, the senior professors seemed to not care at all and they probably did not want to teach in English also. Then there were people who were brilliant, I really enjoyed their courses. And then the lecturers were something in the middle, my friends thought they were a little boring, their teaching style was like that..”

Välistudengite jaoks on väga oluline tugisüsteem, mis mitmete intervjuueeritavate hinnangul ei ole Eesti kõrgkoolides piisavalt heal tasemel (üks intervjuueeritav oli ka ise teistele rahvusvahelistele tudengitele mentor, aitamaks neil Eestiga kiiremini kohaneda).

“Here it’s like you have to push for everything on your own, [---] in a sense that yeah, then you learn things, but you just spend so much time on that. About counseling, not only in terms of when you’re homesick, but in terms of if you’re a foreigner, you come here, you start studying, and not only will you be homesick, because you are abroad, but because the study process might be very different, and there is no qualified support for that.”

Esile toodi ka informatsiooni (stipendiumid, üritused või praktikakoha leidmine) piiratud kättesaadavust ning rahulolematud oldi õppekorralduslike teemade osas. Järgnevalt on toodud üks negatiivne ning üks positiivne kogemus seoses õppekorraldusega.

„I also had teachers who, for example, booked a too small room to fit everybody in, and then they said, “The foreigners, go home, and we will post an article, and you can write an essay,” instead of teaching them. And the irrational part is that the foreigners are actually those who have to pay for their studies, whereas the Estonians are supported by the government in Estonia.”

„Well, we had several very good lecturers, of course with a very good English. And well, the most important aspect for me was to practice my English as much as I can to increase the level, and I managed. So, I’m very grateful to that deal.”

Õppekavade spetsialiseerumise osas oldi nii arvamusel, et need peaks olema rohkem fokuseeritud, kui nähti ka näiteks sotsiaalteaduste laiapõhjalisust pigem tööturul eelisenä. Kuigi õpinguid Eestis hinnatakse pigem taskukohaseks, leidub ka neid, kelle hinnangul on õpingute hind nende käigus jagatavate teadmiste kohta liiga kallis.

„I mean, €3,000 for Estonia, that’s a pretty big amount of money, even today, because in the English program everyone has to pay, also Estonian students, too.”

„Considering Germany, Netherlands, these countries, Belgium, they have very low fees. In Germany I think it is 500 euros for a semester, for this high rated - Heidelberg etc, really good schools. Belgium like 700, in Holland it’s a bit more, close to 2000 euros per year. So these are you know much cheaper in their own countries and higher ranked universities. You should have a real incentive then to come study in Estonia, because you are paying tuition fees that do not consider the other aspects of like cheaper life and things like these. [---] I think those are the things, there is no point in asking 5000 euros for master studies in Estonia, because then you will not attract people if you do not have something very specific for their needs.”

Praktika ja tööturg

Ligikaudu pooled vilistlastest käisid õpingute ajal praktilal ning pooled mitte. Üksikute vilistlaste õppekavadel oli praktika sooritamise ka kohustuslik, kuid seda sooviti teha pigem just vabatahtlikel põhjustel, kogemuse saamiseks. Praktikakohad leiti valdavalt iseseisvalt. See oli osade vilistlaste hinnangul mõneti problemaatiline, kuivõrd vähene ingliskeelne informatsioon praktikavõimaluste

kohta tegi selle keeruliseks. Inglisekeelse informatsiooni ebapiisavuse probleemi toodi esile ka EÜL-i rahvusvaheliste tudengite analüüsis.

Mitmete intervjuueeritavate õppekavad ei sisaldanud kohustuslikku praktikat, kuid ligikaudu pooled vastajatest praktika siiski sooritasid. Praktikat hinnatakse oluliseks nii tööturule sisenemise kui õpingute ajal omandatud teadmiste kinnistamise kontekstis. Need, kes praktikat ei sooritanud, tõid põhjuseks juba töötamise (ning seega täiendava töökogemuse saamise vajaduse puudumise) või probleemid praktikakoha leidmisel. Küsitlustulemustest selgus, et 55% välisriigist pärit vilistlastest ei olnud praktikavõimalustega rahul ning vaid ligikaudu kolmandik (38%) nõustus väitega, et õppekava sisaldas piisavalt praktikat töökeskkonnas.

Mitmed nendest, kes praktika sooritasid, said seda teha ka välisriigis, mõnes rahvusvahelises organisatsioonis. Kuigi üldiselt olid praktika sooritanud vilistlased sellega rahul, toodi soovitusena siiski esile suurema koostöö vajalikkust tööandjatega.

„And also, I think that in Estonia the hierarchies are pretty flat. It means that if you do your job good, it doesn't mean you can be an intern, but you will still be given some responsibility. It means that if you're doing good, you will be part of whatever. Like it's not like, "Oh, do the copies" or something like that.”

„They (the university) could support with the methodology to develop skills. Or some sort of internship reports where you have to develop skills in order to write that, in that sense they could support. But I think, if you can not find a place to do internship then you are already lacking a lot so this is one thing the university needs to fix.”

Kolm neljandikku küsitlusele vastanud välistudengitest tunneb end tööturul konkurentsivõimelisena. Ka intervjuude põhjal võib väita, et pigem tuntakse end rahvusvahelisel tööturul konkurentsivõimelisena, kuid siinkohal hinnatakse pigem kõrgharidusdiplomit kui asjaolu, et tegemist on just Eesti kõrgharidusdiplomiga. Kõige positiivsemalt hinnatakse Eesti kui väikeriigi pakutavaid võimalusi kontaktide loomiseks tööandjatega ehk nn *networking*'ut.

Õpingute ajal loodud kontaktid on olulised tööturule sisenemisel, eeskätt rahvusvaheliste vilistlaste jaoks. Siiski tundsid mõne eriala vilistlased, et nende valdkonnas olid võimalused kontaktide loomiseks piiratud (näiteks õigusteaduse eriala tudengid tõid esile, et see oleks neil aidanud lihtsamini tööd leida ning kohtuda oma valdkonna tipptegijatega). Koostöös isikuomadustega loob see tööturul suured konkurentsieelised.

„This is actually what I mean in this thinking that this diploma you get in every place. So this is something... you know the value is the same for all. You get your masters you get your diploma, you get your A levels and whatever. But the contacts, this is one thing that would help you to go further. I think at least that I did not get this contacts. I got them from some other places. In this point the value is kind of zero from one to five.”

Tööandjad olid intervjuueeritavate sõnul pigem mõistvad ning diskrimineerimist ei tajutud. Eestis tööturule sisenemine oli vähem problemaatiline nende vilistlaste jaoks, kel juba varasem õpi- ja töökogemus kas kodu- või välisriigis omandatud. Kuigi kindlaid mustreid tööturule sisenemisel ei esinenud, tõid peaaegu kõik vastajad välja, et tööturule sisenemisel on peamine takistus keelebarjäär.

„If you come here, and you don't speak, then you feel very socially excluded, and this is a very big issue.”

Keeleprobleem on tööturu kontekstis vähem problemaatiline rahvusvahelistes organisatsioonides, kus inglise keele oskus on suur eelis, ning infotehnoloogia valdkonnas. Vilistlaste sõnul oli üheks probleemiks eesti keele õppimisel keeleainete kattumine teiste erialaainetega tunniplaanis:

"I think the university had some courses, but I think these were overlapping with the other studies. So that is why I did not go more for this."

"We only have Introduction to Estonian Language for Foreigners. We can only study it for one semester, and that's it. I mean, okay, if you're coming from--really, you learn very basic words. It doesn't really-- of course it helps, but there were students who wanted to continue, but it's not possible. And that also I don't understand, because I'm sure there are many teachers, and I'm sure there's money for that."

Edasised kavatsused

Nagu eespool kirjeldatud, olid intervjuude toimumise hetkel Eestisse jäänud ligi pooled välismaalastest vilistlased. Siiajäamise peamised põhjused on seotud enamasti töökoha või perekonnaga. Mitmed Eestist lahkunud vilistlased oleks aga hea pakkumise korral ning piisava eesti keele taseme omandamisel nõus siia tagasi kolima. Mõned vilistlastest on alustanud Eestis ka oma ettevõttega.

Peamise takistusena Eestisse jäämisel või siia tagasitulekul nähakse nii piisava keeleoskuse puudumist kui madalat töötasu. Kuigi, nagu öeldud, rahvusvaheliste organisatsioonide puhul ning IT valdkonnas ei ole väga kõrge eesti keele oskuse tase vajalik, siis spetsiifilisemates (nt keskkonnahoid või meditsiin) on see möödapääsmatu. Ka uuringuassistentidena (st akadeemilises keskkonnas) töötanud vilistlased hindasid madalat eesti keele taset väiksemaks takistuseks. Keelebarjääri problemaatika tõi esile ka EÜL-i hiljutine rahvusvaheliste tudengite uuring.

Madal töötasu mõjutab ka vilistlaste akadeemilisi valikuid, mistõttu on akadeemilise karjääriga Eestis jätkata soovivate vilistlaste arv tagasihoidlik. Mitmed intervjuueeritavatest (magistri- ja doktoriõppe vilistlased) nägid teadustööga jätkamise takistusena madalat rahalist toetust ja töötasu.

"But of course, education is one thing you cannot really make jokes about. It is something that needs to be supported. Supported even more. More funds should be available, because this gives back to the society so much in return."

Eestis uurimistöö jätkamise takistusena mainiti ka piisava hulga inglisekeelsete andmebaaside puudumist (toodi esile näiteks õiguse valdkonnas). Potentsiaalset koostööd Eesti kõrgkoolidega teadustöö osas välisriigist nägid siiski mitmed.

Kokkuvõttes võib täheldada, et suur osa välisriigist pärit vilistlastest pigem siiski soovitsid (sh mõni on seda juba ka teinud) Eestit õppimiskohana ja seda mitte üksnes kõrgkoolide või erialade maine pärast, vaid ka kui üldises plaanis head keskkonda. Kõrghariduse osas ollakse küll teatud aspektides kriitilised, kuid rahulolu üldiselt omandatud kõrgharidusega pidas küsitluse andmetel heaks iga üheksas välisriigist pärit vilistlane. Eesti kui IT-riik meelitab eeskätt infotehnoloogia valdkonna ning avaliku halduse eriala vilistlasi.

3. Kokkuvõte

Haridus- ja Teadusministeerium (edaspidi HTM) viis koostöös Ernst & Young Baltic AS-iga läbi Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuringu, et koguda sisendit Eesti kõrghariduspoliitika kujundamiseks ning kõrgkoolide õppetöö arendamiseks. Uuringu eesmärgiks oli anda ülevaade **Eesti kõrgkoolide vilistlaste õpingutega seotud taustast, lõpetamisjärgsest tegevusest, toimetulekust tööturul ning omandatud pädevustest ja rahulolust õpingutega, samuti anda kõrgkoolidele tagasisidet õppetöö kvaliteedi kohta.** Ühtlasi võimaldas uuring hinnata muutusi võrreldes varasemate aastatega, kuna sarnaseid uuringuid on tehtud ka 2006., 2009. ja 2012. aasta vilistlaste kohta.

3.1 Ülevaade uuringust

Uuring viidi läbi 2015. aastal Eestis kõrghariduse omandanud vilistlaste seas 2017. aasta seisuga kõrgharidusõpet pakuvate kõrgkoolide osas. Uuring hõlmas 20 Eesti kõrgkooli, sh 7 ülikooli ning 13 rakenduskõrgkooli. Uuringu raames viidi läbi veebipõhine ankeetküsitlus, millele vastasid 2015. aastal Eestis kõrgkooli lõpetanud isikud. Kokku lõpetas 2015. aastal Eesti kõrgkooli ligikaudu 10 000 tudengit. Lisaks kuulusid uuringu sihtrühma ka Eesti kõrgkoolide 2013.-2015. kalendriaasta jooksul lõpetanud välisriigist pärit vilistlased, kellega viidi lisaks küsitluses osalemisele läbi intervjuud.

Küsitlusele laekus kokku 2358 kvaliteetset vastust, mis moodustab ligikaudu 23% üldkogumist. Valimi maht on esinduslik ning seega võib laiendada uuringu tulemusi kõikidele vilistlastele. Küsitlus viidi läbi eesti, inglise ja vene keeles ning igal vastajal oli võimalik valida sobilik vastamise keel. Eestikeelse ankeedi täitjaid oli vastanute hulgas 92%, vene ja inglise keeles täitis ankeedi mõlema keele puhul 4% vastajatest. Kõige rohkem vastuseid laekus kolme kõige suurema ülikooli vilistlaste hulgast, ligi kolmandik (28%) vastustest laekus ülejäänud 17 kõrgkooli vilistlastelt. Vastanutest 4% moodustasid vilistlased, kes lõpetasid perioodil 2013-2015 Eesti kõrgkooli välistudengina. Küsitlusele vastanute hulgas oli ligikaudu kolm neljandikku naisi ning üks neljandik mehi. Peaaegu kaks kolmandikku vastanutest olid nooremad kui 30 eluaastat.

Selleks, et tagada küsitlusandmete parem vastavus uuringu üldkogumile, kaaluti veebiküsitlusega kogutud andmestikku kolme tunnuse alusel: lõpetatud õppeasutus (20 kõrgkooli), lõpetatud kõrgharidusõpe (5 õpet) ning õppevaldkond (8 valdkonda). Vastuste profiil oli üldkogumiga kooskõlas ning olulisi kõrvalekaldeid ei esinenud.

Lisaks veebiküsitlusele viidi läbi 20 intervjuud välismaalastest vilistlastega, et koguda põhjalikumaid andmeid nende hinnangute ja rahuolu kohta. Intervjuude käigus uuriti välistudengina õppinud vilistlastelt põhjuseid Eestisse õppima asumiseks ning küsiti, kuivõrd vastasid nende lõpetatud õpingud ootustele, millised olid nende praktikakogemused ja kas nad soovitsid Eesti kõrgkooli õppima asumist. Lisaks uuriti nende tööturule siirdumist, rahulolu oma konkurentsivõimega tööturul ning edasisi plaane seoses Eestis õpingute jätkamise või tööle asumisega. Intervjueeritavate seas oli erineva päritolumaaga vilistlasi, samuti erinevate kõrgkoolide ning kõrgharidusõpete lõpetanud. Alljärgnevalt on toodud ülevaade uuringu olulisematest tulemustest peamiste uurimistemade lõikes.

3.2 Uuringu tulemused

Eriala ja kõrgkooli valiku põhjused

Uuringust selgus, et peamine tegur eriala või kõrgkooli valikul oli vilistlaste jaoks isiklik huvi valdkonna või eriala vastu, mida pidas oluliseks või väga oluliseks 96% vastanutest. Huvi valdkonna või eriala vastu on ülekaalukalt kõige olulisem tegur kõikide õppevaldkondade puhul. Lisaks isiklikule huvile mängivad eriala valikul olulist rolli ka perspektiivikus tööturu kontekstis, kuna tähtsaks hinnatakse ka töö leidmise võimalust (73% peab oluliseks) ning head palka tulevikus (66% peab oluliseks). Valikut mõjutavad ka kooli ja eriala maine, kusjuures kooli mainet peetakse olulisemaks kui eriala mainet. Uuringu andmetel on võrreldes 2012. aastaga veidi kasvanud majanduslike põhjuste (nt tasuta õppekoht, jõukohane õppeteenustasu) olulisus eriala valikul.

Karjäärinõustamise teenust ning vanemate või tuttavate soovitusi ei peeta sarnaselt varasematele vilistlaste uuringutele enamasti eriala või kooli valikul oluliseks. Karjäärinõustamine omas eriala või kooli valikul olulist mõju vaid 7% vilistlaste puhul (2015), kusjuures õppevaldkondade lõikes oli karjäärinõustamine kõige olulisemaks teguriks tervise ja heaolu valdkonnas (9% vilistlaste jaoks oluline).

Ka välistudengina õppinute jaoks olid eriala ja kõrgkooli valikul kõige olulisemateks teguriteks huvi valdkonna/eriala vastu ning töö leidmise võimalused. Samas peavad välistudengid vähem oluliseks tulevikus hea palga teenimise võimalust (peab oluliseks 49% välistudengitest ning 66% üldvalimist; kõige olulisemaks peavad seda tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna, kõige vähem oluliseks aga humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlased). Teisalt on välisüliõpilastele üldvalimiga võrreldes olulisem aga näiteks karjäärinõustamine (vastavalt 26% ja 7%).

Välismaal õppimise või praktilal viibimise kogemused

Ligikaudu viiendik (22%) kõikidest vastanutest viibisid seoses õpingutega kas lühi- või pikaajaliselt välisriigis. Ligi pooled (45%) nendest, kes viibisid õpingutega seoses välisriigis, viibisid lühiajalisel õppereisil, konverentsil, osalesid teadustöös, suve- või talvekoolis vms. Peaaegu neljandik (24%) välismaal viibinutest olid õppinud välisriigis ühe semestri, veidi enam kui viiendik (22%) viibis seal enam kui ühe semestri vältel ning keskmiselt iga kuues välisriigis viibinud vilistlane viibis välisriigis alla ühe semestri.

Õppevaldkondade lõikes viibisid õpingute ajal välisriigis enim humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlased (39% vastanutest). Kõige vähem mobiilsed olid hariduse valdkonna vilistlased, kellest vaid 9% viibis õpingutega seoses välisriigis. Õpete lõikes olid õpingute ajal kõige mobiilsemad doktoriõppe tudengid, kellest 90% viibis õpingute ajal välismaal (sh 80% lühiajaliselt), teiste kõrgharidusõpete vilistlased olid õpingute ajal oluliselt vähem mobiilsed. Kui doktoriõppes viibitakse välismaal enamasti lühiajaliselt, siis bakalaureuseõppes on kõige levinum viibida välismaal ühe semestri või kauem. Siin mängib rolli nii bakalaureuseõppe vilistlaste madalam keskmine vanus (kõrgemate vanusegruppide esindajad peavad mobiilsuse takistuseks nii lahusolekut perekonnast kui tööil käimist) kui ka mobiilsuse erinevate toetusmeetmete (sh Erasmus ja erinevad toetusmeetmed doktoriõppes) võimalused.

Seoses õpingute või praktikaga välismaal viibinud vilistlastest peaaegu viiendik ei kogenud enda sõnul välismaal oldud aja jooksul mingeid probleeme. Rohkem kui kolmandik välismaal käinutest pidasid väga oluliseks või oluliseks probleemiks välisriigis õppimisega kaasnevaid rahalisi kulutusi, ligikaudu kuuendiku jaoks oli probleemiks õppeainete või õppekava mitte-ühildumine kodukõrgkooli õpingutega.

Rahalised kulutused oli ka peamiseks põhjuseks, miks välismaale õppima või praktikale ei mindud (oluline takistus 60% nende vastanute jaoks, kes välismaal õppimas või praktilal ei käinud). Poolte vastanute jaoks takistas seoses õpingute või praktikaga välismaale minekut lahusolek lähedastest või

tööl käimine, mis ei võimaldanud välisriiki õppima minna. Peaaegu kolmandik välismaal mitte-viibinud vilistlastest tõid välja, et neil puudus motivatsioon välisriiki õppima või praktikale minemiseks.

Õpingute ajal töötamine

Uuringu andmetel töötas õpingute ajal enam kui kolm neljandikku vilistlastest, sealjuures töötasid ligikaudu pooled vilistlastest nii enne õpingute algust kui õpingute ajal ning neljandik asusid töötama alles õpingute ajal¹¹⁰. Vaid neljandik uuringus osalenud vilistlastest ei töötanud õpingute ajal, sh keskmiselt iga seitsmes ei töötanud ei enne õppima asumist ega ka õpingute ajal. Kui 2009. aasta uuringu andmetel töötas õpingute ajal 80% vastanutest, siis 2012. aastal oli see näitaja 74% ning 2015. aastal 76%.

Ootuspäraselt oli kõrgematel kõrgharidusõpetel õpingute ajal töötamine rohkem levinud. Doktoriooppes õppinud ja samal ajal töötanud inimeste osatähtsus oli 90%, mis tähendab, et vaid üks kümnest doktoriooppe vilistlasest ei töötanud õpingute ajal. Magistrioppe vilistlastest töötas õpingute ajal 80%, kellest kolm neljandikku töötasid juba enne magistrioppesse astumist. Bakalaureuseoppe ning integreeritud oppe vilistlased on võrreldes teiste õpetega veidi vähem õpingute ajal tööturul hõivatud.

Kuni 24-aastaste seas on õpingute ajal töötavate tudengite hulk kõige madalam, vanusegrupis 40 ja vanemad on õpingute ajal töötavate tudengite osatähtsus ligi 90%. Õpingute perioodil olid tööturul kõige aktiivsemad sotsiaalteaduste, äriduse ja õiguse (84% töötas õpingute ajal), tervise ja heaolu (80% töötas õpingute ajal) ning hariduse (79% töötas õpingute ajal) valdkonna üliõpilased. Vilistlaste hinnangul on majandusliku toimetuleku tagamine õpinguteaegse töötamise kõige olulisemaks põhjuseks, seda nii 2012. kui 2015. aasta uuringu kohaselt. 2015. aasta vilistlaste uuringus vastas 63% vilistlastest, et nad töötasid õpingute ajal seetõttu, et poleks muidu majanduslikult toime tulnud, lisaks soovis 44% vastanutest tõsta oma elatustaset. Muu hulgas peetakse olulisteks teguriteks ka eneseteostuse soovi (48%) ning soovi omandada erialast (37%) või üldist töökogemust (36%).

Välisriigist pärit vilistlastest töötasid õpingute ajal ligikaudu pooled (52%). Need välisriigist pärit vilistlased, kelle praegune töö asub Eestis, olid kõik õpingute ajal tööturul aktiivsed. Välisstudengitega tehtud intervjuudes uuriti samuti Eesti tööturule siirdumise problemaatikat ning intervjuudel toodi peamise takistusena tööturule siirdumisel välja keelebarjääri: mitmed vastajad tõid esile, et sorava eesti keele oskuse puudumine on tööturule sisenemisel takistuseks. Kuigi mõned vastajad valdasid ka baastasemel eesti keelt, ei olnud see nende hinnangul piisav, et Eesti tööturul hakkama saada (erandina toodi esile IT-sektorit, kus eesti keele kõrge tase pole töötajate palkamisel alati kõige olulisem). Välismaalastest vilistlastest pidasid vajalikuks õppekavasisese eesti keele õppe laiendamiseks.

Uuringu andmetel lõpetas õpingud nominaalajaga 61% kõikidest vastajatest. Õpingute kestus varieerub suurel määral olenevalt kõrgharidusõpetest. Kõige enam on nominaalajaga lõpetajaid rakenduskõrghariduse lõpetanute seas, kellest ligikaudu kolm neljandikku lõpetasid õpingud nominaalajaga või sellest kiiremini. Kõige sagedamini pikenevad õpingud aga doktoriooppes, kus vaid kolmandik lõpetab õpingud nominaalajaga või kiiremini. Valdkondlikult on enim nominaalajaga lõpetajaid tervise ja heaolu valdkonna erialadel, mille ühe põhjusena võib välja tuua õpinguteaegse töö ja õpitava eriala suuremat seotust võrreldes teiste valdkondadega. Kõige sagedamini pikenevad õpingud aga humanitaaria ja kunstide ning sotsiaalteaduste, äriduse ja õiguse valdkonnas, kus ligikaudu pooled vilistlastest lõpetasid õpingud nominaalajaga.

Nagu selgus, on nominaalajaga lõpetamine seotud ka õpinguteaegse töötamisega. Võib täheldada, et nominaalajaga või sellest kiiremini lõpetanud vilistlaste osatähtsus on mõnevõrra kõrgem nende seas,

¹¹⁰ Uuringu kontekstis ei olnud „töötamist“ ajaliselt ega mahuliselt piiritletud, mistõttu võidi seda mõnevõrra erinevalt tõlgendada. Töötamiseks loeti uuringu kontekstis ka tegevteenistuses kaitseväes.

kes õpingute ajal ei töötanud: nendest, kes töötasid nii enne õpinguid kui õpingute ajal, lõpetas nominaalajaga või kiiremini 59% vilistlastest; nendest, kes õpingute ajal töötamise lõpetasid (kuid enne töötasid), lõpetas nominaalajaga või kiiremini 77%.

Õppetoetused

Uuringule vastanud vilistlastest 60% said õpingute käigus mingil ajal õppetoetust või stipendiumi. Vaadates toetuse või stipendiumi saajate jagunemist õppevaldkondade vahel, selgub, et toetuse/stipendiumi saajate osakaal oli kõrgem loodus- ja tehnikateaduste erialade vilistlaste seas. Näiteks said tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna vilistlastest toetust/stipendiumit enam kui kolm neljandikku (78%), samas kui sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse erialade vilistlaste puhul oli see näitaja kaks korda väiksem (41%).

Uuringust selgub ka, et õppetoetuse või stipendiumi saamine ei mõjutanud üldjuhul õpinguteaegset töötamist. Kaheksa kümnest õppetoetuse või stipendiumi saajast hindasid, et see ei mõjutanud nende õpinguteaegset töötamist, ning üksnes iga kümnes lõpetaja sai tänu sellele oma töökoormust vähendada. Vaid 1% kõikidest vilistlastest vastas, et sai tänu stipendiumile töötamise lõpetada. Kõige suurem toetuse/stipendiumi saajate osatähtsus on doktoriõppes, kellest peaaegu kolmandik sai tänu sellele vähendada oma töökoormust või sootuks töötamise lõpetada. Õppetoetust saanute seas oli rohkem nominaalajaga lõpetajaid kui õppetoetust mitte-saanute seas.

Tugisüsteemidega rahulolu ja VÕTA

Vilistlastelt uuriti, kas nad said õpingute ajal piisavalt oma õpinguteks tuge. Ligi pooled vilistlastest (48%) hindasid, et neil ei olnud sellist tuge õpingute ajal vaja. Ligi kolmandik (31%) vastanutest said oma hinnangul õpinguteks piisavalt tuge, samas kui kümnendik vilistlastest leidsid, et tugi ei olnud neile piisav. Keskmiselt iga üheksas 2015. aasta vilistlane ei olnud üldse tugiteenuste kasutamise võimalusest teadlik. Kõrgharidusõpete lõikes ei ole tugiteenuste olemasolust teadlikkuses suuri erinevusi.

Eesti keeles ankeedi täitnud vastajatest ei vajanud pooled tugisüsteemide abi, inglise ja vene keeles vastanute hulgas oli tugisüsteemide abi vajavaid vilistlasti rohkem. Välisüliõpilaste hulgas oli tugisüsteemide abi vajajaid rohkem (vaid 22% ei vajanud abi) kui kohalike tudengite hulgas. Ligikaudu neljandik välisüliõpilastest ei olnud tugisüsteemide kasutamise võimalusest teadlikud.

Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist (VÕTA) oli taotlenud 32% küsitlusele vastanutest, kellest enamiku puhul oli seda õppekava täitmisel ka arvestatud. Peamiseks põhjuseks, miks VÕTA-t ei taotletud, oli sobivate varasemate õpingute või töökogemuse puudumine. Vaid paar protsenti vastanutest ütles, et taotlemata on jäetud liiga keeruka taotlemisprotsessi tõttu.

Õpingutejärgne tegevus

Õpinguteaegne töökogemus omab mõju edaspidistele valikutele ja võimalustele. Kui eespool selgus, et juba õpingute ajal ollakse tööturul suhteliselt aktiivsed, siis aktiivsus tööturul jätkub ka pärast õpinguid. Uuringu läbiviimise hetkel olid 84% vastanutest tööturul hõivatud, kusjuures neljandik neist (21%) õppis samal ajal, ning üksnes 2% vastanutest ei töötanud ega õppinud.

Kõik doktoriõppe vilistlased, v.a mõned lapsehoolduspuhkusel viibivad isikud, on suundunud peale õpingute lõpetamist tööle (94% töötavad). Ka magistriõppe vilistlastest enamik on tööturul aktiivsed. Teiste kõrgharidusõpetega võrreldes on bakalaureuseõppe vilistlased tööturul vähem hõivatud (78% töötab), mis on tingitud paljuski suurest edasiõppijate osatähtsusest.

Praegu töötavatest vastanutest töötavad kolm neljandikku omandatud erialale lähedasel ametikohal. Kõige vähem on praegune töökoht ja omandatud eriala seotud bakalaureuseõppe vilistlaste puhul, milles võib mängida rolli bakalaureuseõppe vilistlaste suhteliselt madal keskmine vanus ning sellest

tulenevalt ebapiisav töökogemus erialase töö leidmiseks, samuti bakalaureuseõppe eripära, mis pole mõeldud kitsaks erialaseks ettevalmistuseks. Õppevaldkondade lõikes töötab õpitud erialale lähedasel ametikohal enim tervise ja heaolu, põllumajanduse ning hariduse valdkonna vilistlasi, sarnane tendents esines ka õpinguteaegse töökoha ja õpitava eriala vastavuse analüüsis. Kõige kauem võttis erialase töö leidmine aega humanitaaria ja kunstide ning sotsiaalteaduste valdkonna vilistlastel, kellest ligi kümnendik otsis erialast tööd vähemalt ühe aasta. Esimese kuue kuuga leidsid endale erialase töö kõige kiiremini teeninduse ja hariduse valdkonna vilistlased. Huvitava aspektina võib täheldada vilistlaste jaotumist lähtuvalt praegusest töökohast: kõikidest vastanutest töötab 70% neljas suuremas Eesti linnas (sh Tallinnas töötab neist 51%), 6% vastajate töökoht asub aga välisriigis (sh välisriigist pärit vilistlased).

Ligi neljandik hetkel mitteõppivatest vilistlastest arvasid, et nad jätkavad/alustavad lähiajal uusi õpinguid. Vilistlaste suhteliselt kõrget õpingutega jätkamist ja jätkamise kavatsust iseloomustab ülekaalukalt enesetäienduse soov, kuid olulised tegurid on ka soov saada parem töökoht või kõrgem palk. Nende vilistlaste hulgas, kes õpingutega jätkata soovivad, on tasemeõppes jätkata soovivate vilistlaste osatähtsus suurim just loodus- ja täppisteaduste valdkonnas, samuti humanitaaria ja kunstide valdkonna vilistlaste seas.

Rahulolu õpingutega

Üldiselt on 2015. aasta kõrgkoolide vilistlased läbitud õpingutega rahul, kuid rahuloluhinnangud varieeruvad eri tegurite osas. Rahulolu oli kõrgem isiklike valikute osas, sh kõrgkooli valik (92% rahul), tööalane toimetulek (89% rahul) ning õppekava või eriala valik (89% rahul). Rahulolu on mõnevõrra madalam väliste ehk kõrgkoolist tulenevate tegurite osas. Kõige rahulolematumad olid vilistlased praktikavõimaluste (38% pole rahul) ning õppetöö korraldusega (27% pole rahul). Praktikavõimalustega rahulolu hindasid kõige kõrgemalt rakenduskõrgharidusõppe vilistlased (77% olid väga rahul või pigem rahul), samas kui teiste kõrgharidusõpete puhul on praktikavõimalustega rahul vaid ligikaudu pooled. Õppevaldkondade lõikes hindasid praktikavõimalusi kõige madalamalt põllumajanduse (51% ei olnud rahul või üldse rahul), humanitaaria ja kunstide (49% ei olnud rahul või üldse rahul) ning loodus- ja täppisteaduste (47% ei olnud rahul või üldse rahul) valdkonna vilistlased. Kõige kõrgemalt hindasid praktikaga rahulolu tervise ja heaolu, hariduse ning teeninduse valdkonna vilistlased (enam kui kaks kolmandikku olid rahul või väga rahul). Kokkuvõttes võib järeldada, et rohkem ollakse rahul sisemise motivatsiooniga seotud rahuloluteguritega (enda konkurentsivõime ja võimalustega tööturul) ning vähem väliste ehk kõrgkooliga seotud teguritega.

Välisüliõpilaste rahulolu kõrghariduse omandamise ja oma olukorraga tööturul sarnaneb kohalike vilistlaste hinnanguga. Üheksa kümnest välistudengina õppinud vilistlasest on üldiselt Eestis omandatud kõrgharidusega rahul. Kõige rahulolematumad oldi praktikavõimaluste, juhendamise aga ka kõrgkooli poolt pakutavate nõustamis- ja infoteenustega. Välistudengid oli praktikavõimaluste ja juhendamisega oluliselt vähem rahul kui kohalikud tudengid.

Analüüsi käigus uuriti ka, kuidas on omavahel seotud sissetulekute suurus ja üldine rahulolu omandatud kõrgharidusega. Keskmise brutopalka ning omandatud kõrgharidusega üldise rahulolu vahel esineb väga nõrk positiivne seos. Madalamat sissetulekut teenivad inimesed on omandatud kõrgharidusega mõnevõrra vähem rahul kui kõrgemat palka teenivad isikud. Samamoodi on üle 2000 euro suurust brutopalka teenivad isikud omandatud kõrgharidusega veidi rohkem rahul kui madalamat palka saavad isikud. Samas näitavad küsitlustulemused ka seda, et kõrgemat palka teenivad isikud on ka oma eluga üldiselt rohkem rahul.

Pädevuste kujunemine

Hariduse omandamine tähendab teatud pädevuste ja oskuste kujunemist. Tööle kandideerimisel on olulised nii erialased pädevused, kohanemisvõime kui isikuomadused, mis teevad inimese just nende organisatsioonile sobivaks. Selgus, et töökohal olulisteks pädevusteks ja oskusteks peavad vilistlased

võrdselt erialaseid kui sotsiaalseid oskusi. Erialaste teadmiste (40% pidas väga oluliseks) ja oskuste (34% pidas väga oluliseks) kõrval peetakse väga oluliseks ka suhtlusoskust (40% pidas väga oluliseks), iseseisvat tegutsemist (35% pidas väga oluliseks) ning probleemide lahendamise (33% pidas väga oluliseks) ja analüüsioskusi (28% pidas väga oluliseks), kusjuures ligi kümnendik vilistlastest ei kasuta oma töös õpingute käigus saadud teadmisi ega oskusi üldse. Kõige vähem oluliseks hinnati matemaatilist kirjaoskust, funktsionaalset lugemisoskust, oskust koostada ja juhtida erialaseid projekte, algatusvõimet ja ettevõtlikkust ning tulemustele orienteeritust (kõiki tegureid pidas oluliseks alla 10% vastanutest).

Vilistlastelt uuriti ka hinnanguid sellele, kui võrd aitasid kõrgkooliõpingud kaasa erinevate pädevuste kujunemisele. Kõige mõjusamaks pidasid vilistlased õpinguid analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskuste arendamise osas (78% nõustus, et õpingud panustasid nende pädevuste kujunemisesse) ning sotsiaalsete ja ajakasutust puudutavate oskuste osas (65% nõustus, et kõrgkooliõpingud panustasid nende pädevuste kujunemisesse). Erialaste oskuste arendamise osas peeti õpinguid aga vähem mõjusaks, kuna vaid veidi enam kui pooled pidasid kõrgkooliõpingute panust nende pädevuste kujunemisel oluliseks.

Üldiselt hindavad vilistlased oma pädevusi suhteliselt kõrgelt. Enam hindavad ennast erinevates pädevustes „väga tugevaks“ vanemad ning kõrgema haridusastme lõpetanud vilistlased. Meeste ja naiste enesehinnanguliste pädevuste puhul võib märgata, et mehed hindavad ennsat väga tugevaks enam matemaatika, tehnoloogia ning käeliste oskuste valdkonnas, samas kui naiste enesehinnanguline pädevus („väga tugev“) on kõrgem enesejuhtimise, koostöö- ning suhtlusoskuse valdkondades.

3.3 Peamised järeldused

Uuringu tulemusel võib järeldada, et võrreldes varasemate vilistlaste uuringutega (eriti 2012. aasta vilistlaste uuringuga) ei ole vilistlaste olukorras ega hinnangutes väga suuri muutunud toimunud ning Eesti kõrghariduse kvaliteeti hinnatakse küllalt kõrgelt. Kokkuvõtvalt võib uuringu andmete põhjal välja tuua järgmised olulisemad järeldused:

- 1. Eesti kõrgkoolide vilistlaste üldine rahulolu omandatud kõrgharidusega on kõrge (üheksa kümnest vilistlasest on rahul) ning kaheksa kümnest vilistlasest tunneb ennast tööturul konkurentsivõimelisena.** Kõrgemalt hinnatakse rahulolu isiklikest valikutest tulenevate teguritega, sh kõrgkooli ja eriala valik, töökohal toimetulek. Rahulolu on mõnevõrra madalam väliste ehk kõrgkoolist tulenevate tegurite osas. Kõige rahulolematud ollakse praktikavõimaluste (38% pole rahul) ning õppetöö korraldusega (27% pole rahul). Praktikavõimalustega on kõige rohkem rahul tervise ja heaolu, teeninduse ning hariduse valdkonna vilistlased ning rahulolematumad on humanitaaria ja kunstide valdkonna ning loodus- ja täppisteaduste valdkonna vilistlased. Õppetöö korraldusega rahulolu on kõige kõrgemalt hinnanud hariduse valdkonna lõpetajad, samas kui kõige kriitilisemad on humanitaaria ja kunstide ning teeninduse valdkonna vilistlased. Tööturul hakkamasaamisel peavad vilistlased oluliseks nii erialaseid kui sotsiaalseid oskusi. Erialaste teadmiste ja oskuste kõrval peetakse oluliseks ka suhtlusoskust, iseseisvat tegutsemist, probleemide lahendamise ning analüüsioskusi.
- 2. Ligikaudu viiendik vilistlastest osales õpirändes (sh nii lühi- kui ka pikaajaline mobiilsus).** Õpingute ajal olid kõige mobiilsemad doktoriõppe tudengid, kellest 90% viibis õpingutega seoses välisriigis (enamasti lühiajaliselt). Teiste õppeastmete vilistlased olid õpingute ajal oluliselt vähem mobiilsed. Välisriigis viibimise ajal peeti suurimaks probleemiks sellega kaasnevaid rahalisi kulutusi, mis oli ka peamiseks põhjuseks, miks välismaale minemata jäeti. Iga kolmas peab mobiilsuse takistuseks rahalisi põhjuseid, iga kuues aga õppekavade/erialade ühilduvust.

3. **Eesti kõrgkoolides õppijaid iseloomustab õpinguteaegne aktiivsus tööturul: enam kui kolm neljandikku vilistlastest töötasid õpingute ajal, mis on põhjustatud peamiselt majandusliku toimetuleku tagamise vajadusest.** Õpingute ajal töötavate tudengite osatähtsus on jäänud varasemate vilistlasuuringutega samasse suurusjärku, kuid mõnevõrra vähenenud on enne õpinguid mittetöötanute osakaal. Lisaks majandusliku toimetuleku tagamisele oli töötamise põhjusteks elatusaseme tõstmise, eneseteostuse ning erialase või üldise töökogemuse omandamise soov. Üle poole (58%) töötavatest vilistlastest töötasid õpingute ajal töökohal, mis oli nende erialaga lähedalt või suurel määral seotud.
4. **Tänu õppetoetusele või stipendiumile vähendasid oma töökoormust või lõpetasid üldse õpinguteaegse töötamise peaaegu kolmandik (29%) doktorantidest.** Teistes õppetasemetes oli õppetoetuse või stipendiumi mõju õpinguteaegsele töötamisele väiksem. Vaid üks kümnest õppetoetuse või stipendiumi saajast vähendas tänu sellele oma töökoormust.
5. Kõrgkoolide lõpetanute hulgas on tööturul hõivatute osakaal küllalt kõrge. **Uuringu läbiviimise hetkel oli 84% vilistlastest tööturul hõivatud ning kolm neljandikku lõpetanutest töötavad oma erialale lähedasel ametikohal.** Õpingute ja ametikoha vastavus on võrreldes eelmise vilistlaste uuringuga veidi paranenud. Õppevaldkondade lõikes töötab õpitud erialale lähedasel ametikohal enim tervise ja heaolu ning hariduse valdkonna vilistlasi. Uuring näitas, et kõrgkoolide lõpetajate töökohad on koondunud Harju- ja Tartumaale (80% töötavatest vilistlastest töötab nendes kahes maakonnas, 6% vilistlastest (sh välisriigist pärit lõpetajad) töötab välisriigis).
6. **Peaaegu pooled Eesti kõrgkoolide vilistlased jätkavad edasiõppimist või kavatsevad seda lähitulevikusteha, sh rohkem kui neljandik (28%) vilistlastest on uuringu läbiviimise hetkel juba õpinguid jätkanud ning ligi neljandik (24%) kavatseb edasi õppida lähitulevikus.** Edasiõppimiskavatsus on suurem bakalaureuseõppe vilistlaste hulgas (68% on õpinguid jätkanud või plaanib seda lähitulevikus teha). Valdkonniti on edasiõppimine kõige enam levinud loodus- ja täppisteaduste ning humanitaaria ja kunstide valdkonna lõpetajate seas; kõige vähem edasiõppijaid, või edasiõppimist kavandavaid, vilistlasi on hariduse ja teeninduse valdkonnas. Edasiõppimise peamiseks põhjusteks on nii soov ennast erialaselt täiendada kui soov saada omale parem töökoht.
7. **Välistudengina õppinud vilistlased on üldiselt Eestis omandatud kõrgharidusega rahul (üheksa kümnest välistudengist on rahul), kuid rahulolematud ollakse praktikavõimaluste ning juhendamisega.** Selles osas olid välistudengite hinnangud märkimisväärselt madalamad kui kohalike tudengite hinnangud. Samuti vajaksid välistudengite arvates parandamist kõrgkoolide poolt pakutavad nõustamis- ja infoteenused. Ligi veerand (24%) välistudengitest ei olnud oma sõnul selliste tugiteenuste abi kasutamise võimalusest teadlikud ning ligi viiendik ei saanud piisavalt vajalikku tuge (21%). Tööturule siirdumise osas näevad välistudengid peamise takistusena vähest eesti keele oskust (v.a infotehnoloogia valdkonnas), mistõttu nähti vajadust õppekavasisese eesti keele õppe laiendamiseks.

Lisad

Lisa 1. Tööl olulised pädevused ning vilistlaste enesehinnanguline tugevus eri valdkondades

Tabel 26. Vilistlaste poolt viis tööl kõige olulisemaks hinnatud¹¹¹ pädevust (n1) ning vilistlaste poolt viis enesehinnanguliselt kõige tugevamaks¹¹² hinnatud pädevust (n2) kõrgharidusõpetekõrgharidustaseme õpete ja õppevaldkondade lõikes¹¹³

Pädevus		TOP1	TOP2	TOP3	TOP4	TOP5
Kõrgharidusõpe (n1 = 1989; n2 = 2360)						
Doktoriõpe	Olulisus	Erialased teadmised (75%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (65%)	Erialased oskused (46%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (36%)	Suhtlusoskus (33%)
	Tase	Erialased teadmised (100%)	Erialased oskused (98%)	Funktsionaalne lugemisoskus (98%)	Probleemilahendamise oskus (98%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (96%)
Magistriõpe	Olulisus	Erialased teadmised (53%)	Suhtlusoskus (51%)	Erialased oskused (45%)	Probleemilahendamise oskus (44%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (42%)
	Tase	Funktsionaalne lugemisoskus (94%)	Oskus hallata informatsiooni ja oskusteavet (93%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (92%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (91%)	Erialased teadmised; koostööoskus (90%)
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekava	Olulisus	Erialased teadmised (61%)	Erialased oskused (60%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (40%)	Suhtlusoskus (39%)	Probleemi-lahendamise oskus (36%)
	Tase	Oskus hallata informatsiooni (95%)	Funktsionaalne lugemisoskus (89%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (86%)	Koostööoskus (86%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (83%)
Bakalaureuseõpe	Olulisus	Suhtlusoskus (53%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (47%)	Erialased teadmised (42%)	Probleemilahendamise oskus (49%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (37%)
	Tase	Oskus hallata informatsiooni (91%)	Funktsionaalne lugemisoskus (89%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (89%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (87%)	Probleemi-lahendamise oskus (85%)

¹¹¹ Sulgudes on toodud vastavat pädevust oluliseks hinnanud vastajate osatähtsus.

¹¹² Sulgudes on toodud vastavat pädevust omal „Väga tugevaks“ või „Tugevaks“ hinnanud vastajate osatähtsus.

¹¹³ Tabeli tõlgendamisel on oluline eristada oskuste olulisust töökohal, mida hinnati skaalal „Jah / Ei“ ning pädevuste enesehinnangulist taset, mida hinnati skaalal „Väga tugev“ kuni „Väga nõrk“. Võrdsete vastajate osatähtsuse korral on arvestatud komakohti.

Rakendus- kõrgharidusõpe	Olulisus	Erialased teadmised (55%)	Suhtlusoskus (53%)	Erialased oskused (49%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (45%)	Probleemi-lahendamise oskus (43%)
	Tase	Oskus hallata informatsiooni (91%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (91%)	Koostöö oskus (90%)	Funktsionaalne lugemisoskus (89%)	Erialased oskused (89%)
Õppevaldkond (n1 = 1896; n2 = 2246)						
Haridus	Olulisus	Suhtlusoskus (63%)	Erialased oskused (57%)	Koostööoskus (50%)	Probleemide lahendamise oskus (41%)	Erialased teadmised 39%
	Tase	Oskus hallata informatsiooni (92%)	Funktsionaalne lugemisoskus (91%)	Koostööoskus (90%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (89%)	Erialased oskused (88%)
Humanitaaria ja kunstid	Olulisus	Erialased oskused (51%)	Suhtlusoskus; iseseisvus ja vastutus töötamisel (50%)	Erialased teadmised (46%)	Probleemilahendamise oskus; koostööoskus (30%)	Oskus hallata informatsiooni (28%)
	Tase	Oskus hallata informatsiooni (93%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (92%)	Funktsionaalne lugemisoskus (91%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (86%)	Probleemi-lahendamise oskus, erialased teadmised ja oskused (85%)
Sotsiaal- teadused, ärindus ja õigus	Olulisus	Suhtlusoskus (54%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus, iseseisvus ja vastutus töötamisel (47%)	Erialased teadmised (44%)	Probleemilahendamise oskus (40%)	Planeerimisoskus (34%)
	Tase	Funktsionaalne lugemisoskus (93%)	Oskus hallata informatsiooni (93%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (93%)	Koostööoskus (91%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (90%)
Loodus-ja täppis- teadused	Olulisus	Erialased teadmised (50%)	Probleemide lahendamise oskus (46%)	Analüüsi- ja tõlgendamisoskus (45%)	Erialased oskused (44%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel; suhtlusoskus (38%)
	Tase	Funktsionaalne lugemisoskus (90%)	Oskus hallata informatsiooni (89%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus (87%)	Probleemilahendamise oskus (86%)	Tehnoloogiliste vahendite kasutamise oskus; iseseisvus ja vastutus töötamisel; erialased teadmised (85%)
Tehnika, tootmine ja ehitus	Olulisus	Erialased teadmised (54%)	Probleemi-lahendamise oskus (51%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (46%)	Erialased oskused (42%)	Suhtlusoskus (34%)
	Tase	Oskus hallata informatsiooni (92%)	Funktsionaalne lugemisoskus (91%)	Analüüsi- ja tõlgenduoskus, tehnoloogiliste vahendite kasutamise oskus (90%)	Iseseisvus ja vastutus töötamise (87%)	Koostööoskus (86%)

Põllumajandus	Olulisus	Erialased teadmised (74%)	Erialased oskused (56%)	Suhtlusoskus (53%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (50%)	Probleemi-lahendamise oskus (47%)
	Tase	Oskus hallata informatsiooni, funktsionaalne lugemisoskus (90%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (88%)	Erialased oskused (83%)	Analüüsi- ja tõlgendusoskus (81%)	Koostööoskus; tulemustele orienteeritus (80%)
Tervis ja heaolu	Olulisus	Erialased teadmised (73%)	Suhtlusoskus (66%)	Erialased oskused (62%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (45%)	Probleemi-lahendamise oskus (38%)
	Tase	Koostööoskus (93%)	Oskus hallata informatsiooni (91%)	Erialased oskused (91%)	Analüüsi- ja tõlgendusoskus; iseseisvus ja vastutus töötamisel; probleemilahendamise oskus, funktsionaalne lugemisoskus (88%)	Erialased teadmised (85%)
Teenindus	Olulisus	Suhtlusoskus (55%)	Probleemi-lahendamise oskus (50%)	Erialased teadmised (49%)	Planeerimis- ja organiseerimisoskus (45%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel; erialased oskused (38%)
	Tase	Analüüsi- ja tõlgendusoskus (94%)	Iseseisvus ja vastutus töötamisel (92%)	Oskus hallata informatsiooni (92%)	Erialased oskused (91%)	Funktsionaalne lugemisoskus; tulemustele orienteeritus; koostööoskus; probleemi-lahendamise oskus (90%)

Allikas: EY, 2017

Lisa 2. Kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemisel

Tabel 27. Kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemisel kõrgharidusõpeteõpete lõikes (n = 2360)

Kõrgharidusõpped	Õpingud andsid mulle.. / Õpingud arendasid minus..	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Nii ja naa	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse
Doktoriõpe	.. põhjalikud erialased teadmised	44%	40%	16%	0%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	22%	57%	16%	4%	0%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	24%	47%	20%	8%	0%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	54%	40%	6%	0%	0%
Magistriõpe	.. põhjalikud erialased teadmised	29%	49%	17%	4%	1%
	.. põhjalikud erialased oskused	17%	38%	33%	10%	2%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	22%	43%	26%	7%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	34%	46%	16%	3%	1%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	.. põhjalikud erialased teadmised	26%	57%	16%	1%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	10%	38%	47%	6%	0%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	15%	46%	28%	10%	2%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	26%	48%	22%	3%	0%
Bakalaureuseõpe	.. põhjalikud erialased teadmised	26%	46%	22%	4%	1%
	.. põhjalikud erialased oskused	13%	35%	39%	11%	2%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	21%	41%	27%	9%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	31%	50%	15%	3%	1%
Rakendus-kõrgharidusõpe	.. põhjalikud erialased teadmised	31%	49%	17%	3%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	25%	45%	24%	5%	1%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	26%	42%	26%	6%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	28%	46%	23%	3%	0%
Kokku	.. põhjalikud erialased teadmised	29%	48%	19%	4%	1%
	.. põhjalikud erialased oskused	18%	39%	33%	9%	2%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	22%	43%	26%	8%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	31%	47%	18%	3%	1%

Allikas: EY, 2017

Tabel 28. Kõrgkooliõpingute roll pädevuste kujunemisel õppevaldkondade lõikes (n = 2247)

Õppevaldkond	Õpingud andsid mulle.. / Õpingud arendasid minus..	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Nii ja naa	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse
Teenindus	.. põhjalikud erialased teadmised	22%	49%	23%	5%	2%
	.. põhjalikud erialased oskused	15%	38%	34%	12%	1%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	19%	51%	22%	8%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	25%	51%	20%	3%	0%
Tervis ja heaolu	.. põhjalikud erialased teadmised	34%	47%	18%	1%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	25%	42%	28%	4%	1%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	19%	47%	25%	7%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	25%	48%	23%	3%	0%
Põllumajandus	.. põhjalikud erialased teadmised	24%	55%	21%	0%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	7%	32%	49%	12%	0%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	14%	52%	29%	5%	0%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	24%	59%	17%	0%	0%
Tehnika, tootmine ja ehitus	.. põhjalikud erialased teadmised	27%	50%	20%	3%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	14%	40%	35%	10%	1%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	22%	38%	31%	9%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	28%	49%	19%	3%	1%
Loodus- ja täppisteadused	.. põhjalikud erialased teadmised	29%	48%	17%	5%	1%
	.. põhjalikud erialased oskused	16%	42%	32%	9%	2%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	14%	44%	28%	11%	2%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	25%	52%	17%	5%	0%
Sotsiaalteadused, ärimine ja õigus	.. põhjalikud erialased teadmised	27%	49%	20%	4%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	13%	38%	37%	10%	2%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	24%	41%	27%	7%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi	35%	46%	16%	3%	1%
Humanitaaria ja kunstid	.. põhjalikud erialased teadmised	33%	44%	18%	3%	2%
	.. põhjalikud erialased oskused	25%	38%	27%	7%	3%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	25%	38%	25%	10%	1%

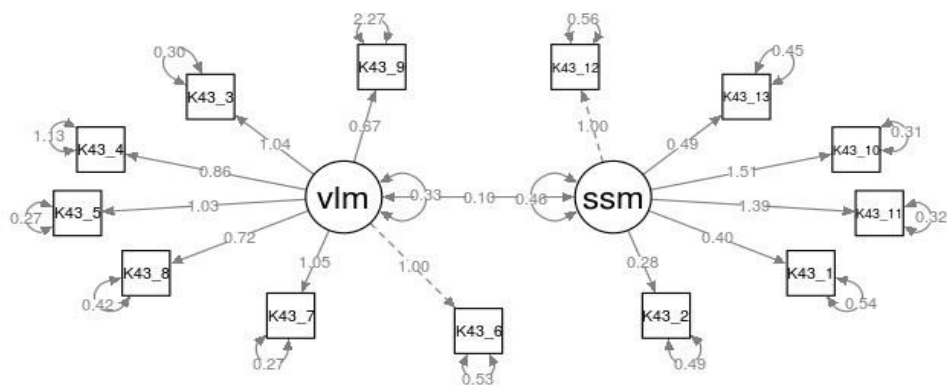
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisioskusi	39%	41%	16%	4%	0%
Haridus	.. põhjalikud erialased teadmised	32%	49%	16%	3%	0%
	.. põhjalikud erialased oskused	23%	40%	30%	7%	1%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	33%	45%	20%	2%	0%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisioskusi	36%	47%	15%	3%	0%
Kokku	.. põhjalikud erialased teadmised	29%	48%	19%	4%	1%
	.. põhjalikud erialased oskused	18%	39%	33%	9%	2%
	.. sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust	22%	43%	26%	8%	1%
	.. analüüsi-, sünteesi- ja õppimisioskusi	31%	47%	18%	3%	1%

Allikas: EY, 2017

Lisa 3. Faktoranalüüs Herzbergi sisemiste ja välimiste tegurite rahulolu teooria testimiseks

Herzbergi mudeli jaoks loodi kaks latentset konstrukti, kuhu lisati eristusega sisemised ja välimised tegurid (joonisel 47 on toodud faktorgraaf sisemistest ja välimistest teguritest). Analüüsist selgub, et kõikide enim kasutatavate sobivusnäitajate puhul viitavad saadud tulemused sellele, et andmed ei ole Herzbergi teoreetilise raamistikuga vastavuses (tabel 29).

Kuivõrd kinnitav faktoranalüüs oodatud tulemust ei andnud, viidi täiendavalt läbi kirjeldav faktoranalüüs, leidmaks võimalikke uusi ühishimetaajaid.¹¹⁴ Algtunnuste sobivuse kontrollimisel selgub, et ei ole ühtegi tunnust, mille puhul oleks kommunaliteet (tabel 30) võrreldes teistega selgelt madalam, millest tulenevalt viidi analüüs läbi kõikide tunnustega. Faktorite omaväärtused ja kirjeldusvõimed on toodud tabelis 31, millest selgub, et optimaalseim on kahefaktoriline lahend, mis kirjeldab kokku ligikaudu 57% algtunnuste koguvariatiivsusest. Alates kolmandast faktorist on lisanduv kirjeldusvõime pigem tagasihoidlik. Tabelis 32 on toodud pööratud faktormatriiks.¹¹⁵ Esitatud matriksi elementideks on suuruse järgi sorteeritud faktorlaadungid, välja on jäetud laadungid $< 0,2$.

Joonis 47. Faktorgraaf sisemistest ja välimistest teguritest¹¹⁶

Tabel 29. Kinnitava faktoranalüüsi sobivusnäitajad.¹¹⁷

Sobivusnäitaja	Väärtus	Soovituslik piirväärtus (hea vastavus)
RMSEA (lähenduse keskmine ruutviga)	0,16	$\leq .06$
SRMR (standardiseeritud ruutkeskmiste jääk)	0,17	$\leq .08$
TLI (Tucker Lewis indeks)	0,62	$\geq .95$
CFI (võrdlev headuse näitaja)	0,69	$\geq .95$

Allikas: EY, 2017

¹¹⁴ Siin ja edaspidi on meetodina kasutusel klassikaline kirjeldav faktoranalüüs; faktorid leitakse, kasutades peateltgede meetodit; lahend on pööratud ortogonaalsel (varimax) meetodil.

¹¹⁵ Kasutatud on ortogonaalset pööratamismeetodit varimax, mille puhul ei ole faktorid korreleeritud ning pööramise eesmärgiks on faktorlaadungite (korrelatsioonkoefitsient vastava tunnuse ja loodud faktori vahel) variatiivsuse maksimeerimine.

¹¹⁶ „vlm“ tähistab välimisi tegureid ning „ssm“ sisemisi tegureid.

¹¹⁷ Vastusevarianti „Ei saa hinnata“ on arvestatud kui puuduvat väärtust, kuna tegemist on ordinaalskaalaga; selle kasutamine on meetodiliselt keeruline, kuivõrd nõustamisteenuse ja praktikavõimaluste tunnuste juures on seda vastusevarianti kasutatud väga tihti.

Tabel 30. Rahulolutegurite kommunaliteetid (KMO = 0,92)

	Kommunaliteet ¹¹⁸
K43_1 Olen rahul oma õppekava/eriala valikuga	.461
K43_2 Olen rahul kõrgkooli valikuga	.476
K43_3 Olen rahul läbitud õppekavaga	.668
K43_4 Olen rahul praktikavõimalustega	.398
K43_5 Olen rahul õppejõudude ja õpetamise tasemega	.591
K43_6 Olen rahul juhendamisega	.511
K43_7 Olen rahul õppetöö korraldusega	.629
K43_8 Olen rahul õppetöö füüsilise keskkonnaga	.342
K43_9 Olen rahul kõrgkooli poolt pakutud nõustamisteenustega	.424
K43_10 Olen oma praeguse tööga rahul	.575
K43_11 Tulen oma praeguses töökohas tööalaselt hästi toime	.419
K43_12 Tunnen end tööturul konkurentsivõimelisena	.594
K43_13 Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul	.584
K43_14 Olen oma eluga rahul	.307

Allikas: EY, 2017

Tabel 31. Rahulolufaktorite kirjeldusvõime

Faktor	Omaväärtus	Kirjeldusvõime %	Kumulatiivne kirjeldusvõime %
1	6.006	42.902	42.902
2	2.014	14.384	57.286
3	.979	6.990	64.276
4	.720	5.143	69.419
5	.623	4.449	73.868
6	.553	3.947	77.815
7	.517	3.692	81.506
8	.471	3.361	84.867
9	.436	3.115	87.982
10	.394	2.814	90.796
11	.385	2.747	93.543
12	.321	2.290	95.833
13	.310	2.215	98.048
14	.273	1.952	100.000

Allikas: EY, 2017

¹¹⁸ Ühiste faktorite poolt kirjeldatud osa algunnuse variatiivsusest.

Tabel 32. Pööratud faktormaatriks

	Rahulolu kõrgkooliga (F1)	Rahulolu oma konkurentsivõimega (F2)
K43_3 Olen rahul läbitud õppekavaga	.795	
K43_7 Olen rahul õppetöö korraldusega	.785	
K43_5 Olen rahul õppejõudude ja õpetamise tasemega	.765	
K43_6 Olen rahul juhendamise	.709	
K43_2 Olen rahul kõrgkooli valikuga	.649	.234
K43_9 Olen rahul kõrgkooli poolt pakutud nõustamisteenustega	.635	
K43_1 Olen rahul oma õppekava/eriala valikuga	.590	.336
K43_4 Olen rahul praktikavõimalustega	.584	.240
K43_8 Olen rahul õppetöö füüsilise keskkonnaga	.569	
K43_13 Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul	.556	.505
K43_10 Olen oma praeguse tööga rahul		.751
K43_12 Tunnen end tööturul konkurentsivõimelisena		.748
K43_14 Olen oma eluga rahul		.629
K43_11 Tulen oma praeguses töökohas tööalaselt hästi toime		.623

Allikas: EY, 2017

Tabel 33. Rahulolufaktorite alg tunnuste sisereliaablus

Faktor	Tunnused*	Cronbachi alfa
F1	K43_1, K43_2, K43_3, K43_4, K43_5, K43_6, K43_7, K43_8, K43_9, K43_13	0.90
F2	K43_10, K43_11, K43_12, K43_14	0.79

* tabelis pole esitatud tunnust "Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul".

Allikas: EY, 2017

Lisa 4. Faktoranalüüs pädevuste seoste leidmiseks

Tabel 34. Pädevuste algtunnuste kommunaliteetid (KMO = 0,93)

Tunnus	Kommunaliteet
K42 _1 Erialased teadmised	.594
K42 _2 Erialased oskused	.781
K42 _3 Analüüsi- ja tõlgenduoskus	.536
K42 _4 Oskus hallata informatsiooni ja oskusteavet	.534
K42 _5 Funktsionaalne lugemisoskus	.536
K42 _6 Probleemilahendamise oskus	.520
K42 _7 Matemaatiline kirjaoskus	.404
K42 _8 Oskus kasutada tehnoloogilisi vahendeid(sh arvutiprogramme)	.513
K42 _9 Käelised oskused	.278
K42 _10 Keelte- ja eneseväljenduoskus	.467
K42 _11 Võimekus end erialaselt võõrkeeles väljendada nii kirjalikult kui suuliselt	.274
K42 _12 Enesejuhtimine ja planeerimine	.395
K42 _13 Planeerimis- ja organiseerimisoskus	.568
K42 _14 Iseseisvus ja vastutus töötamisel	.617
K42 _15 Tulemustele orienteeritus	.589
K42 _16 Oskus toime tulla pingega ja tagasilöökidega	.404
K42 _17 Juhtimine ja ettevõtlikkus Juhtimise ja juhendamise oskus	.656
K42 _18 Algatusvõime ja ettevõtlikkus	.625
K42 _19 Oskus koostada ja juhtida erialaseid projekte	.560
K42 _20 Koostöö/meeskonnatööoskus	.360

Allikas: EY, 2017

Tabel 35. Pädevuste algtunnuste kirjeldusvõime

Faktor	Omapäärtus	Kirjeldusvõime %	Kumulatiivne kirjeldusvõime %
1	7.297	40.540	40.540
2	1.576	8.754	49.295
3	1.065	5.915	55.209
4	1.026	5.699	60.909
5	.938	5.210	66.119
6	.724	4.021	70.140
7	.671	3.727	73.867
8	.584	3.245	77.111
9	.558	3.098	80.210
10	.525	2.917	83.127
11	.489	2.716	85.843
12	.458	2.546	88.389
13	.390	2.168	90.557
14	.383	2.127	92.684
15	.367	2.041	94.725
16	.337	1.871	96.595
17	.326	1.812	98.407
18	.287	1.593	100.000

Allikas: EY, 2017

Tabel 36. Pööratud neljafaktoriline faktormaatriks

	Juhtimis- oskused, ettevõtlikkus (F1)	Analüüsi- ja infotöötlus- oskused (F2)	Enese- juhtimis- ja õpi- oskused (F3)	Erialased teadmised ja oskused (F4)
K42_17 Juhtimise ja juhendamise oskus	.750		.251	
K42_18 Algatusvõime ja ettevõtlikkus	.706	.208	.274	
K42_19 Oskus koostada ja juhtida erialaseid projekte	.672		.242	
K42_20 Koostöö/meeskonnatööoskus	.439	.238	.301	
K42_10 Suhtlusoskus	.399	.325	.202	
K42_4 Oskus hallata informatsiooni ja oskusteavet		.709	.207	
K42_5 Funktsionaalne lugemisoskus		.675		
K42_3 Analüüsi- ja tõlgendusoskus	.202	.610		.311
K42_6 Probleemilahendamise oskus	.345	.528	.253	.255
K42_8 Oskus kasutada tehnoloogilisi vahendeid		.429	.207	
K42_7 Matemaatiline kirjaoskus	.236	.373		
K42_13 Planeerimis- ja organiseerimisoskus	.263		.693	
K42_14 Iseseisvus ja vastutus töötamise	.257	.264	.662	
K42_15 Tulemustele orienteeritus	.268	.235	.657	
K42_12 Õppimise ja enesearendamiseoskus	.270	.292	.479	
K42_16 Oskus toime tulla pingega ja tagasilöökidega	.406		.433	
K42_2 Erialased oskused		.281		.806
K42_1 Erialased teadmised		.300		.678

Allikas: EY, 2017

Tabel 37. Pädevuste faktorite algtoonuste sisereliaablus

Faktor	Tunnused	Cronbachi alfa
F1	K42_17, K42_18, K42_19, K42_20, K42_10	0.82
F2	K42_3, K42_4, K42_5, K42_6, K42_7, K42_8	0.80
F3	K42_12, K42_13, K42_14, K42_15, K42_16	0.82
F4	K42_1, K42_2	0.81

Allikas: EY, 2017

Lisa 5. Enesehinnanguliste pädevuste ning rahulolu kahe aspekti vaheline korrelatsioon

Tabel 38. Pädevuste loodud nelja faktori ja rahulolu 2 faktori Pädevuste ning rahulolu vaheline seosemaatriks

	Rahulolu oma konkurentsivõimega	Rahulolu kõrgkooliga	Juhtimis- oskused, ettevõtlikkus (F1)	Analüüsi- ja infotöötlusoskused (F2)	Enesejuhtimis- ja õpioskused (F3)	Erialased teadmised ja oskused (F4)
Rahulolu oma konkurentsivõimega	1	0,349	0,372	0,312	0,402	0,327
Rahulolu kõrgkooliga	0,349	1	0,196	0,193	0,200	0,281
Juhtimis- ja ettevõtlikkus (F1)	0,372	0,196	1	0,570	0,663	0,421
Analüüsi- ja infotöötlusoskused (F2)	0,312	0,193	0,570	1	0,585	0,540
Enesejuhtimis- ja õpioskused (F3)	0,402	0,200	0,663	0,585	1	0,416
Erialased teadmised ja oskused (F4)	0,327	0,281	0,421	0,540	0,416	1

$p < 0,01$

Allikas: EY, 2017

Lisa 6. Veebipõhine küsitlusankeet

Teema 1. Õpingutega seotud taust

Palun vastake küsimustele 2015. aastal Eesti kõrgkoolis lõpetatud õpingute kohta (välistudengite puhul 2013.–2015. aastal).

1. Millise kõrgkooli lõpetasite?
 - a. EELK Usuteaduse Instituut
 - b. Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar
 - c. Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor
 - d. Eesti Infotehnoloogia Kolledž
 - e. Eesti Kunstiakadeemia
 - f. Eesti Lennuakadeemia
 - g. Eesti Maaülikool
 - h. Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
 - i. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
 - j. Estonian Business School
 - k. Euroakadeemia
 - l. Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
 - m. Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
 - n. Sisekaitseakadeemia
 - o. Tallinna Tehnikakõrgkool
 - p. Tallinna Tehnikaülikool
 - q. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
 - r. Tallinna Ülikool
 - s. Tartu Kõrgem Kunstikool
 - t. Tartu Tervishoiu Kõrgkool
 - u. Tartu Ülikool
2. Millise teaduskonna, instituudi või kolledži Te lõpetasite?
3. Millise kõrgharidustaseme õppe Te lõpetasite?
 - a. Rakenduskõrgharidusõpe
 - b. Bakalaureuseõppe
 - c. Magistriõppe
 - d. Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekava
 - e. Doktoriõppe
4. Millise õppekava Te lõpetasite?
5. Kas õppisite Eesti kõrgkoolis välisüliõpilasena?
 - a. Jah
 - b. Ei
6. Millisel õppekohal Te õppisite?

Kui õppekoht muutus õpingute ajal, siis palun vastake, millisel õppekohal õppisite suurema osa õpingute ajast.

 - a. Tasuta (riigieelarveline)
 - b. Tasuline (riigieelarve väline)
 - c. Muu (palun täpsustage)

7. Kui kaua kestsid Teie õpingud sellel õppekohal?
 Palun hinnake õpingute kestust õppekava nominaalaja suhtes.

- a. Lõpetasin nominaalajaga
- b. Lõpetasin nominaalajast kiiremini
- c. Lõpetasin aasta jooksul pärast nominaalaja lõppu
- d. Lõpetasin 2 aasta jooksul pärast nominaalaja lõppu
- e. Lõpetasin rohkem kui 2 aastat pärast nominaalaja lõppu

8. Kui oluline mõju oli järgmistel teguritel Teie eriala ja kõrgkooli valikul?
 Palun hinnake kõiki toodud väiteid.

		Väga oluline	Oluline	Vähe- oluline	Polnud üldse oluline	Ei oska öelda / ei kehti minu kohta
1	Huvi selle valdkonna/eriala vastu					
2	Minu eelnev tugevus antud valdkonnas					
3	Töö leidmise võimalused					
4	Hea palk tulevikus					
5	Vanemate/sugulaste/tuttavate/ õpetajate jt soovitus					
6	Sissesaamise tõenäosus					
7	Soov õpingute-eelsele ametikohale lähedasel erialal kvalifikatsiooni tõsta					
8	Karjäärinõustamine, mille tulemusel jõudsite otsusele valida see eriala					
9	Majanduslikud põhjused (nt tasuta õppekoht, jõukohane õppeteenustasu)					
10	Kooli maine					
11	Eriala maine					
12	Kooli asukoht					
13	Muu (palun täpsustage)					

9. Kas viibisite lõpetatud õpingute ajal **õpingutega seoses** välismaal? (Võib valida mitu vastusevarianti.)

- a. Ei
- b. Jah, lühiajalisel õppereisil, konverentsil, teadustööga seoses, keelekursusel, suve- või talvekoolis vms
- c. Jah, õppisin või olin praktikal vähem kui ühe semestri vältel
- d. Jah, õppisin või olin praktikal ühe semestri vältel
- e. Jah, õppisin või olin praktikal enam kui ühe semestri vältel

10.2 Kas ja milliseid probleeme kogesite seoses välismaal õppimise või praktikal olemisega?

		Väga oluline probleem	Oluline probleem	Väheoluline probleem	Ei olnud üldse probleem	Ei oska öelda / ei kehti minu kohta
1	Puudulik eelinfo minu kodukõrgkoolist					
2	Ebapiisav keeleoskus					
3	Lahusolek lähedastest (perekond, sõbrad jt)					
4	Kaasnevad rahalised kulutused					
5	Motivatsiooni langus					
6	Ei olnud võimalik naasta varasemale tööle					
7	Õppeained/õppekava ei ühildunud minu kodukõrgkooli õpingutega					
8	Minu tervis/erivajadus					
9	Muu (palun täpsustage)					

10.1 Mis takistas Teid välismaale õppima või praktikale minemast?

		Väga oluline takistus	Oluline takistus	Väheoluline takistus	Ei olnud üldse takistus	Ei oska öelda / ei kehti minu kohta
1	Ebapiisav keeleoskus					
2	Puudulik info minu kõrgkoolis					
3	Lahusolek lähedastest (perekond, sõbrad jt)					
4	Kaasnevad rahalised kulutused					
5	Tööl käimine ei võimaldanud					
6	Motivatsioonipuudus					
7	Õppekavade/õppeainete ühildumisprobleemid seoses kodukõrgkooli õpingutega					
8	Minu tervis/erivajadus					
9	Muu põhjus (palun täpsustage)					

Teema 2. Õpingud ja töötamine

Palun vastake küsimustele 2015. aastal Eesti kõrgkoolis lõpetatud õpingute kohta (välistudengite puhul 2013.-2015. aastal).

11. Kas töötasite ...? (Töötamiseks loetakse ka tegevteenistust kaitseväes.)

- a. Enne õppima asumist, kuid mitte õpingute ajal
- b. Enne õppima asumist ja ka õpingute ajal
- c. Õpingute ajal, kuid mitte enne õppima asumist
- d. Ei töötanud enne õppima asumist ega ka õpingute ajal

12. Mis oli õpingute ajal töötamise peamiseks põhjuseks? (Palun märkige kuni kolm kõige olulisemat põhjust nende tähtsuse järjekorras.)

- a. Ei oleks muidu majanduslikult toime tulnud
- b. Hirm kaotada senine töökoht
- c. Soov ennast teostada
- d. Soov elatustaset tõsta
- e. Soov omandada üldist töökogemust
- f. Soov saada erialast töökogemust
- g. Tehti hea pakkumine
- h. Oli piisavalt vaba aega
- i. Töötasin enne õpinguid, õppimine oli lisategevus
- j. Õpinguga kaasnes tegevteenistuses olek
- k. Muu (palun täpsustage)

13. Kuivõrd olid õpinguteaegne töö ja õpitav eriala seotud?

- a. Väga lähedalt
- b. Suurel määral
- c. Vähesel määral
- d. Ei olnud üldse seotud

14. Kas saite õpingute ajal õppetoetust või stipendiumi?

- a. Jah
- b. Ei

15. Kas õppetoetuse või stipendiumi saamine mõjutas teie õpinguteaegset töötamist?

- a. Ei mõjutanud töötamist
- b. Vähendasin tänu õppetoetusele/stipendiumile oma töökoormust
- c. Lõpetasin tänu õppetoetusele/stipendiumile töötamise
- d. Muu (palun täpsustage)

Teema 3. Lõpetamisjärgne tegevus

16. Milline loetletud vastusevariantidest kirjeldab Teie praegust tegevust kõige paremini?
Õppimise all peetakse antud küsimuses silmas nt osalemist tasemeõppes (mitte õpet töökohal).

- a. Töötan (sh ettevõtlusega tegelemine)
- b. Õpin
- c. Töötan ja õpin
- d. Ei tööta ega õpi
- e. Olen lapsega kodus / ajateenistuses
- f. Muu (palun täpsustage)

17. Kas kavatsete lähitulevikus alustada õpinguid?

Lähituleviku all mõeldakse järgnevat 1-2 aastat.

- a. Ei
- b. Jah
- c. Ei oska öelda

18. Millisel õppetasemel ja erialal soovite lähitulevikus õpinguid alustada/jätkata?

- a. Täiendusõpe (erinevad koolitused, lühikursused)
- b. Kutseharidus
- c. Kõrgharidus: samal erialal
- d. Kõrgharidus: mõnel muul erialal
- e. Ei oska öelda

19. Kus soovite lähiajal õpinguid alustada/jätkata?

- a. Eestis
- b. Välismaal
- c. Ei oska öelda

20. Palun märkige kui olulised on Teie jaoks õpingute jätkamisel alltoodud tegurid. *(Palun hinnake kõiki toodud väiteid.)*

		Väga oluline	Oluline	Vähe-oluline	Pole üldse oluline	Ei oska öelda
1	Soov ennast täiendada					
2	Soov alustada akadeemilist karjääri					
3	Soov saada kõrgemat palka					
4	Soov saada parem töökoht					
5	Soov kindlustada oma praegune töökoht					
6	Soov omandada võimalikult kõrge haridustase					
7	Soov omandada uus eriala/kutse (erialavahetus)					
8	Ei ole leidnud sobivat tööd					
9	Muu (palun täpsustage)*					

21. Millisel õppetasemel Te praegu õpite?

- a. Kõrgharidus: sama eriala
- b. Kõrgharidus: mõni muu eriala
- c. Täiendusõpe (nt lühikursused, keeleõpe vmt)
- d. Kutseharidus

Palun märkige kuivõrd olulised olid alltoodud väited õpingute jätkamiseks? (Palun hinnake kõiki toodud väiteid.)

		Väga oluline	Oluline	Vähe-oluline	Pole üldse oluline	Ei oska öelda
1	Soov ennast täiendada					
2	Soov alustada akadeemilist karjääri					
3	Soov saada kõrgemat palka					
4	Soov saada parem töökoht					
5	Soov kindlustada oma praegune töökoht					
6	Soov omandada võimalikult kõrge haridustase					
7	Soov omandada uus eriala/kutse (erialavahetus)					
8	Ei ole leidnud sobivat tööd					
9	Muu (palun täpsustage)*					

24. Milline on Teie praegune peamine sissetulekuallikas? (Võimalik on märkida mitu Teie jaoks sobivat vastusevarianti.)

- a. Töötasu
- b. Ettevõtjatulu, dividendid, intressid
- c. Toetused, abirahad (lastetoetus, sotsiaaltoetus, toimetulekutoetus), alimendid, pension, stipendiumid
- d. Õppelaen ja/või muud laenud
- e. Abikaasa/elukaaslase sissetulek, vanemate sissetulek, teiste sugulaste toetus
- f. Säästud, vara müük, renditulu
- g. Muud sissetulekud

Teema 4. Töötamine

Juhul kui töötate rohkem kui ühel ametikohal, siis palume Teil vastata järgnevatele küsimustele, pidades silmas oma põhitöökohta või põhitööd.

25. Kuivõrd on Teie praegune põhitöö seotud õpitud erialaga?

- a. Väga lähedaselt seotud
- b. Suurel määral seotud
- c. Vähesel määral seotud
- d. Ei ole seotud

26. Mis on põhjuseks, et praegune põhitöö ei ole või on vaid vähesel määral seotud õpitud erialaga? (Palun hinnake kõiki toodud väiteid.)

		Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei oska öelda
1	Ei ole leidnud erialast tööd					
2	Elukohas ei ole erialast tööd					
3	Antud töö on huvitavam					
4	Palk ja muud töötingimused on paremad					
5	Töötasin sellel kohal juba kõrgkooli ajal					
6	Muu (palun täpsustage)*					

27. Kui kaua aega kulus Teil pärast lõpetamist erialase töö leidmiseks?

- a. Töötasin erialasel tööil juba õpingute ajal
- b. Kuni 2 kuud
- c. 2 kuni 6 kuud
- d. Rohkem kui pool aastat ja vähem kui 1 aasta
- e. 1 aasta või kauem

28. Millist haridustaset eeldab Teie praegune amet?

- a. Põhiharidus
- b. Keskharidus
- c. Kutseharidus
- d. Rakenduskõrgharidus
- e. Bakalaureusekraad (kõrgharidus)
- f. Magistrikraad (kõrgharidus)
- g. Doktorikraad (kõrgharidus)
- h. Haridustase pole sellel töökojal oluline
- i. Ei oska öelda

29. Milline on hetkel Teie töökoormus?

- a. Täiskoormusega (40 tundi nädalas)
- b. Osalise koormusega
- c. Muu

30. Palun märkige, milline on Teie (keskmine) nädala töökoormus tundides:

31. Mis põhjusel töötate osalise koormusega?

- a. Omal soovil
- b. Tööandja ei võimalda töötada täiskoormusega, kuigi ise sooviksin

33. Kui suur on Teie põhitöökoha kuu keskmine brutotasu?

- a. Kuni 470 €
- b. 471 € - 1119 €
- c. 1120 € - 1800 €
- d. 1801 € - 2000 €
- e. üle 2000 €

34. Kas Teie palk tõusis pärast viimaste õpingute lõpetamist? (*Võimalik valida mitu vastusevarianti.*)

- a. Jah, tänu omandatud kõrgemale haridustasemele
- b. Jah, tänu omandatud erialale
- c. Jah, tänu töökoha vahetamisele
- d. Jah, tänu ametialasele karjäärile samas asutuses
- e. Jah, tänu töökoormuse suurendamisele
- f. Jah, kuid palgatõus ei olnud seotud õpingute lõpetamisega
- g. Jah, muu põhjus (palun täpsustage) ...
- h. Ei

35. Kus asub Teie töökoht?

- a. Harjumaa (v.a Tallinn)
- b. Tallinn
- c. Hiiumaa
- d. Ida-Virumaa (v.a Narva)
- e. Narva linn
- f. Jõgevamaa
- g. Järvamaa
- h. Läänemaa
- i. Lääne-Virumaa
- j. Põlvamaa
- k. Pärnumaa (v.a Pärnu)
- l. Pärnu linn
- m. Raplamaa
- n. Saaremaa
- o. Tartumaa (v.a Tartu linn)
- p. Tartu linn
- q. Valgamaa
- r. Viljandimaa
- s. Võrumaa
- t. Välismaal, palun täpsustage riik ...

34. Kas on kavas kunagi Eestisse tööle naasta?

- a. Jah
- b. Ei
- c. Ei oska öelda

35. Kui kauaks on kavas Eestisse jääda?

- a. Vähem kui aasta
- b. Kuni 5 aastat
- c. Kuni 10 aastat
- d. Üle 10 aasta või määramata ajaks
- e. Ei oska öelda

36. Kas olete huvitatud teaduskoostööst Eesti teadlastega või teadusasutuste/eraettevõtetega või akadeemilisest karjäärast Eesti kõrgkoolis?
- Jah
 - Ei
 - Ei oska öelda
37. Palun hinnake oma senise kogemuse põhjal, kuivõrd aitasid järgmised tegurid kaasa Teie praeguse töökoha saamisele.
 „Nõustun täiesti“ antud väitega tähendab, et see tegur aitas oluliselt kaasa töökoha leidmisele;
 „Ei nõustu üldse“ tähendab, et see tegur polnud töökoha leidmisel tähtis.

		Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei oska öelda
1	Omandatud erialased teadmised					
2	Oskus teoreetilisi teadmisi praktikas rakendada					
3	Omandatud haridustase/kraad/diplom					
4	Lõputöö teema					
5	Õppealased saavutused					
6	Läbitud täienduskoolitused					
7	Kõrgkooli maine					
8	Õpingute ajal või eelnevalt läbitud praktika					
9	Eelnev töökogemus samas valdkonnas					
10	Välismaal õppimine					
11	Välismaal töötamine					
12	Eesti keele oskus					
13	Inglise keele oskus					
14	Teiste võõrkeelte oskus					
15	Karjääriteenused (nt karjäärinõustamine, tööturuga seonduvad seminarid, töölaad, infovahendamine)					

38. Kas töötate lisaks oma põhitööle ka mõnel muul töökohal või tegelete ettevõtlusega?
- Ei
 - Jah, töötan lisaks põhitööle (muul) palgatööl
 - Jah, tegelen lisaks põhitööle ettevõtlusega

Teema 5. Kõrgkooliõpingud ja hinnang õpingutele

Palun vastake küsimustele 2015. aastal Eesti kõrgkoolis lõpetatud õpingute kohta (välistudengite puhul 2013.-2015. aastal).

39. Palume märkige, kuivõrd nõustute eri väidetega oma viimati läbitud õppekava kohta?

		Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei oska öelda
1	Õpinguid alustades teadsin õppekava eesmärgi ja õpiväljundeid					
2	Läbitud õpe oli vastavuses minu ootustega õppekavale					
3	Kasutan oma töös väga sageli õpingute käigus omandatud oskusi ja teadmisi					
4	Õppekava sisaldas piisavalt praktikat töökeskkonnas					

40. Kas Te saite kõrgkoolis õpinguteks tuge (tuutorid, karjääri- ja õppekorraldusnõustajad, sekretärid, psühholoogid jt)?

- Jah, sain piisavalt tuge
- Ei saanud piisavalt tuge
- Ei olnud sellistest võimalustest teadlik
- Ei vajanud sellist tuge

41. Kas taotlesite õppekava läbimisel varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist (VÕTA)?

- Taotlesin ja arvestati õppekava täitmisel
- Taotlesin, kuid ei arvestatud õppekava täitmisel
- Ei olnud sellisest võimalusest teadlik
- Ei, sest ei olnud õppekavaga sobivaid varasemaid õpinguid ega töökogemust
- Ei, sest taotlemise protsess oli liiga keerukas
- Ei, sest soovisin oma teadmisi värskendada
- Ei, sest VÕTA-ga arvestatud ainepunkte ei loeta õppekava täidetud mahu hulka täiskoormuse määramisel (alates 2013 sisseastunutele)
- Muu põhjus (palun täpsustage)....

42. Alljärgnevalt on toodud rida pädevusi (teadmised, oskused ja hoiakud). Palun hinnake 5-pallisel skaalal milline on Teie pädevus nimetatud valdkondades?

Pädevused	Enesehinnang oma pädevusele
	5 - väga tugev, 4 - pigem tugev, 3 - nii ja naa, 2 - pigem nõrk, 1 - väga nõrk
Erialased teadmised ja oskused	
1 Erialased teadmised (tean ja tunnen erialast sõnavara, põhimõtteid, protsesse, tehnikaid, materjale, töövahendeid ja seadmeid).	

2	Erialased oskused <i>(oskus kasutada ja rakendada erialaseid teadmisi; saan aru oma töö põhiprotsessidest).</i>	
3	Analüüsi- ja tõlgendusoskus <i>(oskus näha tervikpilti; kasutada mitmekülgset teavet; tugineda tõenditele ja faktidele).</i>	
4	Oskus hallata informatsiooni ja oskusteavet <i>(oskus leida tööks vajalikku informatsiooni; koguda ja töödelda teavet; hinnata teabe usaldusväärsust ja tõesust).</i>	
5	Funktsionaalne lugemisoskus <i>(oskus lugeda ja mõista erinevaid tekste ja juhendeid).</i>	
6	Probleemilahendamise oskus <i>(oskus lahendada erialaseid probleeme, kasutada probleemide lahendamisel erinevaid viise).</i>	
7	Matemaatiline kirjaoskus <i>(arvulise või statistilise info mõistmine, oskus kasutada matemaatilisi teadmisi ja meetodeid erinevates eluvaldkondades).</i>	
8	Oskus kasutada tehnoloogilisi vahendeid (sh arvutiprogramme) <i>(oskus kasutada tööks vajalikke vahendeid, seadmeid ja rakendusi; võtan vajadusel omaks uued tehnoloogiad ja meetodid).</i>	
9	Käelised oskused <i>(praktiliste oskuste olemasolu; oskus asju luua, koostada, ehitada, kokku panna, oskus käsitseda töövahendeid või seadmeid).</i>	
Keelte- ja eneseväljendusoskus		
10	Suhtlusoskus <i>(oskus väljendada ennast erinevates olukordades nii suuliselt kui kirjalikult; sõnastada ja väljendada oma argumente veenvalt; oskus pidada läbirääkimisi ja ennast kehtestada).</i>	
11	Võimekus end erialaselt võõrkeeles väljendada <i>sh nii kirjalikult kui suuliselt.</i>	
Enesejuhtimine ja planeerimine		
12	Õppimise ja enesearendamiseoskus <i>(avatus enesearendamiseks; otsin ja kasutan erinevaid õppimisvõimalusi; õpin ja täiendan end iseseisvalt).</i>	
13	Planeerimis- ja organiseerimisoskus <i>(oskus seada endale eesmärged ja tähtaegu; leida vahendeid ja võimalusi eesmärgi ellu viimiseks).</i>	

14	Iseseisvus ja vastutus töötamisel <i>(oskus määratleda enda tööülesandeid, -meetodeid ja -kiirust ilma juhendaja või vahetu juhiga konsulteerimata; vastutada oma tööülesannete täitmise eest).</i>	
15	Tulemustele orienteeritus <i>(oskus süsteemselt, organiseeritult ja tõhusalt töötada; oskus enda töö tulemusi hinnata).</i>	
16	Oskus toime tulla pingega ja tagasilöökidega <i>(oskus taluda pinget ja stressi; tulla toime ebaõnnestumiste ja kriitikaga).</i>	
Juhtimine ja ettevõtlikkus		
17	Juhtimise ja juhendamise oskus <i>(oskus suunata ja teavitada, kontrollida ja arendada protsesse ja teiste inimeste töösooritust; oskus näha teiste inimeste arenguvajadusi, selgitada ja õpetada teisi arusaadavalt ja mõtestatult; innustada juhendatavat).</i>	
18	Algatusvõime ja ettevõtlikkus <i>(oskus väljendada oma ideid ja kasutada erinevaid vahendeid ideede teostamiseks).</i>	
19	Oskus koostada ja juhtida erialaseid projekte <i>(oskus planeerida ja juhtida projekte; oskus koostada ja korras hoida projekti dokumentatsiooni, kontrollida projekti käiku).</i>	
20	Koostöö/meeskonnatööoskus <i>(oskus teha teistega koostööd; arvestada teiste meeskonnaliikmetega; oskus käituda mitmekesisetes meeskondades).</i>	

43. Nimetage palun, millised on viis kõige olulisemat pädevust või oskust teie praegusel ametikohal?

1. Erialased teadmised
2. Erialased oskused
3. Analüüsi- ja tõlgendusoskus
4. Oskus hallata informatsiooni ja oskusteavet
5. Funktsionaalne lugemisoskus
6. Probleemilahendamise oskus
7. Matemaatiline kirjaoskus
8. Oskus kasutada tehnoloogilisi vahendeid
9. Käelised oskused
10. Suhtlusoskus
11. Võimekus end erialaselt võõrkeeles väljendada
12. Õppimise ja enesearendamiseoskus
13. Planeerimis- ja organiseerimisoskus
14. Iseseisvus ja vastutus töötamisel
15. Tulemustele orienteeritus
16. Oskus toime tulla pingega ja tagasilöökidega
17. Juhtimise ja juhendamise oskus
18. Algatusvõime ja ettevõtlikkus
19. Oskus koostada ja juhtida erialaseid projekte
20. Koostöö/meeskonnatööoskus

44. Mil määral nõustute väidetega, et kõrgkooliõpingud aitasid kaasa järgnevate pädevuste osas?

1. Õpingud andsid mulle põhjalikud erialased teadmised
2. Õpingud andsid mulle põhjalikud erialased oskused
3. Õpingud arendasid minus sotsiaalseid oskusi ja ajakasutusoskust
4. Õpingud arendasid minus analüüsi-, sünteesi- ja õppimisoskusi
5. Õpingud arendasid minus vähe erialaseid teadmisi ja oskusi

45. Mil määral nõustute väidetega, mis puudutavad Teie rahulolu läbitud õpingutega ja/või oma praeguse tööga?

		Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei saa hinnata
1	Olen rahul oma õppekava/eriala valikuga					
2	Olen rahul kõrgkooli valikuga					
3	Olen rahul läbitud õppekavaga (ülesehitus, valikuvõimalused jm)					
4	Olen rahul praktikavõimalustega					
5	Olen rahul õppejõudude ja õpetamise tasemega					
6	Olen rahul juhendamise					
7	Olen rahul õppetöö korraldusega					
8	Olen rahul õppetöö füüsilise keskkonnaga					
9	Olen rahul kõrgkooli poolt pakutud nõustamisteenustega					
10	Olen oma praeguse tööga rahul					
11	Tulen oma praeguses töökohas tööalaselt hästi toime					
12	Tunnen end tööturul konkurentsivõimelisena					
13	Olen üldiselt omandatud kõrgharidusega rahul					
14	Olen oma eluga rahul					

45.1 Soovi korral palun kommenteerige oma vastuseid:

46. Millega jäite õppeprotsessis kõige rohkem rahule ning mis oli kõige suuremaks puuduseks?
Milliseid kommentaare/ettepanekuid on Teil antud kõrgkoolis ja erialal läbitud õpingute kohta?

Teema 6. Taustaküsimused

47. Olen...

- a. Mees
- b. Naine

48. Minu vanus on ... aastat.

Lisa 7. Intervjuuankeet

1. Why did you decide to study in Estonia?
2. Did the studies in Estonia meet your expectations?
 - a. What was the most positive?
 - b. What disappointed the most?
3. Would you recommend Estonia as a good place for studies? Why/why not?
4. Are you currently living abroad or in Estonia? What is your main activity at the moment (working/ learning/ other)?
5. In case your studies involved internship in an Estonian organisation, then:
 - a. Who was responsible for organising the place for internship?
 - b. Which impression did you get about the employer?/What was the attitude of the employer towards you as a foreign student?
 - c. What was good, the most satisfying?
 - d. What could have been different?/Could the school have supported you more?
 - e. Would there have been a possibility to develop the internship into a longer cooperation? Why/why not?
6. In case your studies did not involve internship in an Estonian organisation, then if and why did you made an internship somewhere else (not in Estonia)? If yes, then:
 - a. Who was responsible for organising the place for internship?
 - b. Which impression did you get about the employer?/What was the attitude of the employer towards you as an Estonian student?
 - c. What was good, the most satisfying?
 - d. What could have been different?/Could the school have supported you more?
7. How would you describe your entering to the labour market?
 - a. What went well, what was the most satisfying?
 - b. What was the most problematic, what should be different?
 - c. In case you are currently studying, what kind of support would you need/expect to enter the labour market?
8. How satisfied are you with your competitiveness regarding your studies in Estonia?
9. How highly would you and the employers evaluate the Estonian diploma?
10. How motivated are you to stay/return to Estonia for further studies or employment?
 - a. What is supporting studying and working in Estonia?
 - b. What kind of obstacles would you see regarding further studies or employment?
11. What is your level of Estonian - could that be an obstacle to continue studies/working in Estonia?
12. Would you be interested in scientific research in an Estonian higher education institution?
 - a. What is supporting the scientific research in Estonia?
 - b. What kind obstacles do you see regarding the scientific research?
13. Would you be interested in scientific cooperation with the Estonian higher education institutions? [you would be working in your home country, but cooperating with the Estonian scientists]
 - a. What is supporting towards the scientific cooperation?
 - b. What kind of obstacles do you see regarding the scientific cooperation?